

ZONA FUNKSIONALE BURREL- KLOS PROGRAMI DLDP

Zona Funktionale : **Burrel - Klos**
Service Provider:

Rr. Kavajes, Ish Ndermarrja e Librit Shkollor,
Sh. 1, K.1, Ap. 2, Tirana
Tel: +355/4/4512854

PERMBAJTJA

HYRJE.....	4
Koncepti i Zonës Funktionale.....	4
Aspekte Metodologjike	4
Struktura e Dokumentit	5
1. PËRSHKRIM I PËRGJITHSHËM I ZONËS FUNKSIONALE	7
1.1. Territori i Zonës Funktionale.....	7
1.2. Histori, Kulturë, Traditat, Atraksionet kryesore.	8
1.3. Zhvillimi Demografik dhe Social.....	9
1.4. Tregjet dhe Ndërveprimet Ekonomike	11
1.5. Karakteristikat kryesore të Zonës Funktionale, konkluzionet për hartimin e politikave.	12
2. EKONOMIA E ZONËS FUNKSIONALE	16
2.1. Karakteristikat ekonomike të Zonës Funktionale.....	16
2.1.1. Të dhëna të përgjithshme të ekonomisë në Zonen Funktionale.....	16
2.1.2. Tregu i punës, struktura e punësimit/papunësisë	17
2.2. Analizë më e thellë e Ekonomisë së Zonës Funktionale	18
2.2.1. Analiza e sektorëve kryesorë ekonomikë: Bujqësia.....	21
2.2.2. Analiza e sektorëve kryesorë ekonomik: Shërbimet-Turizmi.....	31
2.2.3. Analiza e sektorëve kryesorë ekonomik: Industria minerare	36
2.2.4. Analiza e sektorëve kryesor ekonomik: Industria Hidroenergjetike	36
2.3. Pikat kryesore, konkluzione për hartimin e politikave	37
3. HARTËZIMI I SHËRBIMEVE LOKALE NE ZONËN FUNKSIONALE.....	39
3.1. Furnizimi me Ujë dhe Kanalizime	39
3.2. Rrugët dhe transporti publik.....	42
3.3. Menaxhimi i mbetjeve.....	48
4. ANALIZA ORGANIZATIVE E NJËSIVE NË ZF, BURREL-KLOS	51
4.1. Analiza e Strukturave Organizative.	51
4.2. Funksionet e Pushtetit Lokal dhe Programi i F.....	53
5. PROJEKTE TË ZHVILLIMIT TË ZF BURREL-KLOS.	54
5.1. Baza metodologjike për përzgjedhjen dhe propozimin e projekteve.....	54
5.2. Projektet.....	55
6. ANEKS.....	86
7. BIBLIOGRAFI.....	91

SHKURTIMET

ALL	Albanian Lek
BB	Banka Botërore
BE	Bashkimi European
Dldp	Programi për Zhvillimin Demokratik në Nivel Lokal
FRZH	Fondi Rajonal i Zhvillimit
FSHZH	Fondi Shqiptar i Zhvillimit
GIZ	Agjensia Gjermane e Ndhmës
IPA	Instrument i Ndhmës dhe Asistencës për Parantarësim në BE
NJQV	Njësi e Qeverisjes Vendore
PPB	Produkti i Përgjithshëm Bruto
SDC	Koperacioni Zvicëran
Sida	Agjensia Suedeze Për Zhvillim Ndërkombëtar
USAID	Agjensia Amerikane për Zhvillim Ndërkombëtar
VSHB	Vlera e Shtuar Bruto
ZF	Zonë Funktionale

HYRJE

Dokumenti i mëposhtem paraqet studimin e Zonës Territoriale Burrel dhe Klos sipas metodologjisë së Zonës Funktionale në harkun Kohor Shtator 2014- Maj 2015 realizuar nga DEA Consulting. Ky studim u bë i mundur si pasojë e programit zviceran Dldp dhe u implementua në bashkpunim me aktorë të qeverisjes vendore, shoqërisë civile dhe grupet e Interesit në zonën Funktionale.

Koncepti i Zonës Funktionale

Zona funksionale është një koncept që paraqet teorikisht ekzistencën reale të një hapësire ku ndërveprimet ndërmjet banorëve të një territori dhe bashkëpunimet me strukturën institucionale (aktorët e qeverisjes locale apo qëndrorë) janë të shpeshta dhe të dendura. Ky koncept pra ka në themel të tij përcaktohet nga qënia e banorit dhe mjedisi ku ai jeton dhe bashkëvepron i motivuar nga nevojat e tij për shkëmbime të vazhdueshme në territor, të cilat jo domosdoshmërisht përkohë me kufijtë aktualë administrativë. Të tilla bashkëveprime të shqyrtuara në këtë dokument janë për shëmbull ato të banorëve me administratën e qeverisjes vendore, rajonale dhe qëndrore, ndërveprimet e karakterit ekonomik me njësitë e punësimit privat apo publik në sektorë të ndryshëm si industry, bujqësi, shërbime etj.

Në këtë dokument, koncepti i Zonës Funktionale (ZF) duket të jetë i përshtatshëm për të ilustruar:

- vazhdimësinë e territorit të paraqitur gjeografikisht me Zonën e Matit,
- përkatësinë kulturore të kushtëzuar nga një histori e përbashkët, tradita, zakone dhe mënyra jetese,
- ndërveprimet ekonomike të cilat duket se favorizojnë një ZF me dy qendra përkatësisht Burrel dhe Klos,
- dhe mundësitë për zhvillim të mëtejshëm në sektorët kryesorë të veprimtarisë ekonomike të shqyrtuar gjatë dokumentit.

Aspekte Metodologjike

Koncepti i ZF është baza kryesore e metodologjisë për zbatimin e këtij studimi. Megjithatë kjo metodologji do të konsiderohej e paplotë në mungesë të instrumentave të cilat bejnë të mundur aplikimin e këtij koncepti në mënyrë cilësore. Në këto instrumenta më i rëndësishmi ka qënë ai i **Forumit të Zonës Funktionale** me përfaqësues të NJQV, pjestarë të shoqërisë civile dhe grupeve të interesit. Ekzistenca e këtij forumi shërbeu për të organizuar pjesmarrjen e komuniteteve lokale në studim, lehtësoi shkëmbimin e informacionit dhe vlerësimin e gjetjeve si dhe shërbeu për të ruajtur tempin e studimit. Në të njëjtën kohë ky forum shërbeu për të vënë në zbatim **parimin e pjesmarrjes** së banorëve të kësaj zone si një element tepër i rëndësishëm në zhvillimin cilësor të studimit.

Figure 1: Mbledhje e Forumit të Zonës Funktionale

Në të njëjtën kohë vlen të theksohet se kuadrit metodologjik të përshkruar deri më tani u gjykua e nevojshme t'i shtoheshin dhe elementë të tjerë metodologjikë të cilit u gjykuan të nevojshëm gjatë etapave të analizës. Si të tillë nuk mund të lëmë pa përmëndur instrumenta të tillë si;

- **Zinxhiri i Vlerës së Shtuar**
- **Analiza e Avantazheve Konkruuese**
- **Simulimet statistikore** duke supozuar ekzistencën e një realiteti pak a shumë në përputhje me ZF në shqyrtim.

Të gjitha këto instrumente u përdorën në mënyrë që studimi të arrijë në konkluzione cilësore duke u mbështetur në një analizë sasiore sa më të saktë dhe të detajuar.

Struktura e Dokumentit

Dokumenti është i strukturuar në pesë seksione kryesore:

- **Përshkrimi i Zonës Funktionale** ku jepen në mënyrë të përmbledhur fakte rreth ekzistencës reale të ZF Burrel-Klos të ilustruara nëpërmjet analizës së territorit, historisë dhe kulturës, burimeve dhe ndërveprimit ekonomik në këtë zone. Në fund të këtij seksioni nxirren disa konkluzione në lidhje me argumentimin përse kjo zonë

funksionalë mund të shihet si e tillë në kufijtë e pararaqitur gjeografikisht si zona e Matit.

- **Ekonomia e Zonës Funktionale** është seksioni i dytë i cili merret me analizën e detajuar të karakteristikave dhe prirjeve të zhvillimit ekonomik të ZF. Kjo analizë ka për qëllim të argumentojë përse ZF është një realitet dhe mund të zhvillohet si e tillë në të ardhmën duke u bazuar në analizën e avantazheve konkurruese dhe të vlerës së shtuar.
- **Analiza e Shërbimeve** është seksioni i tretë në të cilin analizohen shërbimet publike të ofruara në nivel lokal në bazë të tipologjisë së funksioneve aktuale të qeverisjes vendore duke kaluar në rekomandime në lidhje me të ardhmen në kontekstin e reformës administrative dhe territorial. Gama e shërbimeve të zgjedhura për tu analizuar përfshin: shërbimin e ujësjellësave dhe kanalizimeve, mbledhjes dhe manaxhimit e mbetjeve urbane dhe inerte dhe shërbimin e transportit dhe rrugët.
- **Analiza Organizative** është seksioni i katërt dhe final i dokumentit i cili është një përpjekje për të dhënë disa rekomandime mbi strukturën e ardhshme të njësive të reja të qeverisjes vendore mbi bazën e strukturave ekzistuese organizative dhe nevojave aktuale të zhvillimit të analizuar në seksionet paraardhëse.
- **Projektet** e zhvillimit të ardhshëm të ZF janë seksioni i pestë. Ky seksion përmbledh disa koncepte projektesh të cilat rrjedhin prej seksioneve të analizës në seksionin e dytë dhe të tretë dhe të cilat janë të mundur të realizohen në afat të shkurtër, të mesëm apo të gjatë me burime të vetat apo të donatorëve. Në këtë pjesë është mbajtur parasysh sidomos urgjenca e projekteve të zhvillimit për njësitë e reja të qeverisjes vendore në kontekstin e ri të krijuar si pasojë e reformës administrative dhe territorial; për pasojë ato fokusohen në sferën publike krahas asaj private.

Në përfundim të çdo seksioni jepen dhe rekomandime të evidentuara gjatë analizës të cilat mund të shërbejnë si orientim në studime të mëtejshme më të thelluara.

1. PËRSHKRIM I PËRGJITHSHËM I ZONËS FUNKSIONALE

1.1. Territori i Zonës Funktionale

Zona Funktionale Burrel – Klos ndodhet në veri lindje të Shqipërisë. Ajo kufizohet në lindje me rrethin e Dibrës, në veri me Mirditën, në perëndim me Krujën dhe në jug jug me rrethin e Tiranës.

Figure 2: Pozicioni Gjografik i Zonës Funktionale Burrel- Klos

Relievi karakterizohet nga vargje malore, grmbuj malorë dhe kreshta ,pllaja male të vecuara, kodra, lugina lumenjshë, qafa dhe gropa.

Nga këndvështrimi Hidrografike aty gjenden lumi I madh i Matit dhe një sër liqenesh, nga të cilët më të njohurit janë si më poshtë:

- Liqenet artificiale të Ulzës dhe Shkopetit
- Liqene natyral akullnajore si, Liqeni I Bardhë dhe i Zi, Liqeni i

Shkopetit, Liqeni i Dhive, Liqeni i Balgjaj etj

Nga këndvështrimi i ndërtimit gjeologjik, zona e Matit (Zona Funktionale Burrel -Klos) karakterizohet nga formacione te ndryshme shkëmbinjsh gëlqeror dhe magnetik, vecanrisht ata ultra bazik. Përvec këtyre janë të përhapur gjerësisht dhe lloje të tjerë shkëmbinjsh.

Klima është tranzitore nga kodrinore Mesdhetare në para- Malore dhe Malore Mesdhetare. Rreshjet e shiut janë rreth 1500-2000 mm për vit. Temperatura mesatare vjetore arrijn 10-12 °C. Ne muajt më të ftohtë temperaturat minimale arrijnë -15 °C, ndërsa në muajt më të nxehtë arrijn në 35 °C.

Tokat janë kryesisht malore, toke kullotë, ndërsa tokat malore mbizotrojnë në zonën e Klosit. Bimësia është shumë e pasur, nga llojet e bimëve mesdhetare evropiane . Nën-rajoni verilindor është i karakterizuar nga lëndina dhe pyje të shumtë.

Bota shtazore është e pasur dhe përfaqësohet nga kafshët mishngrënëse si (Arriu, ujku, dhelpra, macja e egër), kafshët barëngrënëse (derri i egër, dreri, dhia e egër, lepuri, macja e egër), shpendët (zogu ouzel , mëllënjë, qahem mal, zogj të egër pylli)

Burimet Natyrore: Të pasura me minerale si bakër dhe metali krom, por gjithashtu edhe gurë dekorativë, mermer, inertet e shtretërve të lumenjve, etj. Minierat më të rëndësishme që vazhdojnë të operojnë janë minierat e kromit në Klos dhe në zonën përreth.

1.2. Histori, Kulturë, Traditat, Atraksionet kryesore.

Historia e kësaj zone daton, në shekullin e VII para Krishtit përmes mesjetës e deri në ditët e sotme. Emri Mat (Matja, Emathia) mendohet të ketë origjinën e vet në kuptimin shqiptar të fjalës "mat", anë", që do të thotë "përtej bregut". Ajo është e lidhur me një nga popullsitë e lashta më të rëndësishme – Ilire, sepse në Mesjetë, rajoni i Matit besohet të ishte origjina e fisit shqiptar, Albanoi, e cila ishte edhe bërthama e pasardhësve shqiptarë të ilirëve. Ajo u përmend për herë të parë nga Ptoleme në shekullin e 13-të pas Krishtit.

Gjurmët e ilirëve dhe qytetërimi i tyre, lidhja me qytetërimet e tjera të lashta në Evropë, veçanërisht në Greqi, Maqedoni dhe më vonë me Romën, gjenden ende sot në shumë vende arkeologjike në rajonin e Matit, si varret ilire të Bushkash, Shpella e Blazi, Këputë, Pëllumba dhe Neziri.

Vendasit preferojnë ta quajnë Matin "Toka e Mbretërve", si Gjon Kastrioti, i ati i Gjergj Kastriotit, heroit kombëtar shqiptar i njohur gjithashtu si Skënderbeu, ka lindur atje. Një tjetër figurë e njohur e Burrelit ishte Ahmet Zogu, Mbreti i parë i shqiptarëve, i cili mbretëroi si Mbretit Zog I nga viti

Figure 4: Ahmet Zogu I, Mbret i Shqiptarëve

1928-1939.

Nëna e tij nga një tjetër familje e njohur e pronarëve të tokave e quajtur Familja (Toptani),

deklaronte preardhjen e saj

nga motra e Skënderbeut. Para se të shpallej mbret i shqiptarëve ai kishte qenë Kryeministër i Shqipërisë në mes të viteve 1922 - 1924 dhe Presidentit i Shqipërisë në vitet 1925 - 1928. Ai largua nga pushteti pas pushtimit italian gjatë luftës së dytë botërore dhe vdiq në mërgim në Francë, në 1961.

Gjatë kohëve mesjetare, kjo zonë vazhdojë të ekzistojnë dhe të përparojnë, kjo gje tregohet nga ekzistenca e vendeve të rëndësishme tregtare të Komsisë, Lisit, Klosit

Figure 3: Skënderbeu, Hero Kombëtar Shqipëtar

dhe Derjanit. Te kësaj kohe, gjenden edhe kështjellat e rëndësishme si Kështjella e Shkopetit, Xibrit, Petralba, Ceruja të cilat mund të shërbejnë si atraksione turistike sot.

Figure 5: Kulla dhe Ura Veneciane ZA Burrel dhe Klos

Mati është i njohur për kullat e Matit si dhe për urat Veneciane, që kohët e fundit kanë zgjuar interesin e vizitorëve të huaj. Gjithashtu

Mati është dhe vendi ku organizohen festival të përvitshme si “Shen Gjergji”, Folk Fest, Festivali i këngëve lirike të Matit etj.

Ushqimet tradicionale në këtë zonë janë ato me bazë mishi si dhe jufkat, ndërsa produktet tradicionale të njohur në shkallë kombëtare janë mjaltë, verë dhe rakia e Klosit. Megjithatë asnjë nga këto produkte nuk është shitur me emër të njohur, të regjistruar ose të mbrojtur si markë tregtare për këto produkte.

1.3. Zhvillimi Demografik dhe Social

Sipas të dhënave populësia e zonës funksional në janar 1912 arriti në:

- 64,399 Banorë
- 16,992 Familje

Të dhënat e fundit nga burime të Drejtorisë së Gjëndjes Civile Dibër për Popullësinë e zonës funksionale, nuk janë optimiste. Të dhënat paraqiten si më poshtë:

- 59,336 Banorë
- 16,588 Familje

	2012	2014	Parashikimi 2016	Parashikimi 2021
Popullsia Total	64,399	59,336	57,800	52,000
Nr. Familje	16,992	16,588		

Vihet re që popullsia është në rënie për shkak të migrimit të brendshëm trendi i këtij migrimi është mesatar deri i ulët dhe në përputhje me CENSUS-in e vitit 2011, këto parashikime pasqyrohen në Tabelën 1

Tabela 1: Popullsia aktuale, e kaluar dhe në të ardhmen në ZF, Burimi: Zyra e Gjëndje Civile lokale dhe rajonale 2015, dhe Censusi 2011

Të dy parashikimet janë ndërtuar mbi supozimin e një norme rritje të moderuar si dhe rritje të moderuar për migrimin e brendshëm, e cila duket të jetë e bazuar në përputhje me strukturën dhe përqendrimit të popullsisë në këtë zonë.

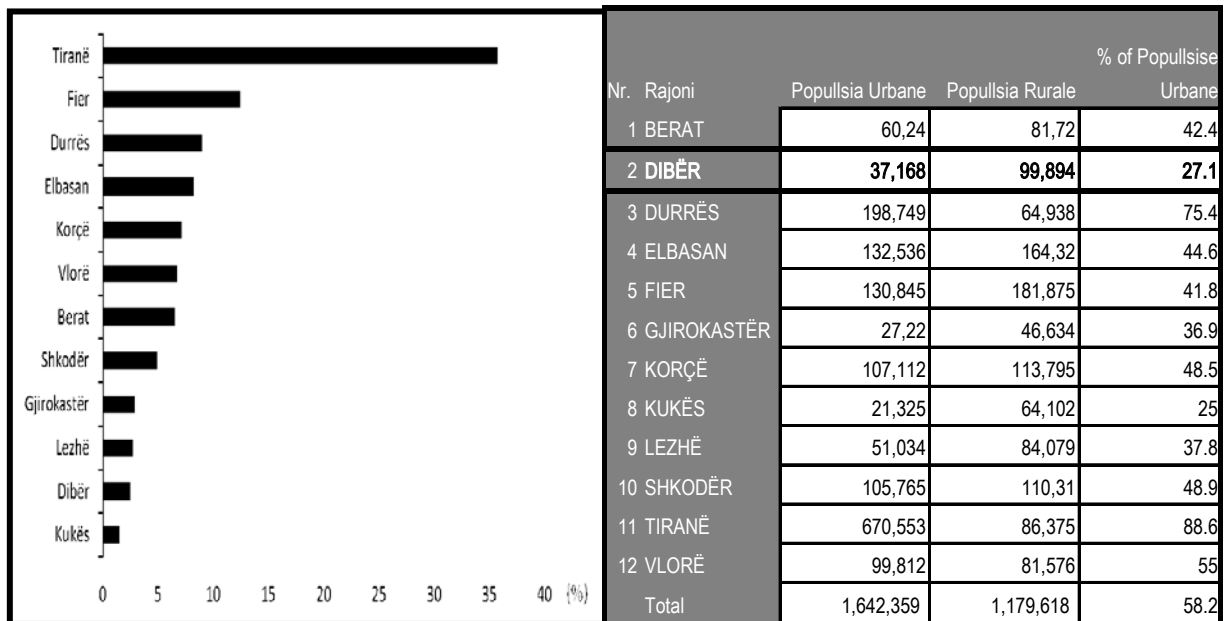

Figure 6: Norma e brëndshme e Migrimit Rural vsUrban

Burimi: Instat, Census 2011 dhe një Klasifikim i r i Popullsisë Urbane/Rurale 2013

Popullsia në ZF është kryesisht rurale, Burreli është e vetmja Qender Urban. Qendrat

Nr	NJQV	Madhësia e Popullsisë 01/2014	Sipërfaqja km ²	Numri i Fshatrave	Numri i Familjeve 2014
1	Burrel	16,846	16	-	4,907
2	Klos	10,019	142	13	2,765
3	Xibër	3,321	96	6	939
4	Gurrë	4,036	73	6	1,102
5	Suç	3,445	52	5	915
6	Lis	4,670	78	7	1,271
7	Komsi	5,218	109	10	1,310
8	Baz	3,155	86	4	886
9	Ulëz	1,915	74	6	558
10	Derjan	3,265	71	7	984
11	Macukull		113	6	
12	Rukaj	3,446	45	6	951
Burrel and Klos Functional Area		59,336	955	76	16,588

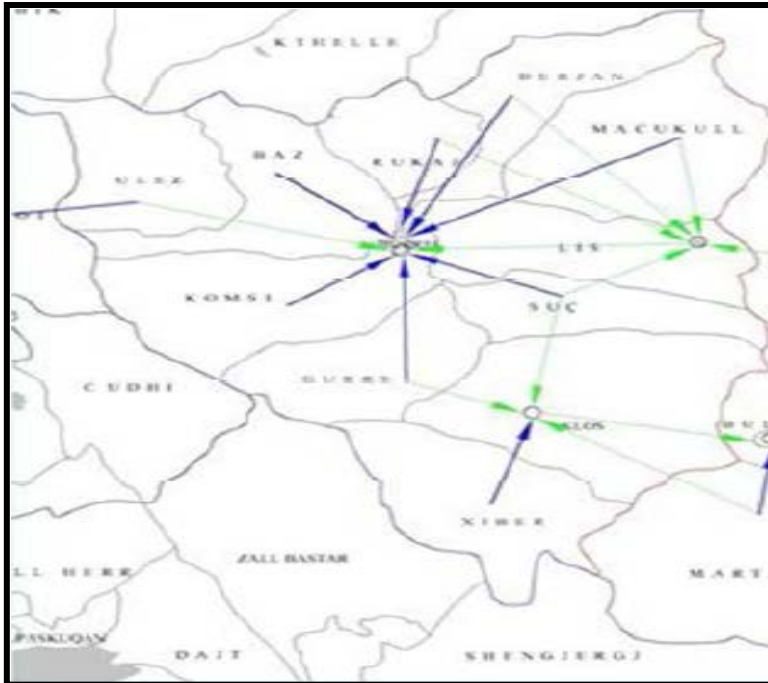
Tabela 2: Popullsia, Struktura dhe Vëndodhja .

Burimi: Ibid

me të rëndësishme ku është përqëndruar popullsia, përveç Burrelit dhe Klosit, janë komunat Lis, Komsi dhe Gurrë. Pa përjashtim, pjesa më e madhe e shërbimeve publike që gjenden në bashkitë e Burrelit dhe Klosit, gjenden edhe në këto qendra rurale. Si shembull mund të përmendim rrjetet e furnizimit me ujë të pishëm të menaxhuar nga Kompanitë e Ujësjetës (sh.a) si dhe të ofruara nga vetë Njësitë e Qeverisjes Vendore. Numri i Shërbimeve është vetëm 2: ajo e Burrelit dhe Lisit dhe Bushkashit. Në të gjitha komunat e tjera furnizimi me ujë të pijshëm është përgjegjësi e NJQV. Përsa i përket shërbimeve primare si Shkollimi në nivel parashkollor, shkollor cikël të ulët dhe të mesëm ZF ka 55 kopështe, 38 shkolla fillore dhe 12 shkolla të Mesme. 45% e Komunave nuk kanë shkollë të mesme. Numri i fëmijëve të regjistruar në kopështe varion nga 20-397 në zonat rurale dhe nga 258-592 fëmijë në zonat urbane. Për shkollat fillore ky numër

është përkatësisht 158-2020 dhe 1470-2992, kurse për shkollat e mesme 12-427 dhe 469-1790.

1.4. Tregjet dhe Ndërveprimet Ekonomike

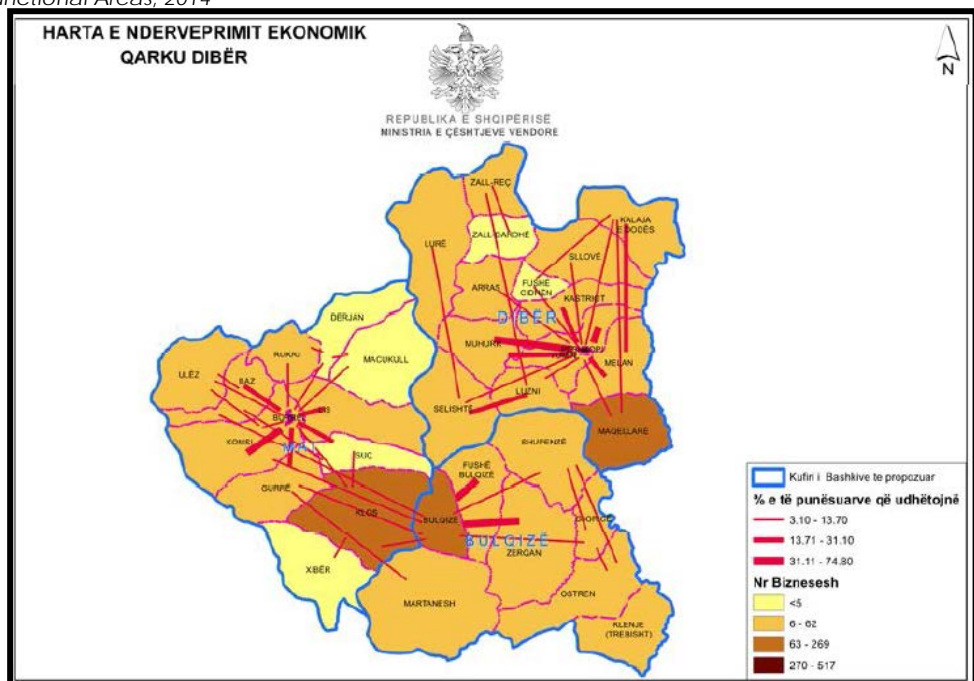
Aktivitet kryesore me kontribut ekonomik mbeten Bujqësia dhe Shërbimet me Industrinë e Kromit vetëm në rrethinat e Klosit.

Harta e Ndërveprimit ekonomik karakterizohet (Figura 7) nga lëvizjet drjet tregjeve lokal ku ato më kryesoret janë Burreli, Klosi (per tregëtine me Shumicë dhe Pakicë) dhe Lisi për tregëtine me pakicë.

Figure 8: Tregjet Kryesore. Me Blu të theksura tregjet me Shumicë. Jeshile e lehtë tregëtia me pakicë
Burimi: UNDP, Study on Functional Areas, 2014

Ne Figurën 8 jepen Harta e ndërveprimit ekonomik dhe

lëvizjet për punësim të cilat rikonfirmojnë Burrelin dhe Klosin si qendrat kryesore të aktivitetit ekonomik dhe destinacionin e lëvizjeve të brëndshme në kërkim të punës. Thënë kjo duhet patur parasysh që lëvizjet migratore të

popullatës drejt rajoneve të tjera përveç atyre fqinjë (në rastin tonë Bulqiza dhe Peshkopia), siç tregon dhe grafiku i Figurës 6 mbeten të ulëta.

Figure 7: Harta e Ndërveprimit Ekonomik
Burimi: MCV, 2014

1.5. Karakteristikat kryesore të Zonës Funktionale, konkluzionet për hartimin e politikave.

Ky seksion paraqet një përmbledhje të reflektimeve dhe rekomandimeve që jepen në seksionet pasardhëse të analizës dhe projekteve.

Zona Funktionale e Burrelit dhe Klosit karakterizohet nga një model i përbashkët zhvillimi për komunitetet e zonave rurale. **Nxitësit kryesorë të rritjes ekonomike në këtë zonë janë sektorët e bujqësisë, si dhe shërbimet.** Kontributi i industrisë është i ulët dhe konsiston kryesisht në industrinë nxjerrëse të kromit, i cili eksportohet kryesisht në tregjet e jashtme, ndërsa aktivitetet e përpunimit të brendshëm mbeten të kufizuara. Zona Funktionale ka një **avantazh konkurrues** në krahasim me rajonin dhe më gjerë në disa prodhime bujqësore të tilla si **patate, misër, perime, rrush.** Burimet e këtij avantazhi krahasues, kanë të bëjnë me **pozitën e favorshme gjeografike dhe klimën e Luginës së Lumit Mat.**

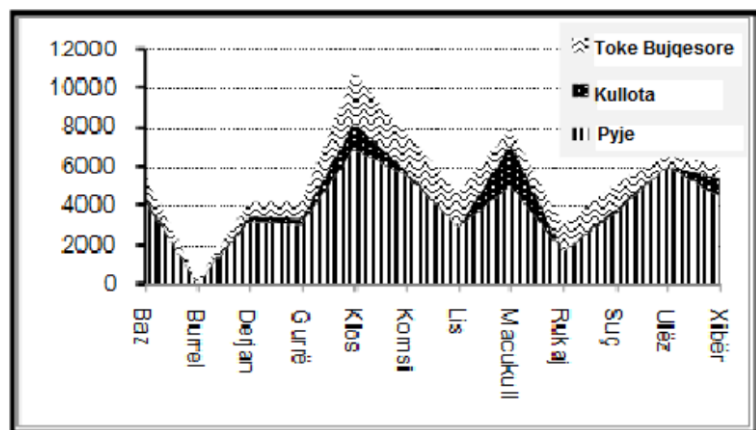

Figure 9: Pasuritë dhe Burimet Natyrore në ZF (Të dhënat në Ha Ha), Burimi: Intervista me Zyrtarë të NJQV në ZF, 2014

Përveç kësaj në zonë gjenden burime të pasura natyrore, si dhe shumë fakte historike dhe arkeologjike që

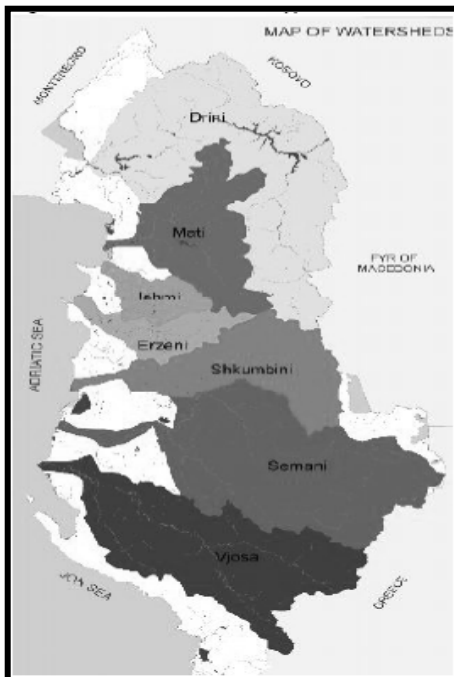

Figure 10: Harta e Baseneve Ujore të Shqipërisë

i shtohen potencialit të zhvillimit të zonës. Harta e këtyre aseteve (objekte kulturore, vende arkeologjike, ndërtesa arkitektonike dhe historike etj) është e shpërndarë në të gjithë territorin e ZF, ndërsa një grafik skematik i tokës bujqësore që kushtëzon zhvillimin e këtij sektori Figurën 9.

Përveç kësaj kjo **zonë, është origjina e një prej 6 baseneve ujore më të rëndësishme në nivel kombëtar,** duke ndikuar kështu në zhvillimin ekologjik të zonave të cilat ndodhen përtej Zonës Funktionale. Kjo përfaqëson një aset të rëndësishëm për zhvillimin lokal dhe në të njëjtën kohë jep përgjegjësi të lartë për zyrtarët publikë lokalë në procesin vendim-marrjes.

Vlera e shtuar e **aktiviteteve ekonomike** në zonë është e ulët, kjo për shkak se ato janë vendosur në

shkallën më të ulët të zinxhirit të vlerës së shtuar. Kjo është e zakonshme për të dy sektorët bujqësinë dhe sektorin e shërbimeve. Përsa i përket industrisë së përpunimit të kromit duket se ka filluar përsëri të aktivizohet, në komunën Komsa afër Burrelit dhe pritet të rrisë kapacitetin teknik dhe rrjedhimisht punësimin në zonë në vitet që vijnë. Zhvillime të tilla janë ende për t'u verifikuar dhe gjithmonë për t'u vlerësuar në lidhje me ndikimin në mjedis dhe pasojat për zhvillimin e qëndrueshëm të komuniteteve lokale. Vlerësimi i fundit nga autoritetet lokale dhe kombëtare e klasifikon atë si aktivitet me risk të moderuar, ende në nevojë të vazhdueshme të mbikëqyrjes nga afër nga autoritetet lokale dhe rajonale.

Nga analiza e ZF, rrjedh se alternativa të ndryshme për zhvillim janë të hapura për autoritetet publike, veçanërisht në Sektorin e Shërbimeve Bujqësore dhe me një theks të vecantë mbi Sektorin e Turizmit.

Për sa i përket **Bujqësisë**, ndersa **alternativat ekstensive të zhvillimit janë të kufizuar nga fakti se toka e shfrytëzuar** është pothuajse e njëjtë me sipërfaqen e tokës të punueshme, **alternativat e zhvillimit intensiv janë ato me potencialin më të lartë** për të gjeneruar më shumë rritjen dhe zhvillimin në këtë sektor. Ato konsistojnë në investime të reja për rritjen e shkallës së mekanizimit të aktivitetet bujqësore dhe vaditjes, kjo në përputhje me tokën e punueshme në dispozicion.

Nga analizat tona vihet re se **komunitetet rurale me nje mekanizim te larte bujqesor dhe lehtesira ne vaditje**, janë në gjendje të zhvillojnë **nivele më të larta të produktivitetit në grupin e produkteve**, ku ZF si e tillë gëzon përparësi (avantazhe krahasuese). Deri tani këto alternativa janë penguar nga copëzimi i madh i tokës së punueshme pasi madhësia e parcelës është nën 1 Ha. Në mënyrë që të lehtësohet procesi autoritetet publike duhet të marrin masa për të rritur formën e bashkëpunimit brenda komuniteteve lokale, në mënyrë që ato të bëhen të pranueshëm për investime alternative, nga burime të ndryshme sic janë bankat, donatorët apo dhe qeveria.

Një grup tjetër i masave që duhet të parashikohen, ka të bëjë me **shtimin e përpunimit dhe marketingun e produkteve rurale**. Nga analizat tona del se, investimet në përpunimin e produkteve të qumshtit dhe mishit në punishte të vogla e deri të mesme, do të sjellin përfitim në aspektin e të ardhurave bruto për zonat rurale, nga 5-6% në vit. Ky efekt nuk përfshin përfitimet nga aktivitetet e marketingut (markat e prodhimeve vendase dhe markat tregtare etj) të cilat mund të dyfishojnë efektin në të ardhurat rurale.

Për sa i përket Turizmit, duket se **lehtësirat mbështetëse, veçanërisht ato akomoduese duket se mungojnë** në shumicën e vendeve me interes turistik. Kjo nga ana tjetër krijon një mundësi të madhe për zhvillimin e turizmit familjar që është i përshtatshëm për peizazhin malor të këtij rajoni.

Është e vetëkuptueshme se kjo praktikë duhet të shkojë paralelisht me shërbimet plotësuese si (guida turistike , përkthime, informacion etj), këto kërkesa nuk përbejnë ndonjë problem për nivelin aktual arsimor të banorëve për vendet turistike.

Sigurisht **oferta turistike duhet integruar në ofertën turistike kombëtare dhe të rajonit** dhe duket se komunitetet lokale po ecin në këtë drejtim bazuar në informacion orientues të dhënë nga burimet dhe kanalet e komunikimit kombëtar. Nga analizat tona rezulton se me çmimet aktuale në zonë për çdo grup prej 100 vizitorësh / muaj dhe me 3 netë qëndrimi, ndikimi mbi të ardhurat bruto të banorëve të zonave rurale ze 1% të të ardhurave bruto nga Aktivitetet Bujqësore. Potenciali i rritjes së këtij tregu është i rëndësishëm, ku duhet të konsiderohen jo vetëm produkte tradicionale, por edhe vendet historike dhe kulturore, të cilat janë të përhapura në të gjithë rajonin e Matit.

Disa nga instrumentat e zhvillimit që përkruhen me shqetësim, para se gjithash janë , shërbimet publike, kryesisht rrugore dhe të transportit, të furnizimit me ujë dhe rrjetet e ujërave të zeza , të menaxhimit të mbeturinave urbane dhe rurale.

Përsa i përket **shërbimeve rrugore dhe të transportit** është e rëndësishme që kryetarët e Njësive Vendore të ardhshme të **mbështesin së paku nivelin aktual të shpenzimeve të mirëmbajtjes për rrugën e tyre lokale rurale dhe urbane**, ndërsa mirëmbajtja e rrugëve rajonale / kombëtare duhet të jetë e qëndrueshme nga institucione të tjera si Fondi i Shqiptar i Zhvillimit. Një mënyrë e mirë për të siguruar financim të mëtjshëm për këto nevoja të fundit do të jenë kursimet që mund të rezultojnë nga parashikimet e reformës së re territoriale administrative. Përveç kësaj aksi i ri "Rruga e Arbrit" do të sigurojë mundësi të rëndësishme të zhvillimit të kësaj zone. Autostrada do të tenderohet këtë vit dhe shpresojmë se zbatimi i saj do të fillojë gjatë vitit 2016. Bashkimi i Njësive të Qeverisjes Vendore do të rrisë përfitimet nga ekonomia e shkallës për shërbimet e transportit, duke çuar kështu në më shumë mundësi për më shumë itinerare dhe shërbime cilësore ndaj zonave të largëta rurale. Aktualisht ky shërbim ofrohet privatisht dhe mbetet i përqëndruar rreth qendrave të NjQV-ve dhe është kryesisht informal.

Sic e kemi theksuar, **aksesi i popullsisë në rrjetin e furnizimit me ujë aktualisht është 60%** ndërsa aksesin në burimet e ujit është 100%. Investimet e reja të planifikuara për t'u kryer si dhe ato në zbatim e sipër pritët të sjellin qasje të re në rrjetet e furnizimit me ujë me të paktën 80% në furnizimin me ujë të pishëm për popullsinë.

Aksesi në rrjetin e **kanalizimeve të ujërave të zeza** është i ulët (më pak se 20% e mesatares) ky rrjet ka **nevojë urgjente për investime**. Pjesa dominuese e popullsisë në zonat rurale është duke përdorur gropa septike individuale .Kryetarët e Njësive Vendore që do të zgjidhen duhet të përcaktojnë një strategji zhvillimi të qëndrueshme në përputhje me përparësitë krahasuese të zonës, rrjeti i kanalizimit është një nga fushat e politikave prioritare që duhet të merren parasysh.

Fusha tjetër ku duhet të fokusohen politikat publike për këtë zonë **është nevoja për menaxhimin e mbetjeve**. Ofrimi i këtij shërbimi sigurohet tërësisht vetëm në Burrel dhe pjesërisht në Klos, Komsit dhe Suç, Ulëz. Komunitetet e tjera, nuk kanë një shërbim pastrimi të mbetjeve. Në vende ku ky shërbim ofrohet të ardhurat e mbledhura nga tarifatat nuk janë të mjaftueshme për të mbuluar koston operative të shërbimit edhe pse nga analizat tona duket se niveli i tarifave të vendosura është më se i mjaftueshem për të mbuluar nevojat për këtë shërbim. Normat e mbledhjes nuk janë të kënaqshme, kjo tregon për **dobësitë organizative të strukturave lokale publike për menaxhimin e shërbimit**. Në komunitetet e tjera, ku ky shërbim nuk ofrohet për të gjithë popullsinë, duket se **kostoja e shërbimeve është e lidhur negativisht** me numrin e popullsisë.

Ky rezultat tregon për **mundësinë e skemave të bashkëpunimit** midis dy NJQV të reja që do të krijohen (Burreli dhe Klosi), si një alternativë e besueshme për ofrimin e një shërbimi cilësor për komunitetet lokale. I njëjti përfundim është edhe për mbetjet inerte urbane dhe shërbimeve të mbështetura në tokë, në terren dhe vende për riciklimin dhe trajtimin e mbetjeve.

Argumentet e mësipërme shkojnë kah **ekzistencës reale të ZF si një e tërë dhe e integruar pavarësisht ndarjes administrative në dy NJQV**. Kjo është arsyeja përse në seksionin e projekteve, konceptet e projekteve të parashtruara promovojnë bashkëpunimin midis Burrelit dhe Klosit brenda territorit të ZF si një alternativë për të rritur ekonominë e shkallës. Këto projekte të paraqitura në detaje në seksionin e pestë të këtij dokumenti janë të shkallëzuara në afatin e shkurtër, të mesëm dhe të gjatë në mënyrë që ti japin që të sigurojnë një program pune për njësitë e reja vendore dhe po ashtu të sigurojnë edhe me minimumin e fondeve të disponueshme.

Përsa i përket **analizës organizative** të strukturave të NJQV aktuale ajo që i karakterizon **është e njëjta tipologji organizimi** (me përjashtim të Burrelit ku struktura organizative është shumë më e detajuar) sipas funksioneve minimum të qeverisjes vendore. Kjo nënkupton që kursimet në nivel funksionarësh publikë do të varen nga shkalla minimum e administratorëve publikë në ish NJQV që do të shkrihen dhe nga niveli i rritjes së efektivitetit të shërbimeve publike në këto zona. Këtij qëllimi i dedikohen dhe dy projekte të paraqitura në seksionin e projekteve.

2. EKONOMIA E ZONËS FUNKSIONALE

2.1. Karakteristikat ekonomike të Zonës Funktionale

2.1.1. Të dhëna të përgjithshme të ekonomisë në Zonen Funktionale

Tabela e mëposhtme jep një pamje të përgjithshme të tendencës të rritjes së ekonomisë në rajon si dhe kontributin e secilit sektor. Këto të dhëna janë nxjerrë nga llogaritjet e PBB-së rajonale të vitit 2012 të publikuara nga INSTAT në vitin 2014. Të dhënat për vitin 2013, 2014 nuk janë akoma të disponueshme, për pasojë në analizë u morrë parasysh këto të dhëna të vitit 2012 për të krijuar një pasqyrë të përgjithshme të sektorëve kryesorë të veprimtarive ekonomik që po kontribuojnë në rritjen ekonomike të ZF. Nga informacioni i paraqitur në tabelën më poshtë, duket se sektorët kryesorë të aktivitetit ekonomik në këtë rajon janë: Bujqësia, Industria nxjerrëse dhe Shërbimet

Indikatorët Rajonale	Njesi	2008	2009	2010	2011	2012
Vlera e Shtuar Bruto	Mln ALL	27,442	29,581	33,710	33,197	37,470
Bujqësi , Pylltari , Peshkimi	%	37.70	37.00	38.40	38.90	42.20
Industri	%	21.10	21.80	22.90	20.80	20.30
Ndertim	%	7.60	7.10	6.80	5.40	
Hotele , Restorante , Shitje me shumice dhe pakicë , Transport	%					4.70
Komunikim	%	11.00	10.60	8.20	8.30	7.80
Ndërmjetësimi financiar , Pasurite e Patundshme, Qiratë dhe Aktivitetet profesionale	%	5.50	5.20	4.70	7.40	6.90
Shërbime të tjera	%	17.00	18.40	19.00	19.20	18.00
PPB me çmime korente at current Prices	Mln ALL	31,739	34,187	38,784	38,171	43,236
	Mln Euro	258	259	282	272	311
PPB vlerësuar me çmimet e vitit të kaluar	Mln ALL		33,012	36,722	37,882	43,211
Rritja e PPB	%		104	107	98	113
PPB për frymë	ALL	204,248	227,262	265,396	267,885	30,967
	Euro	1,663	1,721	1,927	1,909	2,228

Tabela 3: Kontributi Sektorial në rritjen ekonomike (Rajoni Dibrës) me shtysat kryesore të theksuara

Burimi: Instat, PBB rajonal të dhëna viti 2012 publikuar në 2014

Në mënyrë që të vlerësojmë kontributin e këtyre sektorëve për zhvillimin rajona, si hipotezë fillestare pune në Zonën tonë Funktionale, është e nevojshme të shihet gjithashtu struktura e tregut të punës dhe aktivitetëve kryesorë ekonomike. Si rregull ne kemi nevojë për të gjetur peshat relative të punësimit në sektorët ekonomikë të

identifikuar në Tabelën 3, përkatësisht më të lartë për bujqësinë (si aktivitete më pak produktive), dhe më të ulët për Industrinë dhe Shërbimet si aktivitete më produktive. Sekcioni më poshtë jep një grafik të strukturës së punësimit në aktivitetet ekonomike të sektorëve të identifikuar për secilën NJQV-ve dhe disa implikimeve për analizën tonë të mëtejshme.

2.1.2. Tregu i punës, struktura e punësimit/papunësisë .

Mënyra më e mirë për të nxjerrë strukturën e punësimit është t'i referohemi anketimeve për fuqinë punëtore siç bëhet nga **INSTAT-i**. Megjithatë, rezultati i këtyre anketimeve mbledhet (agregohet) në nivel rajonal dhe kombëtar, prandaj ai nuk i shërben qëllimeve tona. Alternativat e tjera për të bërë një anketim mbi fuqinë punëtore nga vetë ne brenda kufijve të këtij ushtrimi i kalojnë limitet kohore dhe objektin e studimit të këtij projekti.

Alternativa që mbetet për të konsideruar, janë të dhënat e CENSUSIT, që japin rezultatin për çdo lokalitet, provoi se ishte mënyra më e mirë objektive për të siguruar të dhënat që na nevojiten. Përfaqësimi i këtyre të dhënave jepet në grafikun këtu djathtas (Figura 11). Ai jep përqindjen e punësimit në çdo sektor të aktivitetit ekonomik; në aksin e dytë vertikal djathtas, jep përqindjen e njerëzve të papunësuar në të gjitha NJQV. Rezultatet janë e kundërta e asaj që mund të pritët:

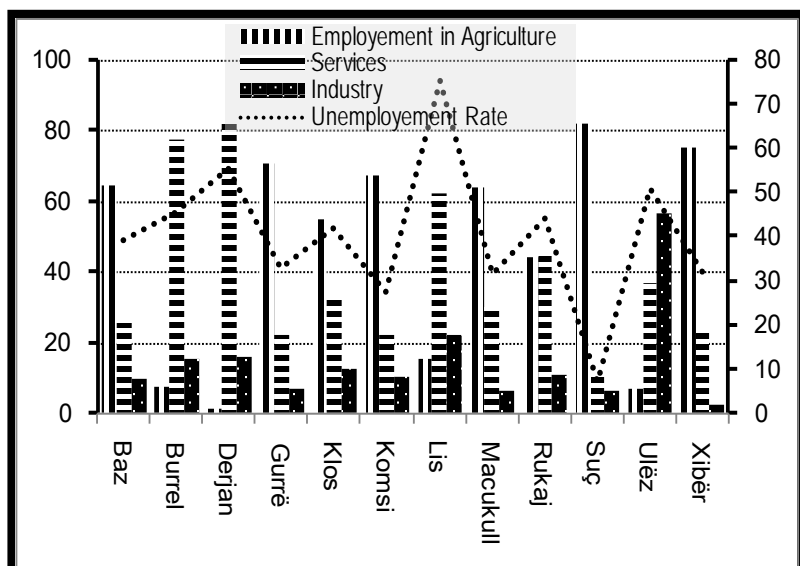

Figure 11: Tregu i Punës, Struktura e punësimit /papunësisë .
Burimi : Instat, të dhënat e Censurit dhe Instat GIS 2014

- Shërbimet në zonën e Matit përfaqësojnë një pjesë të madhe të punësimit, më shumë se 40.3 dhe kjo është e vërtetë në ato NJQV me më pak aktivitete bujqësore (Lis Derjan) dhe me një numër të madh popullsie si Burreli.
- Nga ana tjetër, industria nuk është e ulët në mënyrë të moderuar por në mënyrë përjashtimore në të gjitha NJQV, më pak se 12%, e cila nuk mund të shpjegohet me produktivitetin sepse industritë nxjerrëse në këtë zonë nuk kanë produktivitetin më të lartë për shkak të shkallës së ulët të mekanizimit dhe investimeve në dekadën e fundit.

Këto tipare sugjerojnë se **përbërja rajonale (Dibër) duhet të zërthehet** më tej që të tregojë kontributin e duhur për çdo sektor në rritjen rajonale karakteristike për Matin .

2.2. Analizë më e thellë e Ekonomisë së Zonës Funktionale

Të dhënat e rritjes rajonale për Matin, siç raportohen nga INSTATI, përfshijnë edhe rajonin e Dibrës, prandaj kontributi sektorial në PBB i referohet pasurive natyrore dhe aktiviteteve ekonomike të cilat nuk i korrespondojnë vetëm Matit¹. Të dhënat rajonale në Shqipëri prodhohen mbi bazën e qasjes së shpenzimeve dhe prodhimit duke ndjekur logjikën e agregimit midis njësive sipas kritereve të banimit/aktivitetit. Prej kësaj rrjedh se kërkohet një rregullim me një raport koeficient/disagregim, në mënyrë që të rregullohen të dhënat rajonale që t'i përshtatet ZF të Matit.

Ndërsa në aktivitetet bujqësore dhe të shërbimeve, Mati dhe Dibra prodhojnë kryesisht për tregjet e brendshme vendore rajonale dhe kombëtare prodhimet nga industritë nxjerrëse shkojnë për eksport; kështu është shumë e kufizuar mundësia që të dhënat vendore të PBB për sa u përket industrive nxjerrëse, të pasqyrojnë shkëmbimet ndërvendore.

Për sa më sipër, burimet e të dhënave të përdorura për vlerësimin e koeficienteve në rastin e Dibrës dhe Matit, në rastin tonë janë :

- Të dhënat për prodhimin/te ardhurat nga industritë nxjerrëse në Dibër/Mat nga Ministria e Industrisë dhe Energjisë.
- Të dhënat për prodhimin bujqësor/të ardhurat nga Ministria e Bujqësisë dhe Drejtoritë Rajonale Bujqësore.

Nga grafika për Figurës 12, në lidhje me industritë nxjerrëse, duket se shtytja kryesore

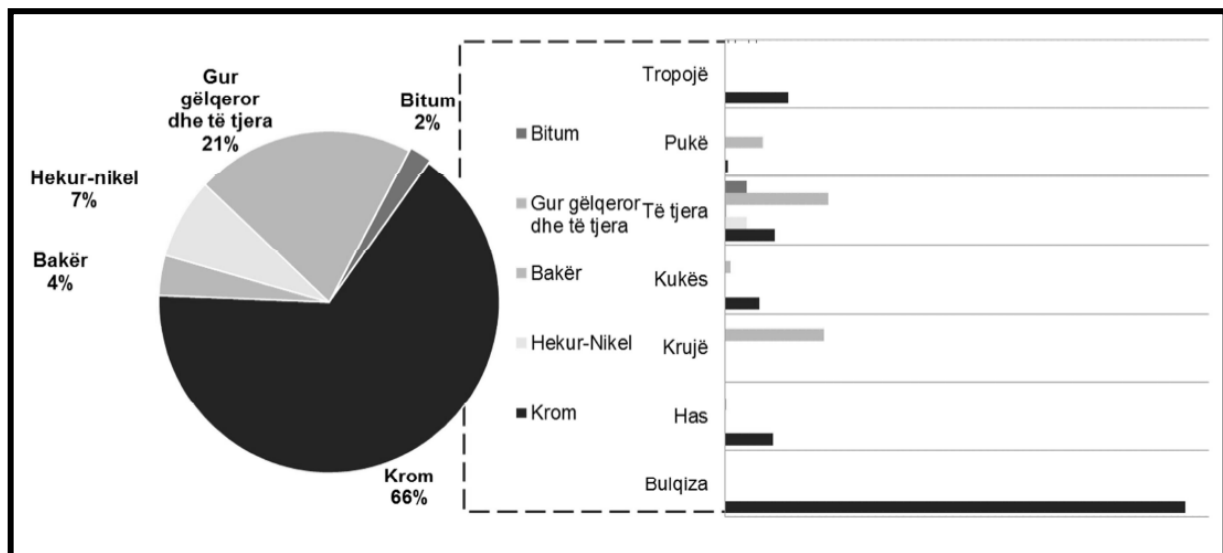

Figure 12: Nisma për Transparencë në Industrinë Nxjerrëse, Rakordimi i Parasë nga Sektori i Naftës, Gazit dhe Minerave në Shqipëri-Viti 2011.

Shënim: Prodhimi i Industrive Kombëtare nxjerrëse (në vlerë) duke përfshirë kromin sipas kritereve të origjinës.

Shënim: Kontributi i ZF Burrel, Klos përfshihet në rubrikën " të tjera ".

¹ E njëjta gjë është e vertete për çdo rajon ku të dhënat rajonale përfshijnë më tepër se dy zona që në kontekstin e studimit të ZF trajtohen si zona funksionale të veçanta.

e te ardhurave rajonale ne sektor është Kromi. Me këtë konstatim, duket se puna jone për parashikimin e koeficientit rregullues është e lehtë sepse te dhënat rajonale te periudhës kohore i referohen 2011-2012, siç tregohet ne Figurën 12 dhe pothuajse i gjithë prodhimi i kromit ka ardhur nga rajoni i Dibrës, përkatësisht Bulqiza. Bazuar ne informacionin e kësaj diagrame, është e qarte se Kromi nga Bulqiza përbën te paktën **95%** te kontributit total nga industritë nxjerrëse për rajonin.

Për të nxjerre koeficientet e detajuar për Bujqësinë, duhet tu referohemi të dhënave për prodhimin bujqësor në rajon. Ky informacion paraqitet në tabelën e Figurës 13. Nga informacioni në tabelë, mund të nxirret se pjesa e Matit në rajonin e Dibrës, në njësi fizike, për lloje të ndryshme prodhimesh të paraqitura në tabelë, varion nga 20%-65%.

		Pesha		Pesha		Pesha		Ton per aq sa nuk specifikohet ndryshe			
		Drithra	Perime	Specifike	Specifike	Patate	Specifike	Pesha	Pesha		
								Fasule	Specifike		
Bimet e Arave	Rajoni										
	Diber	46,013	51,222			27,031		920			
	Bulqize	7,754	5,071			6,677		86			
	Diber	27,047	14,554			11,637		311			
	Mat	12,212	24%	31,596	62%	8,717	32%	522	57%		
Pemet Frutore		Te Tjera Peme Frutore		Vreshta		Pjergulla					
	Rajoni										
	Diber	23,706		2,634		4,602					
	Bulqize	3,223		83		479					
	Diber	14,226		912		1,193					
Mat	6,257	26%	1,639	62%	2,930	64%					
Gjedhe, Pulari, Mjalte		Qumesht		Mish		Veze (000)		Lesh		Mjalte	
	Rajoni										
	Diber	68,558		9,124		34,756		169		118	
	Bulqize	12,358		1,154		4,985		15		15	
	Diber	31,200		4,683		16,763		107		57	
Mat	24,999	36%	3,287	36%	13,008	37%	48	28%	46	39%	

Figure 13: Të dhëna mbi Prodhimin Bujqësor në njësi fizike, të ndara për Rajonin e Dibrës.

Burimi: Llogaritja jonë bazuar në të dhënat nga Ministria e Bujqësisë 2012.

Duke pasur parasysh çmimet zotëruese në treg në kohën e raportuar në të njëjtin dokument nga Ministria e Bujqësisë, pjesa e prodhimit të Bujqësisë në vlerë për Rajonin e Matit është maksimalisht 40% e vlerës së prodhimit total të rajonit Diber.

Në të dy rastet, Industria Nxjerrëse dhe Bujqësia, çështja që diskutohet është parashikimi i vlerës se produktit nga proceset e prodhimit, të cilat si të tilla ndikohen nga kontributi i faktorëve natyrore që i bëjnë qendrat vendore te specializura edhe në zona te vogla si Rajoni i Dibrës.

Në rastin e aktiviteteve te tjera që përkojnë kryesisht me shërbimet, si rregull i përgjithshëm, mund të presim që njësite ekonomike të kenë pak a shumë **specializim dhe produktivitet të barabartë**, përndryshe ato mund te migrojnë brenda ose jashtë për shkak të kostove më të ulëta se në aktivitetet produktive. Nga ana tjetër, prirja e njësiteve ekonomike për të migruar brenda vendit lidhet fort dhe në mënyre pozitive

me shpejtësinë e urbanizimit. Meqenëse prirja për te migruar ne Burrel dhe Klos është e ulët¹, atëherë del se produktiviteti i këtij sektori të aktivitetit, përkatësisht shërbimet, është i ngjashëm me rajonet fqinje.

Sektori i Aktiviteteve Ekonomike	Njesite Ekonomike Aktive ne Zone		Pjesa e Matit ndaj Rajonit
	Diber	Mat	
Ndërmjetësimi financiar , Pasurite e Patundshme, Qiratë dhe Aktivitetet profesionale	45	42	0.47
Hotele , Restorante , Shitje me shumice dhe pakicë , Transport dhe Komunikim	327	293	0.45
Te tjera Sherbime	33	21	0.32

Figure 14: Llogaritja e peshave specifike të veçanta (Mat ndaj Diber) për sektorin e shërbimeve
Burimi: Llogaritja jonë bazuar në statistikat e bizneseve aktive të raportuara nga QKR, 2007-2014

Duke patur parasysh sa u tha më lart, mund te konkludohet në mënyre të arsyeshme dhe te sigurt se shpërberja e vlerës së prodhimit ne aktivitet ekonomike qe nuk janë industri nxjerrëse dhe bujqësi në rajonin e Dibrës mund të behet me një saktësi te kënaqshme duke ndjekur përqindjen e njësive ekonomike aktive ne këto aktivitete ne zonat përkatëse të rajonit. Tabela më poshtë përmbledh procedurën dhe metodologjinë.

Sektori i Aktiviteteve Ekonomike	Vlera e Shtuar Bruto (VSHB) nga Llogaritë Rajonale 2012	Pjesa e Matit ne Rajonin e Dibres	Kontributi ne VSHB rajonale Diber %	Kontributi ne VSHB rajonale VSHB Mat %	Kontributi Sektorial ne VSHB Mat
Peshkimi	42	0.29	30.14	12.06	43.60%
Industri (e nxjerrjes se mineraleve)	20	0.05	19.28	0.97	3.50%
Shitje me shumice dhe pakicë , Transport dhe Komunikim	13	0.45	6.88	5.63	20.34%
Pasurite e Patundshme, Qiratë dhe Aktivitetet profesionale	7	0.47	3.66	3.24	11.73%
Të tjera	18	0.32	12.24	5.76	20.83%
Total	100%		72.19	27.65	100%

Figure 15: Llogaritja e kontributit te sektorëve te ndryshëm të aktivitetit ekonomik në VSHB, Mat 2012.

Burimi: Llogaritja jonë bazuar në të dhënat rajonale 2012 dhe statistikat e tjera të parqitura në seksionet e mëparshme

Duke i përmbledhur të gjithë koeficientet e shpërbërjes të llogaritur deri tani, parashikimi i kontributit në vlerën ekonomike bruto për sektorët kryesore të aktivitetit ekonomik në rajonin e Matit bazuar në të dhënat rajonale për vitin 2012 është si në Figurën 15.

Prej këtej rrjedh se sektorët kryesorë të aktivitetit ekonomik në Mat janë **Bujqësia**, **Pyjet** dhe **Peshkimi** dhe **Shërbimet** te identifikuara si më sipër, ku pjesa kryesore u

¹ Ju lutemi, referojuni Figurës 6 për shkallen e migrimit te brendshëm.

shkon Hoteleve, Restoranteve, Shitjeve me Shumicë dhe Pakice, Transportit dhe Komunikimit.

Shënim 1: Për të rritur saktësinë e parashikimeve nevojitet vlerësimi i madhësisë së kontributit të ekonomisë informale në të dy zonat. Argumenti përgjegjës se të dy zonat ndikohen pak a shumë në të njëjtën mënyrë nga informaliteti nuk është i vërtetë. Të marrim një shembull nga misionet faktmbledhëse në terren: ka disa ferma peshkimi në zonën e Matit që njihen lokalisht, megjithatë vetëm dy prej tyre janë të regjistruara si aktivitete të ligjshme. E njëjta vlen dhe për aktivitete të tjera, veçanërisht për ato që kryesojnë në jetë të përditshme të përpunimit bujqësor (aktivitetet e verës, konjakut, përpunimit të qumështit.) Kjo do të thotë se aktivitetet e bujqësisë janë raportuar me të ulëta në të dhënat rajonale. E njëjta gjë mund të jetë edhe për llojet e tjera të produkteve veçanërisht ato që kanë të bëjnë me aktivitetet ekonomike të familjeve rurale që tepricat i shesin në tregjet vendore. Nga ana tjetër, një raport i kohëve të fundit i botuar nga Scheinder, Buehn dhe Mali i Zi në vitin 2011, jep një vlerësim të ekonomisë informale në të gjithë vendet e Ballkanit përafërsisht jo më pak se 35%¹. Fakti i pasjes së një krize ekonomike nga viti 2008 do të thotë që kjo përqindje mund të jetë rritur më tej.

Shënim 2: Pështja e Shërbimeve të Tjera në kontributin sektorial është tepër e lartë që të përmendet pa detaje të mëtejshme. Mendojmë se ajo pasqyron jo vetëm shërbimet që nuk janë matur në sektor por edhe mbetje të tjera të cilat për shkak të mospërputhjes midis regjistrimit të biznesit dhe sistemit të raportimeve kombëtare mbeten të paspecifikuara.

2.2.1. Analiza e sektorëve kryesorë ekonomikë: Bujqësia

Siç u konstatua në seksionin e mëparshëm ajo është sektori kryesor që kontribuon në rritjen ekonomike të zonës sonë. Shumëllojshmëria e kulturave bujqësore, që siguron zona e Matit, i detyrohet vendndodhjes dhe klimës së saj (që kalon nga Mesdhetare kodrinore në Mesdhetare paramalore dhe malore ose Ila, II b deri IVb) siç tregohet në figurën 16 të faqes tjetër.

Është ky pozicion gjeografik dhe kjo klimë që formojnë një nga **avantazhet e forta konkurrues të ZF Mat** për sa u përket produkteve tradicionale bujqësore, produktivitetit dhe sasisë në rajon dhe më gjerë. Për të zbuluar efektin e këtij modeli të konkurrueshmërisë në produkte të ndryshme bujqësore, nevojitet një analizë krahasuese e ZF tonë me rajonet fqinje dhe rajonet e tjera në vend që ofrojnë pak a shumë të njëjtat produkte. Gjurmët e dinamikës konkurruese të pikave të forta dhe të dobëta të aktiviteteve ekonomike të disa sektorëve e zbulojnë veten më mirë kur **krahasohen produktivitetet (rendimentet)**, kështu është e nevojshme që për realizimin

¹ "Parashikime të reja për ekonominë në hije në të gjithë botën", Scheinder, Buehn dhe Mali i Zi në vitin 2011. ¹

e ushtrimit të merren të dhëna cilësore/objektive kombëtare për produktivitetin e aktivitetit bujqësor nga i gjithë vendi.

Figura 17 përfaqëson një analizë të tillë konkurruese në shkallë kombëtare përkatësisht për kulturat bujqësore të tilla si: drithërat, zarzavatet, foragjeret, patatet. Mund të zbulohet lehtësisht se disa produkte bujqësore të grupit të parë ku Mati gëzon një avantazh të krahasuar, janë : misri, patatet, zarzavatet, fasulet. Në të gjitha këto produkte, Mati qëndron mbi mesataren kombëtare. Për fasulet, ai zë vendin e parë, midis më të përparuarve, ndërsa për patatet dhe zarzavatet ai është një nga më të mirët.

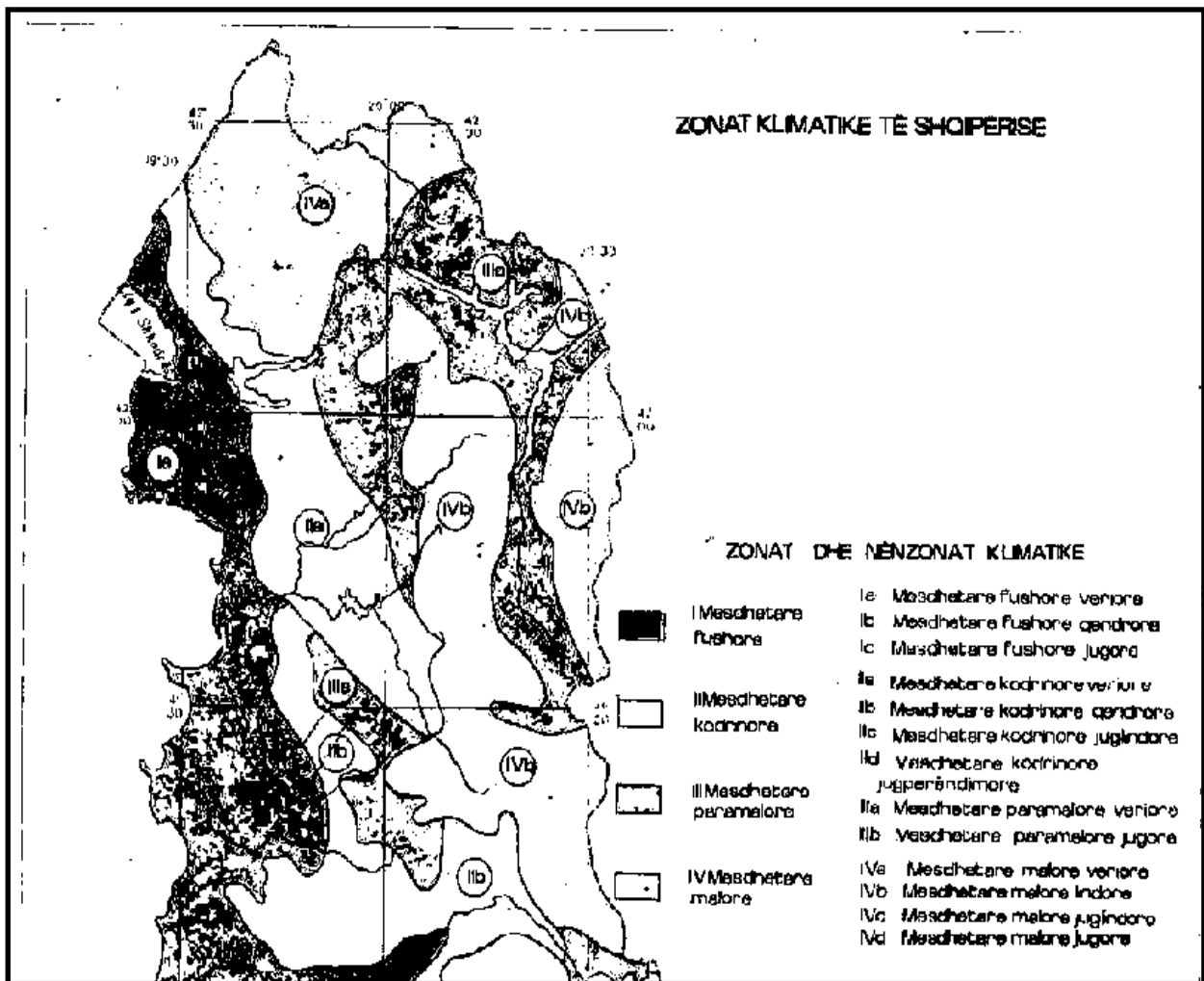

Figure 16 : Harta e klimes se Shqipërisë

Burimi : Parimet bazë të bujqësisë, Albina Buci, Evan Rroço, Marita Zissi, 2013

Në mënyrë të ngjashme, dy shifrat e tjera në vazhdim paraqesin një avantazh të tillë krahasues për:

- Kulturat bujqësore të tilla si: frutat, vreshtat dhe hardhitë
- Produktet e gjalla dhe të përpunuara të gjedhit.

Në lidhje me pemët frutore, siç e tregon figura 18, Mati është shumë konkurrues në të

gjitha pemët frutore me përjashtim të agrumeve dhe ullinjve, ndërsa **për rrushin ai është një nga më të mirët** mes prodhuesve tradicionale dhe fqinjëve për sa i përket produktivitetit.

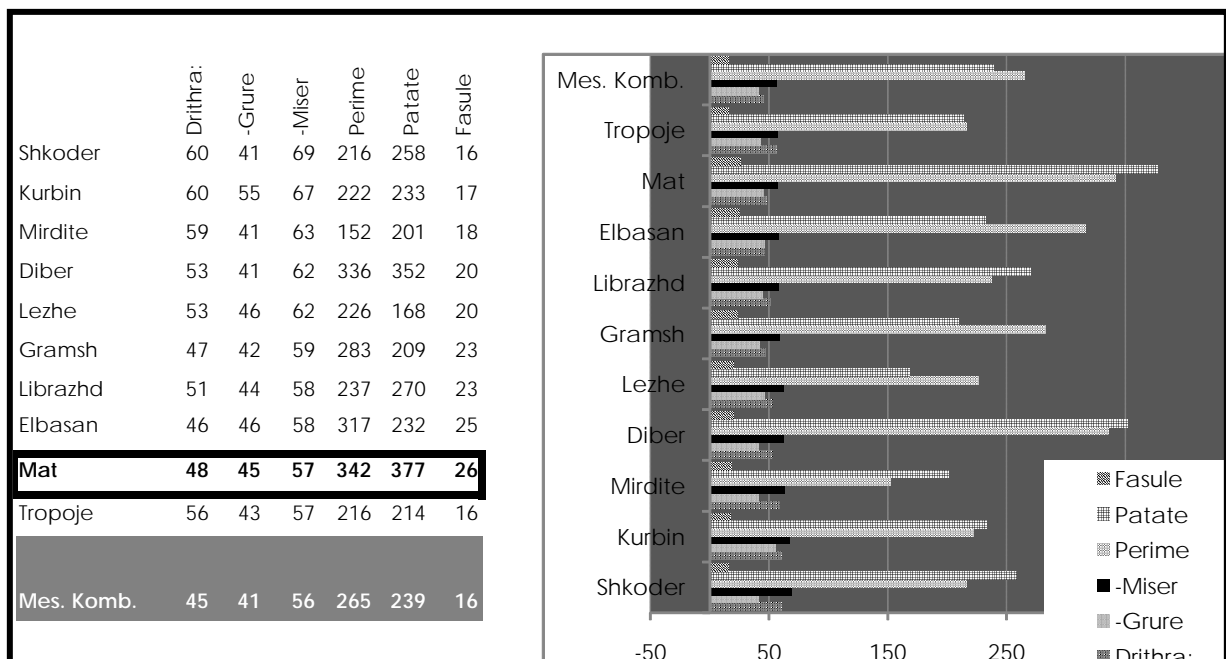

Figure 17: Kulturat bujqësore ku zona funksionale MAT ka avantazh krahasues (00 Kg/Ha).

Burimi: Llogaritjet tona dhe grafiket bazuar në të dhënat nga Ministria e Bujqësisë 2012

Mati ka me shumë se 65% të sipërfaqes totale me vreshta në rajonin e Dibrës. Arsyeya siç mund të merret me mend me të drejtë, ka të beje **me përbërjen e tokës dhe klimën**, veçanërisht në lartësinë 200-600m në të dy anët e luginës së Matit.

Në sajë të kësaj klime dhe përbërjeje së tokës Mati ka qenë në gjendje që të zhvillojë edhe varietete vendore të rrushit. Mati është origjina e të paktën 3 llojeve vendore të rrushit të mirënjohura në shkallë kombëtare **"Ceruja"**, **"Tajga e Bardhë e Burrelit"** dhe **"Tajga e Kuqe e Burrelit"**. Nga këto lloje vendore, "Ceruja" është me e përshtatshme për prodhimin e verës së bardhë, ndërsa llojet e "Tajgave" janë më të përshtatshme për konsum masiv.

Pavarësisht se janë të mirënjohura në shkallë kombëtare si rrush vendorë, këto varietete dhe produktet e tyre të përpunuara nuk janë promovuar, mbrojtur dhe nuk u është bërë marketing sipas ndonjë emri ose marke tregtare, gjë që ngre çështjen e çertifikimit të produkteve dhe skemave për aktivitetet vendore. Këto skema mund të bëhen vetëm nën drejtimin e Ministrisë së Bujqësisë sipas strategjisë së fundit të zhvillimit të sektorit të bujqësisë, e cila është akoma nën rishikim. Krijimi i këtyre skemave kërkon ndërtimin e kuadrit ligjor, burimeve njerëzore dhe financiare që duhet të kontrollojnë, monitorojnë, çertifikojnë këto produkte nën etiketën vendore ose rajonale këtu në Mat. Është një investim që kalon përtej qeverisë vendore dhe aftësive të ZF; megjithatë mund të krijohen programe dhe projekte për të lobuar ose motivuar përpjekjet kombëtare në këtë drejtim.

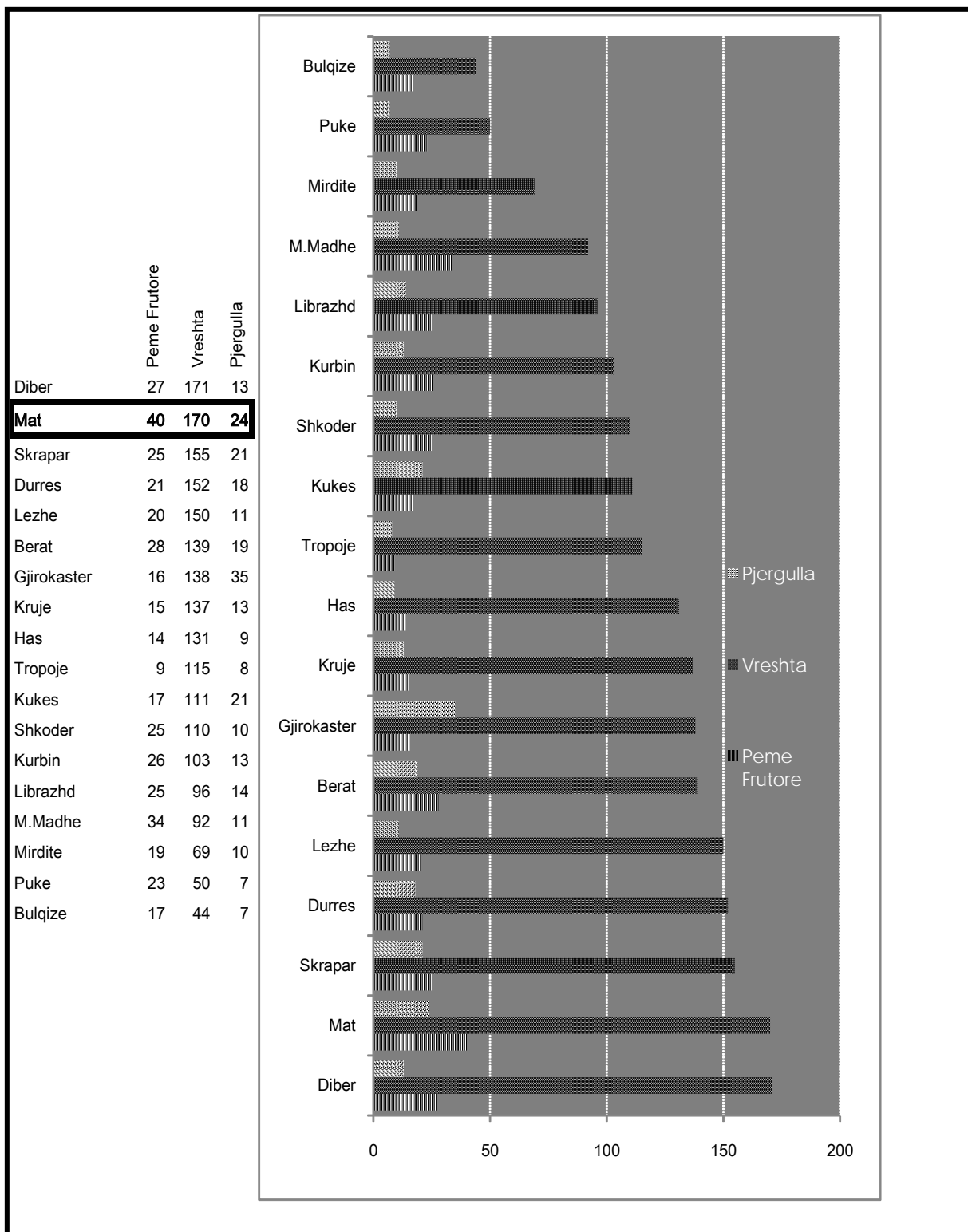

Figure 18: Pemët frutore dhe Rushi ku Zona Funktionale MAT ka avantazh krahasues (00 Kg/pemë) Burimi: Llogaritjet tona dhe grafiket bazuar ne te dhënat nga Ministria e Bujqësisë 2012.

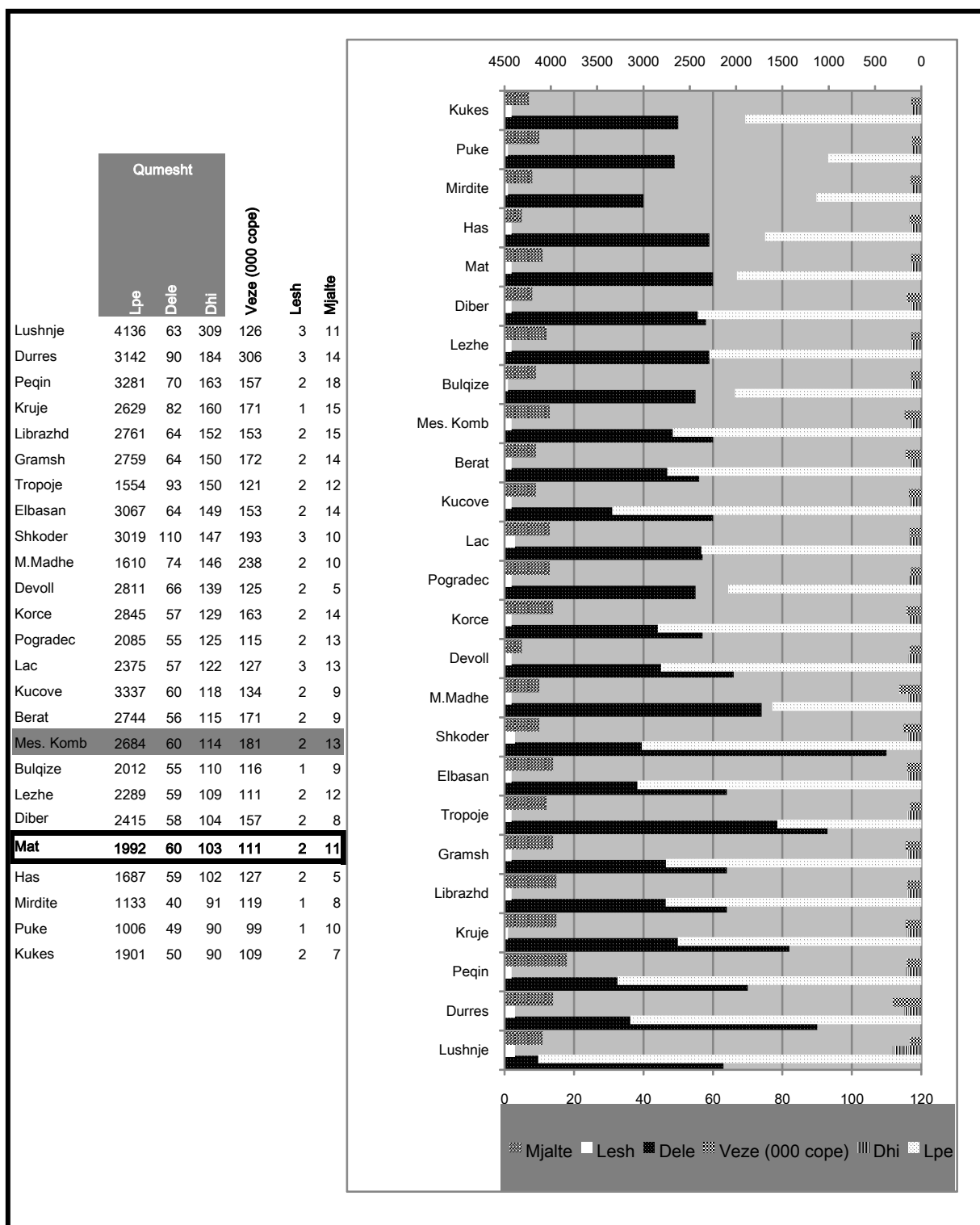

Figure 19: Produktiviteti i kafshëve (kg me përjashtim të numrit të vezëve)

Burimi: Llogaritjet tona dhe grafiket bazuar në të dhënat nga Ministria e Bujqësisë 2012.

Në lidhje me produktivitetin dhe karakteristikat e kafshëve, Figura 19 tregon se Mati mbetet nën mesataren kombëtare.

Ndërsa analiza krahasuese është një mënyre e mire për të zbuluar avantazhin krahasues të ZF, do të na duhej të thellonim analizën tonë në nivelin vendor në mënyre që të zbulonim shfrytëzimin e këtij avantazhi krahasues në nivel vendor nga komunitetet rurale në çdo vend përreth ZF dhe faktorë nxitës; kështu mund të identifikonim ato veprime apo politika që kanë potencialin për të sjellë rritjen dhe zhvillimin në sektorin bujqësor. Përpara se të kalojmë në këtë hap të analizës, na duhet të pastrojmë rrugën dhe të kërkojmë faktorët që mund të motivojnë **alternativat ekstensive** për rritjen e prodhimeve rurale, përkatësisht, sasinë se tokës se shfrytëzuar kundrejt drejt gjithë tokës se punueshme. Grafika në seksionin e djathtë tregon sasinë e tokës se shfrytëzuar kundrejt asaj të punueshme dhe sasinë e tokës se ujitur në çdo vend të ZF në Ha. Mund të shihet se edhe për Klosin që ka sasinë më të lartë të tokës se punueshme, shkalla e

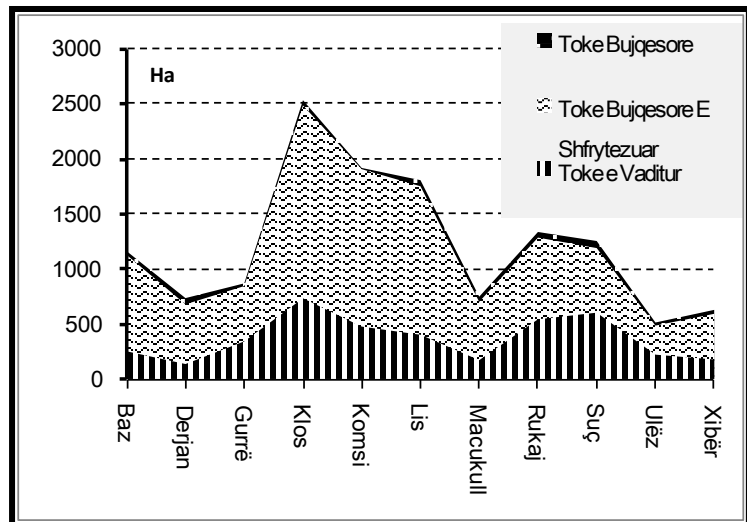
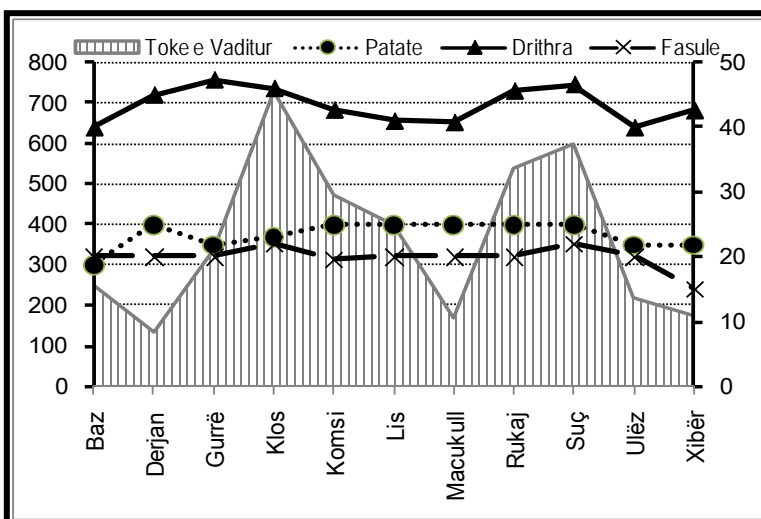

Figure 20: Toka e shfrytëzuar kundrejt asaj të punueshme kundrejt asaj të ujitur, Rajoni Dibër.

Burimi: Drejtoria e Bujqësisë Mat, 2014.

shfrytëzimit është pothuajse 100%. E njëjta gjë vlen për çdo NJQV të konsideruar në këtë ushtrim. Me fjalë të tjera, **hipoteza e shfrytëzimit intensiv** të tokës së punueshme në të njëjtën mënyrë si një alternativë për rritjen dhe zhvillimin e sektorit rural duhet të përjashtohet.

Duke iu kthyer krahasimit të produktiviteteve në nivel vendor, duket se ato janë më të larta në vende ku shkalla e mekanizimit është më e lartë dhe zonat e ujitura janë më të mëdha.

Figura në të majtë poshtë jep një pamje të këtij konstatimi për të gjitha zonat që analizohen. Ju lutemi, vini re se Burreli lihet jashtë analizës sepse ai nuk ka tokë

bujqësore të disponueshme. Modeli i produktivitetit të kulturave bujqësore ku Mati ka avantazh të krahasuar ndjek modelin e madhësisë se tokave të ujitura në zonën funksionale e cila ve ne dukje rëndësinë e investimeve reja dhe mirëmbajtjes së lehtësirave të ujitjes për vendet në fjalë dhe komunitetet rurale. Këto investime dhe

mirëmbajtje tani për tani nuk janë në përgjegjësinë e qeverisjeve vendore por të drejtorive rajonale bujqësore, prandaj çdo mase tjetër politike në nivelin e ZF duhet të trajtojë çështjen në bashkëpunim me këto organe rajonale.

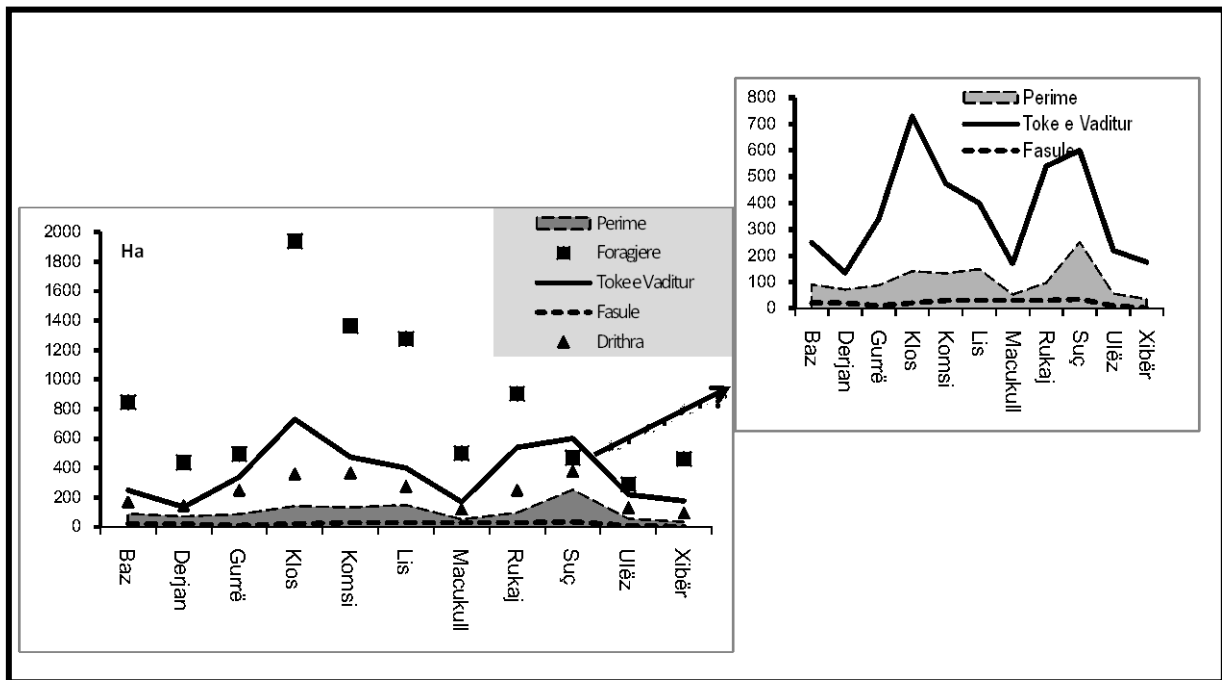

Figure 22: Përdorimi i tokës së ujitur në ZF.

Burimi: Llogaritjet tona bazuar në të dhënat nga Drejtoria e Bujqësisë Mat.

Megjithatë ka një kundërgjendje tjetër që mund t'i përgjigjej rëndësisë së ujërës mbi bazën e irrelevancës së zonave të ujëra për disa nga kulturat bujqësore ku Mati gëzon avantazh krahasues, përkatësisht drithërat dhe foragjeret. Në pamje të parë, kjo pikëpamje mund të duket e saktë, por nuk është kështu, të paktën për sa u përket kulturave të tjera bujqësore, d.m.th. zrazavatet dhe fasulet. Grafiku i Figurës 22 tregon qartë se të gjitha sipërfaqet e mbjella me zrazavate dhe fasule janë të rrethuara brenda zonës së ujëra gjatë gjithë ZF dhe pjesa tjetër mbulon pjesërisht ose tërësisht drithëra të tjerë (misër) dhe pjesa tjetër mbetet të jetë foragjere.

Duhet shënuar megjithatë se i njëjti model i Figurës 21 përsëritet edhe në qoftë se përcaktojmë **shkallën e mekanizimit të aktiviteteve në sektor** në të gjithë ZF. Ky është objekti i grafikut të paraqitur në Figurën 23. Veç kësaj, ky grafik nënkupton edhe arsyen përse ky model vazhdon të ekzistojë në zonë, përkatësisht **madhësia e fermave, të cilat janë kryesisht nën 1 ha**. Rasti i Klosit dhe Derjanit megjithatë duhet të shënohen si rast i veçantë që i shmanget kësaj logjike, se pari për shkak të afërsisë së tyre me akset rrugore kombëtare (duke rritur në këtë mënyrë mundësinë e aksesit të artikujve të mekanizimit me çmime të përbalueshme); dhe e dyta për shkak të largësisë dhe karakterit malor të tyre që janë një pengesë për makinat më të avancuara por me komplekse.

Investimi i ri ne mekanizimin duket se është i lidhur shumë ngushte me madhësinë e fermës, dhe hë për hë, e vetmja formë e mundshme me mjetet e disponueshme është **bashkëpunimi vullnetar midis fermerëve ne formën e shoqatave ose kooperativave** për aktivitetet e punës ose të shitjes. Kuadri

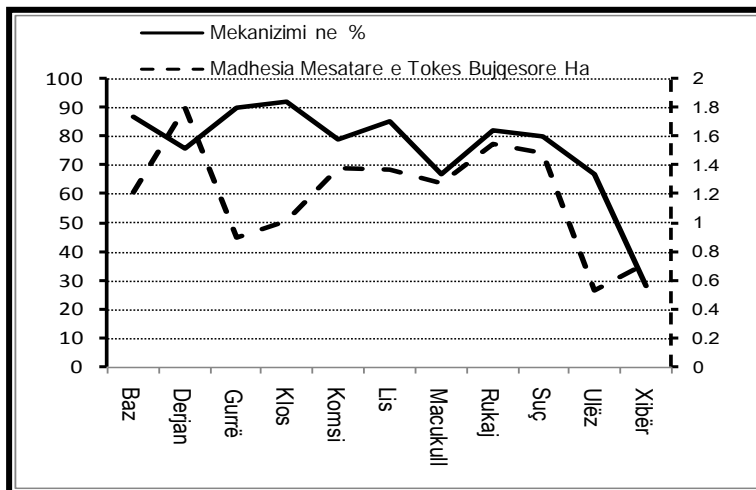

Figure 23: Shkalla e Mekanizimit dhe Madhësia Mesatare e Fermës
Burimi: Drejtoria e Bujqësisë Mat dhe Llogaritjet tona.

ligjor për krijimin e këtyre formave te bashkëpunimit tashme ekziston, megjithatë nevojitet mbështetja e këtyre entiteteve me asistencë dhe mjete financiare. Ky është një drejtim tjetër i politikës qe rekomandohet fuqishem për zyrtaret publike te ZF te ardhshme.

Deri tani analiza është përqendruar ne avantazhin krahasues ne nivelin e nivelit me të ulët të zinxhirit te vlerës se shtuar për kulturat bujqësore dhe kafshët. Por, ka një nivel tjetër, përkatësisht **aktivitetet përpunuese që janë hapi tjetër në zinxhirin e vlerës**. Ky hap mungon plotësisht në ZF Mat. Sipas intervistave me njerëzit përgjigjes ne ZF **nuk** ka:

- Fabrika të përpunimit të qumështit
- Fabrika të përpunimit të mishit
- Magazina të kulturave bujqësore
- Dhoma ose magazina frigoriferike

Në qoftë se do të shikojmë numrin e fermave ne ZF Mat (ju lutemi, referojuni grafikës 24), do të mendonim se ka fabrika përpunimi ose fabrika që përdorin produktet vendore. Numri i

fermave është pothuajse i barabartë dhe aksesu rrugor në zonat e largëta ekziston pavarësisht se ndonjëherë nuk është ne cilësi te mirë. Për më tepër nga analiza e të ardhurave bruto në ferma, mund te shikohet rëndësia e të ardhurave nga produktet e përpunuara në të ardhurat bruto totale te fermave. Sipas analizës sonë dhe te dhënave, **shuma e te ardhurave nga produktet e përpunuara është shume me e**

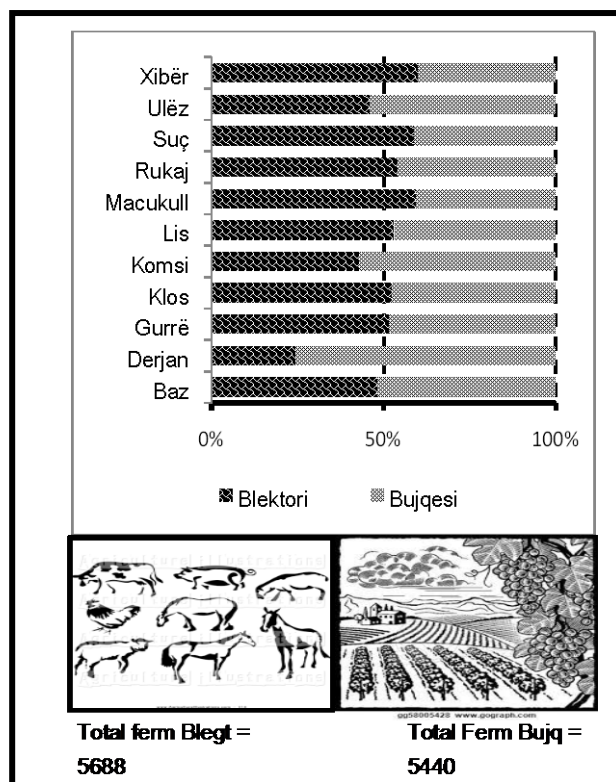

Figure 24: Numri dhe struktura e Fermave në ZF
Burimi: Drejtoria e Bujqësisë Mat

rëndësishme për fermat blektorale se sa për fermat e kulturave bujqësore. Njëra nga arsye ka të bëjë me faktin se kulturat bujqësore të përpunuara tregëtohen për tregun vendor dhe mungesa e emrit apo markës tregtare e bën të vështirë realizimin

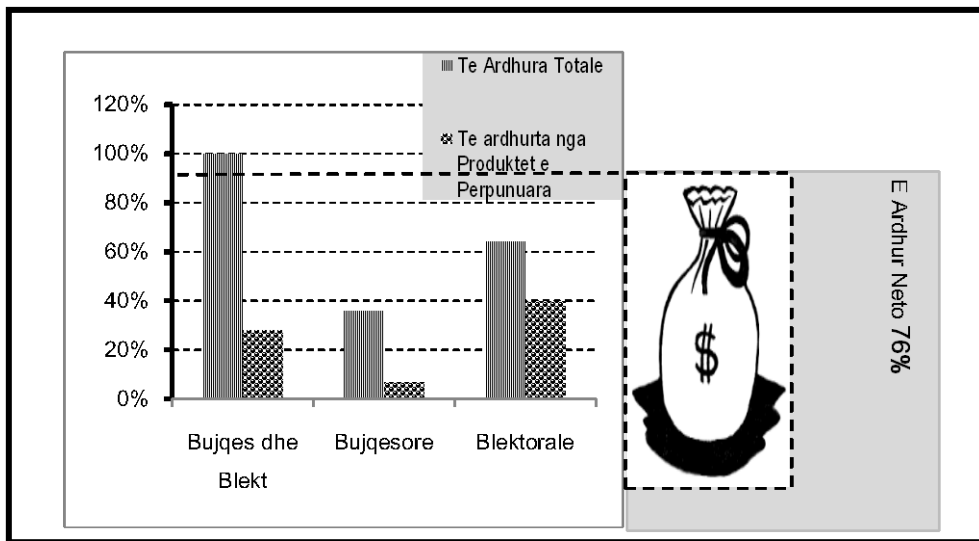

Figure 25: Të ardhurat nga produktet e përpunuara dhe rëndësia e tyre për të ardhurat totale të familjeve fermere në ZF.

Burimi: Llogaritjet tona bazuar në intervista / dhëna nga Drejtoria e Bujqësisë Mat.

vëmendjen e mjaftueshme. Veç kësaj, me shpenzimet faktike të fermës (administrative, karburanti, makineria, plehrat, shërbimet veterinarë, etj) të ardhurat neto që realizojnë familjet fermere arrijnë deri në 76% (në vlerë absolute deri në 14,000 leke/fraksion muaji). Duke pasur parasysh nivelet e prodhimit në zone dhe fitimin e aktivitetit të përpunimit, për sa i përket pjesës së të ardhurave neto/bruto, përgjigja për mungesën e investimit në këto aktivitete përpunimi duhet kërkuar në **paaftësinë e enteve të fermave për të tërhequr investime (madhësia e vogël e fermave), mungesa e njohurive (aftësive teknike të buxhetimit dhe përgatitjes së planeve të biznesit), mungesa e mbështetjes nga donatorët ose banka (risku i lartë, për këtë arsye përqindje të larta interesi).**

Alternativa e politikave publike përsëri duhet të kërkojen **ne rritjen e formave të bashkëpunimit për krijimin e entiteteve** që janë në gjendje të përfitojnë nga kreditë dhe termat me terma të butë. Për të mbështetur pretendimin tonë kemi marrë shembullin e investimeve në dy lloje fabrikash përpunimi, një për qumështin dhe një tjetër për mishin. Të dyja rastet paraqiten në Aneksat e këtij dokumenti. Nga llogaritja del se kontributi i këtyre produkteve të përpunuara në **potencialin e të ardhurave bruto është 6%** në vit në rast se krijohen tri fabrika të vogla përpunimi në zone¹. Në rastin e fabrikave të përpunimit të qumështit, **ky potencial shkon edhe më lart deri në 8-9%**. Kjo rritje potenciale e të ardhurave bruto nuk përfshin megjithatë përfitimet nga marketingu i produkteve me emra dhe marka tregtare që lejojnë një periudhë të caktuar stabilizimi përpara se të fillojë aktiviteti i marketingut përpara se të ezaurohet kërkesa ekzistuese.

¹Kapaciteti minimal i këtyre fabrikave nuk mund të lejojë më shumë se 3 fabrika me nivele faktike të prodhimit të qumështit në ZF. E njëjta gjë vlen për numrin maksimal të fabrikave të përpunimit të mishit.

Tabela përfundimtare më poshtë përmbledh të gjitha pikat e analizës deri më tani dhe përshkruan alternativat e vendimarrjes për zyrtarët publikë:

Produkte	Strategji Konkurruese të Njësive Ekonomike	Veprimi Publik Respektiv
Misër, Patate, Fasule	<p>Strategji të Liderit në treg:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Marketing Rural dhe Masiv (Panaire, Reklama, Promovimi i Produkteve vendore etj) - Përmirësimi teknologjik dhe rritja e Cilësisë (mekanizimi dhe Automatizimi, avancimi drejt fazës së agropërpunimit në zinxhirin e vlerës së shtuar etj) 	<ul style="list-style-type: none"> - Veprimet publike dhe rritja e ndërgjegjësimit për konsumatorët vendas - Festalet tradicionale dhe panaire tregëtare - Mbështetje për markat e produkteve vendore dhe masat mbrojtëse - Mbështetje për forma të reja të bashkëpunimit në fazat e zinxhirit të vlerës së shtuar përkatësisht prodhimit, agropërpunimit dhe shitjes - Përmirësimi dhe investime të reja në rrjetin e ujitjes - Investime në rrjetet rajonale dhe lokale të rrugëve etj - Investimet në infrastrukturën arsimore në shërbim të prodhuesve vendorë - Lobimi për subvencione kombëtare për produktet vendore dhe mbështetje për promovimin ndërkombëtar të cilësive të tyre etj - Lobimi për donatorët ndërkombëtarë të specializuar dhe të gatshëm për të investuar në këtë fushë: USAID, GIZ, III, IV, V IPA.
Të tjera Bimë Arash	<p>Strategjia e Mbijetesës:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Përmirësimi i raporteve kosto / përfitim përmes investimeve të reja, formave të reja të punës dhe të kulturave të reja - Skemat e ujitjes - Bashkëpunimi në mes agjentëve ekonomikë 	<ul style="list-style-type: none"> - Përmirësimi dhe investime të reja në rrjetin e ujitjes - Investime në rrjetet rajonale dhe lokale të rrugëve etj - Investimet në infrastrukturën arsimore në shërbim të prodhuesve vendorë
Pemë Frutore dhe Vreshta	<p>Strategjia e Diferencimit:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zhvillimi dhe mbrojtja e markave vendore - Hyrja në Zinxhirët e prodhimit Organikë dhe Bio - Avancimi drejt fazës së agropërpunimit në zinxhirin e vlerës së shtuar - Investimet në pemë (varietete) të reja të përshtatshme për mjedisin local. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ndërgjegjësimi i konsumatorëve vendas. - Festalet tradicionale dhe panaire tregëtare - Mbështetje e markave vendore dhe masave mbrojtëse - Mbështetje për forma të reja të bashkëpunimit në fazat e zinxhirit të vlerës së shtuar përkatësisht prodhimit, agropërpunimit dhe shitjes
Gjëja e Gjallë	<p>Strategjia e Diferencimi dhe Mbijetesës:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zhvillimi dhe mbrojtja e markave vendore - Hyrja në Zinxhirët e prodhimit Organikë dhe Bio 	<ul style="list-style-type: none"> - Ndërgjegjësimi i konsumatorëve vendas. - Festalet tradicionale dhe panaire tregëtare - Mbështetje e markave vendore dhe masave mbrojtëse - Mbështetje për forma të reja të bashkëpunimit në fazat e zinxhirit të vlerës së shtuar përkatësisht prodhimit, agropërpunimit dhe shitjes.

Tabela 4: Tabela e Strategjive konkurruese dhe Veprimeve Përkatëse Publike në mbështetje të tyre në sektorin e Bujqësisë

2.2.2. Analiza e sektorëve kryesorë ekonomik: Shërbimet-Turizmi

Shërbimet janë sektori i dytë me kontribut aktual në rritje (më shumë se 20%) dhe potencial të madh për zhvillim në të ardhmen, kryesisht për arsye të:

- Tendencës së zakonshme drejt zgjerimit të shërbimeve që shkon krahë për krahë me rritjen e standartëve të jetës në vendet në zhvillim si Shqipëria
- Të paturit e burimeve tërheqëse natyrore, historike dhe objekteve arkitektonike që mund të shërbejnë si tërheqje turistike,
- Produkte dhe aktivitete tradicionale që mund të tërheqin vizitorët në rang kombëtar dhe ndërkombëtar.

Nga shërbimet ë analizuar në ushtrimin e kontributit sectorial për ZF-në tonë turizmi mbetet një prej potencialeve më të larta për zhvillim në Mat, së pari për shkak të pajisjes së ZF-së me asete natyrore turistike dhe asete historike. Tabela 5 më poshtë paraqet një inventar të thjeshtë nominal të aseteve turistike në këtë zonë.

Asetet vendore	Lloji	Vlera
Burime Natyrore me vlera historike	Liqene	Balgjaj, Ulza, Shkopeti, Midhe
	Lumenj	Mat
	Përrenj	Kurvaja Thana
	Ujëvara	Bruc
	Kanione	Prella, Flimi
	Shpella	Pellumbat, Pergja Luses, Nezirit
	Burime Ujore	Gurra e Kacelit, Gurra e Gurit te Bardhe te Dishes
	Parqe Kombëtare	Qafeshtame, Geraldine
	Male	Mali me Gropa, Mali Sukzez, Qafe Panja, Mali Llapusha, Mali Erza, Mali Shemrit, Mali Trollma, Mali i Dejes,
Vende Arkeologjike, Historike dhe Fetare	Arkeologjik	Lokalitet arkeologjik, Para Krishtit, si psh Shpella e Blazit Rrënojat ilire të Bushkash, Baz, Kokerdhok, Karice, Midhe, Bruç, Burrel, Suç, Klos Vendet mesjetare arkeologjike të Rremull, Dukagjin, Derjan, Klos, Urxalle
	Kështjella Mesdhetare	Kështjella e Skënderbeut, Kështjella e Komsis, Kështjella e Varoshi etj.
	Bastione dhe ndërtesa të tjera historike	Bastioni i Dedollit, Bastionet e Macukull, Sarajet e Mbretit Burgajet, Vari i Turkut
	Ndërtesa Fetare	Kisha e Shën Nikollës, Kisha eKalirecit, Kisha eFushë Bazës, Kisha eBushkashit, Kisha eUlzës Kisha ef Stojanit, Rrënojat e Kishës sëDukagjinit dhe Shën Trinit
	Ura Veneciane Guri	Ura e Allamanit, Ura eHalileve, Ura eHoxhës, Ura eVashës, etj.
	Muze	Muzeu Historik i Burrelit
Aktivitete Kulturore	Festivale dhe Festa lokale	Këngët Lirike tëMatit, Festa e Shën Gjergjit, Festa Folklorike (31 Korrik), Ditëlindja e Mbretit (8 Tetor)
Sporte	Vende dhe Aktivitete	Stadiumi lokal "Liri Ballabani" Pallati i Sportit Rrugë dhe shtigje për ciklizëm Lundrim në Liqenet Artificiale të Ulzës dhe Shkopetit Vend-Peshkimi në Luginën e Matit dhe në Ulzës dhe Liqenin e Shkopetit

Tabela 5: Inventar i Aseteve Turistike në ZF.

Burimi: Të dhënat tona dhe informacion nga kontaktet në ZF.

Mund të dallohet lehtësisht potenciali i lartë për gjenerimin e të ardhurave në ZF, si një gamë shërbimesh që mund të ofrohen në paketën e turizmit, si:

- Turizmi shplodhës
- Turizmi i aventurës
- Turizëm historik
- Turizëm kulturor

Tabela 6 në të djathtë paraqet fuqinë e gjenerimit të të ardhurave nga aktivitete turistike në ZF, bazuar në nivelin aktual të çmimeve dhe dhe nivelin e shërbimeve të ofruar në zonë. Është e bazuar në një simulim të thjeshtë të shpenzimeve normale të një vizitori gjatë një qëndrimi prej 3 netësh. Të ardhurat e mundshme janë të larta kur krahasohen me të ardhurat nga bujqësia që karakterizon zonat rurale ku

% e të Ardhurave Bruto nga Bujqësia	1%
Të Ardhurat Bruto Vjetore	12,000,000
100 Vizitorë/Muaj	1,000,000
Vizitor	10,000
Strehimi (ALL)	3*1,500
Ushqimi (ALL)	3*1,000
Artikuj të Blerë	3*1,000

Tabela 6: Të ardhurat e mundshme të gjeneruara nga turizmi.

Burimi: Logaritjet tona duke u mbështetur në të dhëna nga

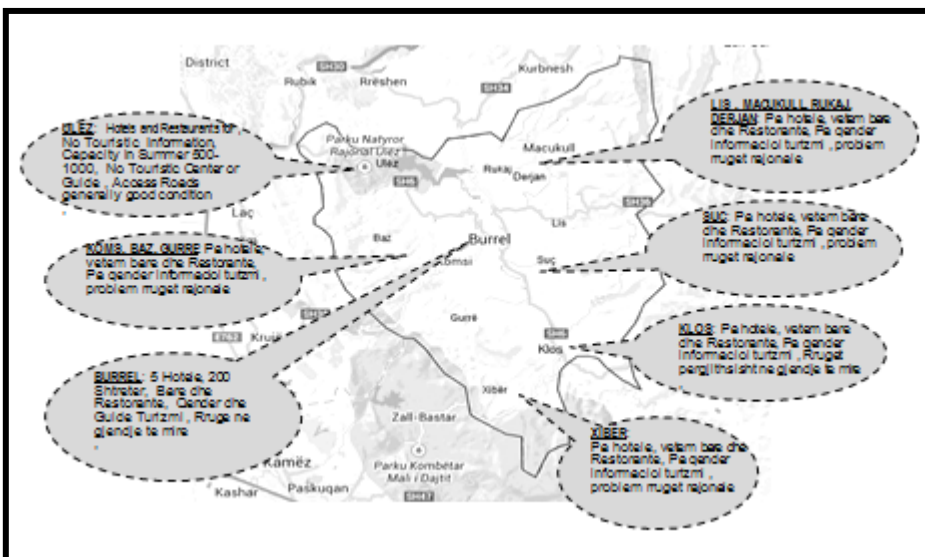

Figura 26: Hartëzimi i shërbimeve të ofruara në lidhje me turizmin në ZF.

Burimi: Intervista ne ZF

kapacitetet pritëse janë 100-200 krevate të ofruara nga pak a shumë pesë hotele, të gjithë të përqëndruar në Burrel. Turizmi gastronomik është ende i nënzhvilluar pavarësisht potencialeve të mëdha të ofruara nga produktet lokale (konjak, verë, mjalt etj.). Figura 26 më sipër, në të majtë, ilustron më mirë këtë situatë.

Nga ana tjetër mund të vëreni një mospërputhje midis hartës turistike të ZF Mat dhe hartës kombëtare turistike që tregon **mungesë në promovimin e mundësive turistike në ZF dhe mos integrimin në ofertën turistike rajonale dhe kombëtare.**

gjenden shumica e aseteve turistike. Megjithatë dhe pavarësisht aseteve lokale dhe atraksioneve turistike infrastruktura e shërbimeve mbetet gjerësisht e pamjaftueshme dhe nën standarde. Sipas të dhënave lokale

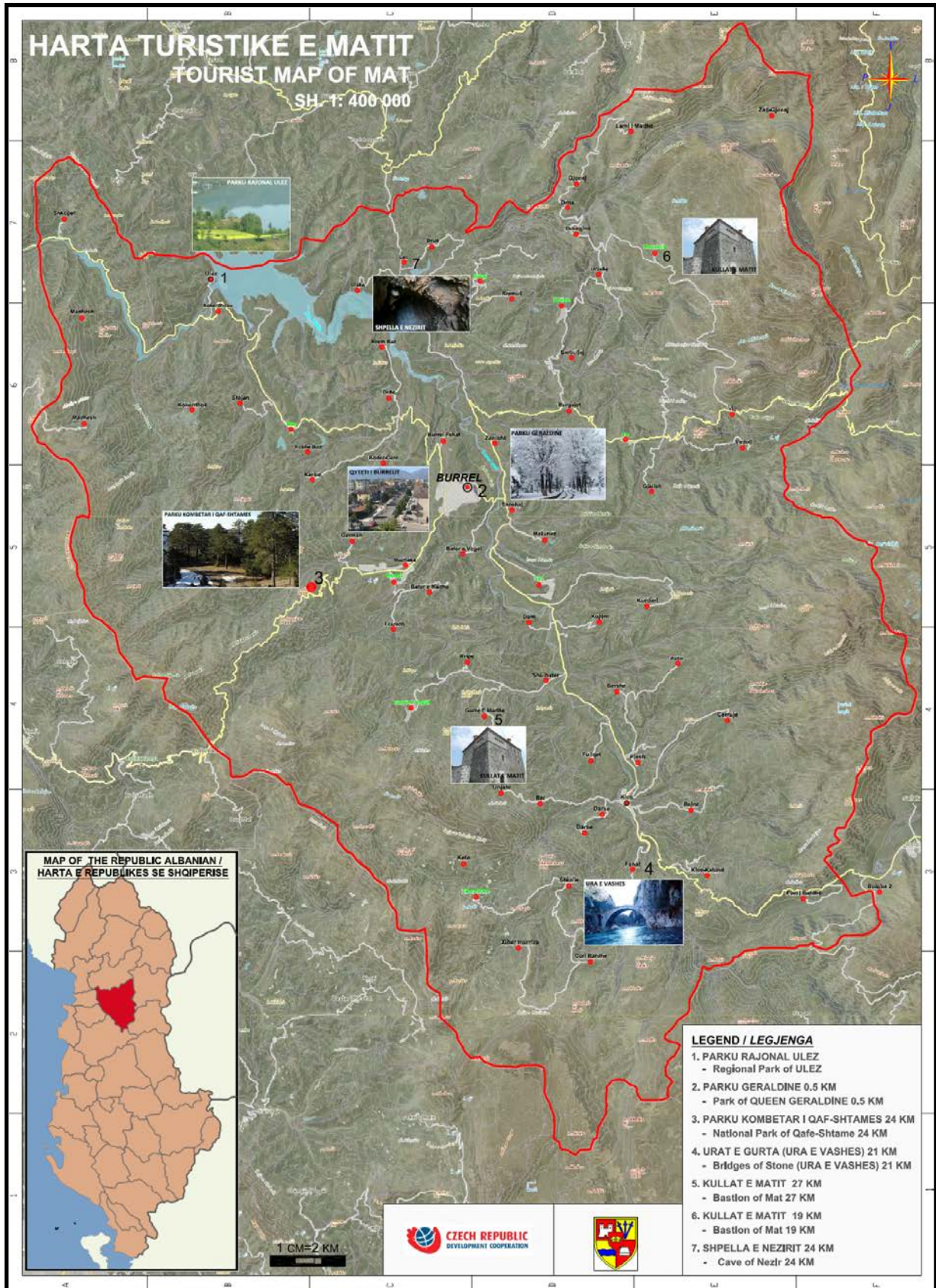

Figure 27: Harta turistike e Matit
 Burimi: Bashkia Burrel dhe Siti Shqipëria Turistike

Figure 28: Harta Turistike e Shqipërisë
 Burimi: Siti Shqipëria Turistike

Mos integrimi në ofertën kombëtare i ofertës turistike rajonale tregon mungesë të infrastrukturës lokale turistike; megjithatë ka alternativa për ta plotësuar këtë mungesë.

Një nga eksperiencat e zakonshme e përdorur në shumë pika turistike në të gjithë vendin, në pjesën verore dhe jugore të Shqipërisë, **është turizmi familjar** që krijon mundësinë e akomodimit të vizitorëve në ndërtesa private të fermerëve apo banorëve të zonave turistike. Është një nga zgjidhjet turistike më të qëndrueshme, promjedisit që promovohet gjithashtu në vende të tjera më të zhvilluara, ku resorte të mëdha turistike kanë shkatërruar mjedisin dhe ekosistemin. Megjithatë ky lloj turizmi ka nevojë për mbështetje lokale, burime njerëzore për të mundësuar ofrimin e shërbimeve cilësore. Të gjitha zonat e përmendura në hartë **kanë mjaftueshëm njerëz të**

arsimuar, sic e tregon grafi në të djathtë, plotësisht të aftë të zbatojnë këto lloj aktivitetesh; çfarë nevojitet është trajnimi i tre me aftësitë e duhura për të planifikuar dhe ofruar shërbime cilësore.

Përveç skemave të trajnimit, **krijimi i shoqatave turistike, klubeve dhe individëve të çertifikuar profesionalisht, përbën një drejtim tjetër për politikat, që do të ishte mjaft i dëshiruar në zonë.** Megjithatë nevojitet financim i konsiderueshëm, ndaj aktivitetet e lobimit dhe asistencë teknike në forumlimin e projekt-ideve të marketueshme është e një rëndësie parësore.

Rrjeti i shërbimeve publike është i një rëndësie parësore për të gjithë shërbimet turistike, ndaj përmirësimi i shërbimeve të transportit, publike dhe private, në lidhje me itineraret dhe cilësinë është vendimtar dhe tërësisht përgjegjësi e zyrtarëve publik të zgjedhur në ZF. Në të njëjtën mënyrë është i nevojshëm përmirësimi i shërbimeve të menaxhimit të mbetjeve dhe aksesit në furnizimin me ujë dhe kanalizimet. Problematika e këtyre shërbimeve trajtohet në pjesën tjetër e këtij dokumenti.

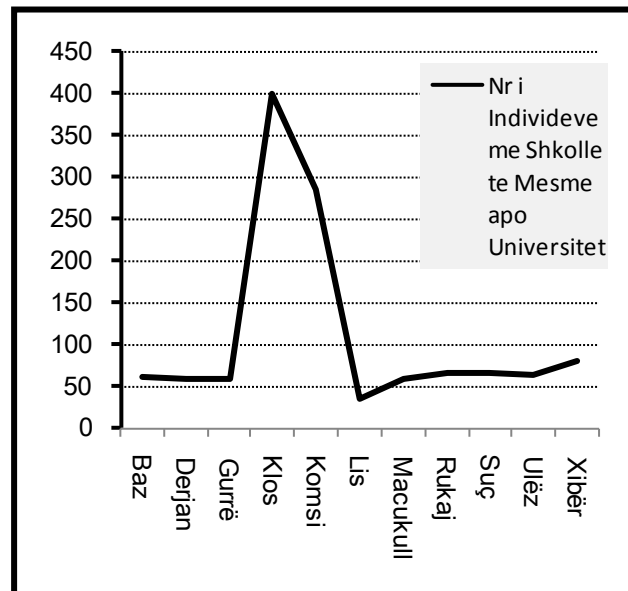

Figura 29: Numri i individëve me diplomë Universiteti për çdo NJQV në ZF

Burimi: Strategjia e zhvillimit lokal të NJQV-ve, 2014

Tabela e mëposhtme jep një përmbledhje të strategjive konkurruese nga pikëpamja e aktorëve private dhe përputhjen e roleve, politikave dhe aksioneve të autoriteteve publike.

Oferta Turistike	Strategjitë Konkurruese të Njësive	Aksioni Publik Respektiv
<ul style="list-style-type: none"> - Eko - Historike - Arkeologjike - Kulturore - Sportive - Kulinare 	<p>Ndërtimi i Avantazheve Konkurruese të Qendrueshm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Investimi në Burime: Njerëzore dhe Kapitale - Marketing (Panaire, Reklama, Promovim i Produkteve Lokale, Atraksionet Turistike etj.) - Përmiresimi i Shërbimit ndaj Klientit përmes rritjes së cilësisë nëpërmjet akreditimit dhe Certifikimit - Zgjerim dhe linja të reja shërbimi: Patja e aksesit në ofertën dhe zinxhirin turistik kombëtar dhe ndërkombëtar 	<ul style="list-style-type: none"> - Aksione Publike dhe Ndërgjegjësimi i audienave dhe konsumatorëve lokal dhe rajonal - Mbështetja për Festalet Tradicionale dhe panariet - Mbështetja për zinxhirët dhe produktet turistike lokale - Mbështetje ndaj organizatave të reja turistike - Skema dhe aktivitete Trajnimi dhe Ngritje Kapacitetesh - Heqje të taksave vendore ose përfitime tatimore - Investim në rjetet lokale të rrugëve etj. - Investime në infrastrukturën arsimore në shërbim të prodhuesve lokal - Lobim për subvencione kombëtare për produktet lokale dhe mbështetje për promovimin e cilësive të tyre në rang ndërkombëtar - Lobim tek donatorët ndërkombëtar të specializuar dhe të gatshëm të investojnë në këtë fushë: USAID, GIZ, III, IV, V IPA .

Tabela 7: Tabela e Strategjive Konkurruese dhe aksioneve respektive publike në mbështetje të tyre në Sektorin e Turizmit

2.2.3. Analiza e sektorëve kryesorë ekonomike: Industria minerare

Analiza e këtij sektori nuk kryhet në këtë material, së pari sepse nuk është vetëm përgjegjësi e autoriteteve publike të FA por e autoriteteve kombëtare qendore. Fakti që ndonjë NJQV në ZF, ka të drejtën e rentës për aktivitete minerare nuk e ndryshon këtë supozim për aq kohë sa autoritetet nuk kanë të drejtë të vendosin nivelin e kësaj rente dhe gjithashtu të taksave të tjera, tarifave dhe licensat e aplikuara ndaj këtij aktiviteti. Në të njëjtën mënyrë ZF nuk ka të drejtë për vendosjen e standardeve për aktivitetet në këtë zonë dhe skemat e kompesimit për dëmet, apo ndryshimet në ekosistemet dhe territorin e kësaj zone. Duhet theksuar megjithatë, rëndësia e përfshirjes së aktorëve lokal në të gjithë procesin e ngritjes së kuadrit të këtij aktiviteti (ligjor dhe fiskal), duke qenë se në fund të ditës mbartësit përfundimtar të pasojave të këtij aktiviteti janë banorët e këtyre zonave.

2.2.4. Analiza e sektorëve kryesor ekonomik: Industria Hidroenergjetike

Sic është theksuar në seksionet e mëparëshme kjo ZF është pjesë e një prej 6 baseneve ujore më të rëndësishëm në vend. HEC-et e Shkopetit janë në kufi të kësaj zone. Të tjera janë planifikuar dhe u janë dhënë të drejta koncensionare, si ajo e zonës së Klosit. Sërish, autoritetet qendrore janë përgjegjëse për drejtimin e politikave

dhe veprimin në këtë fushë; megjithatë koordinimi dhe përfshirja e zyrtarëve të zgjedhur të ZF dhe komuniteteve lokale është e rëndësishme që prej fillimit pasi dhe negociimi me ta mund të jetë problematik; kjo të paktën është provuar në rastin e Klosit.

2.3. Pikat kryesore, konkluzione për hartimin e politikave

Pikat kryesore për hartimin e politikave dhe sugjerime për veprimet e zyrtarëve publike janë përmbledhur në diagramën e vlerës së shtuar respektivisht për secilin nga sektorët kurse diagrama SWOT paraqet të njëtin informacion sipas tipologjisë së katër variablave (Fuqi, Dobësi, Mundësi dhe Kërcënime).

Ne theksojme faktin e konsiderimit të këtyre diagramave vecanërisht në përputhje me rekomandimet për harmonizimin e politikave me strategjitë konkurruese dhe veprimet të aktorëve privat dhe publikë të paraqitur në fund të seksionit të analizës së Bujqësisë dhe Turizmit .

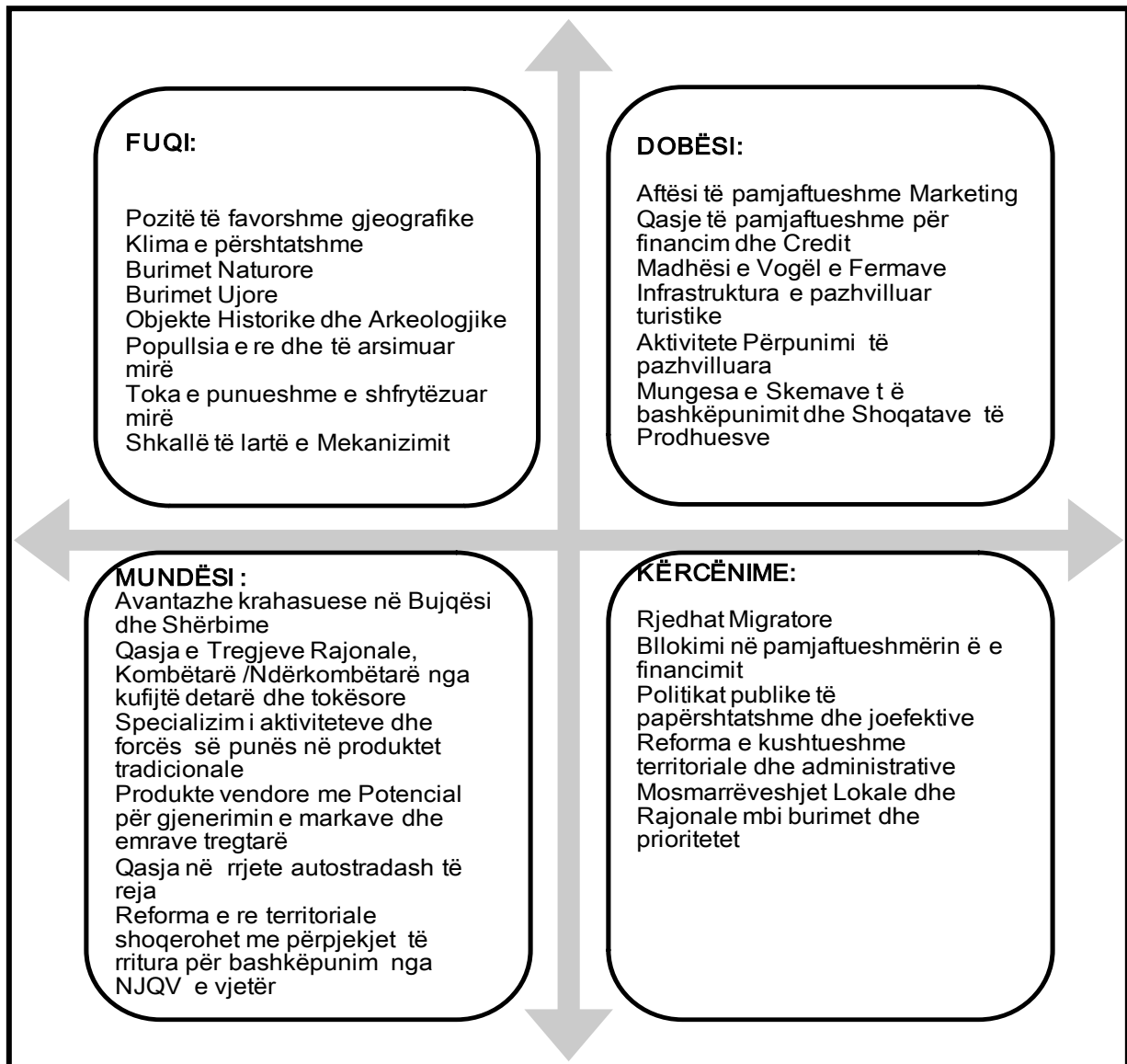

Figura30: Tabela SWOT përmbledh elementet e seksioneve për Analizën Ekonomike

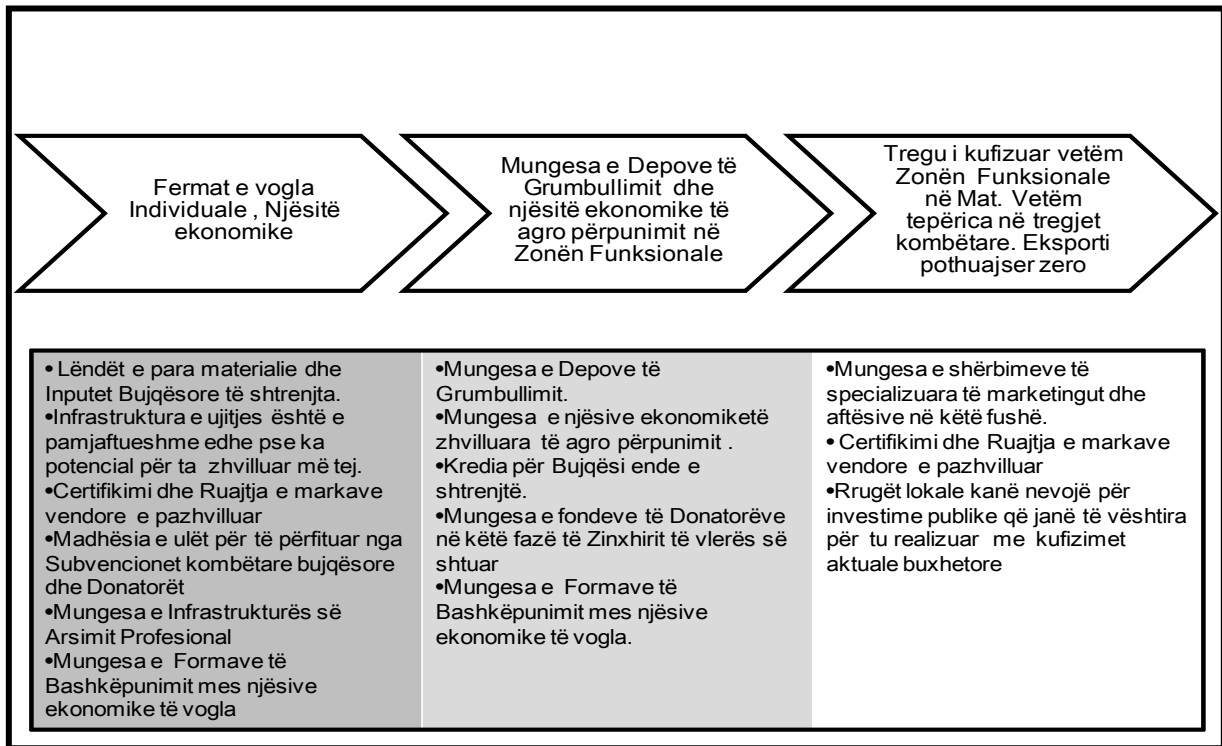

Figure 31: Analiza e përmblendhur e zinxhirit të vlerës në sektorin e Bujqësisë që mbështetin sugjerimet për drejtimet të politikave dhe veprimeve publike.

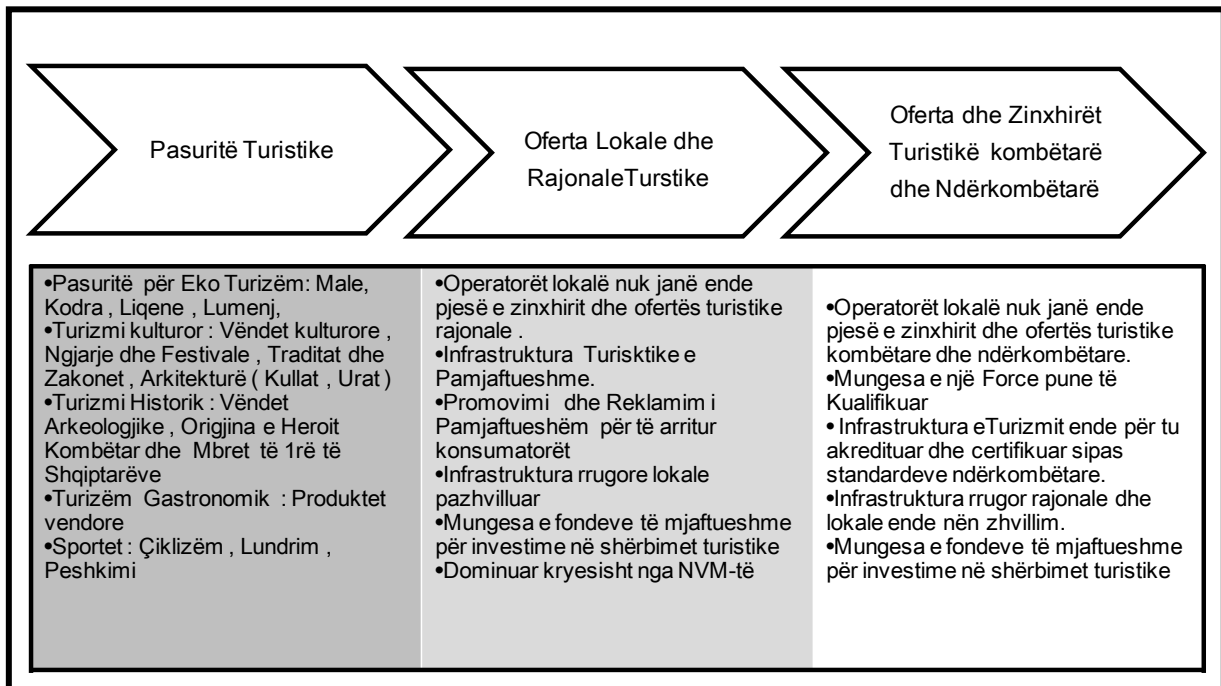

Figure 32: Analiza e përmblendhur e zinxhirit të vlerës në sektorin e Turizmit që mbështetin sugjerimet për drejtimet të politikave dhe veprimeve publike

3. HARTËZIMI I SHËRBIMEVE LOKALE NE ZONËN FUNKSIONALE

3.1. Furnizimi me Ujë dhe Kanalizime

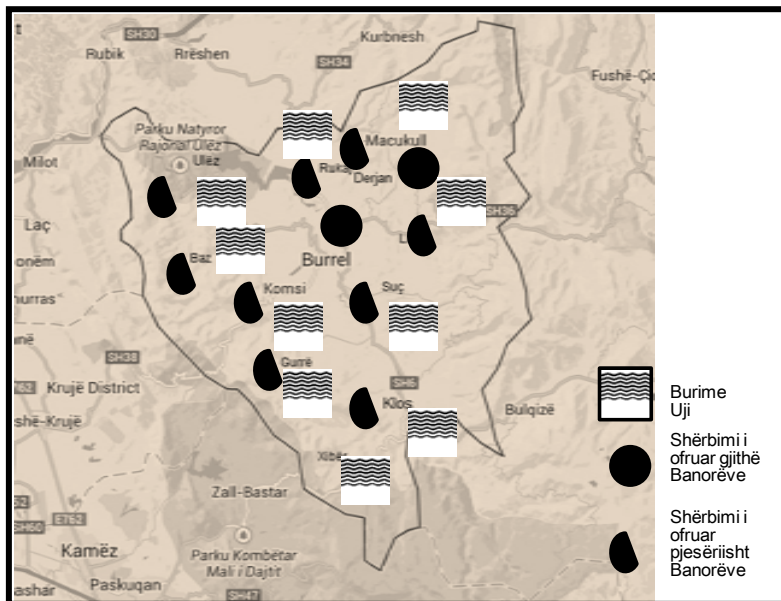

Figure 33: Aksesin në ujë të pijshëm në ZF dhe rrjetin e ujit

Burimi: Intervista me zyrtarë publikë dhe specialistë viti 2014

në rrjetin e furnizimit me ujë. Si një e tërë ZF ka një akses në shërbimet e furnizimit me ujë në nivelin e 73%, që është nën mesataren kombëtare prej 81%.

Përsa i përket aksesit në sistemin e kanalizimeve të ujërave të zeza, duket se vetëm bashkia Burrell siguron një akses të tillë, për të paktën 60% të banorëve të saj. Njësit e tjera të Qeverisjes Vendore që përbëjnë ZF edhe pse kanë investuar për akses në sistemin e furnizimit me ujë të pijshëm kanë mbetur prapa në kanalizimet e ujërave të zeza. Aksesin e banorëve në të gjithë ZF në sistemin e ujërave të zeza është në nivelin e 24%, shumë më poshtë mesatares kombëtare prej 51%.

Një nga arsyet është nevoja për investime madhore për ndërtimin e sistemit të kanalizimeve, aty ku këto investime janë zvendësuar me zgjidhje të tjera (gropa septike).

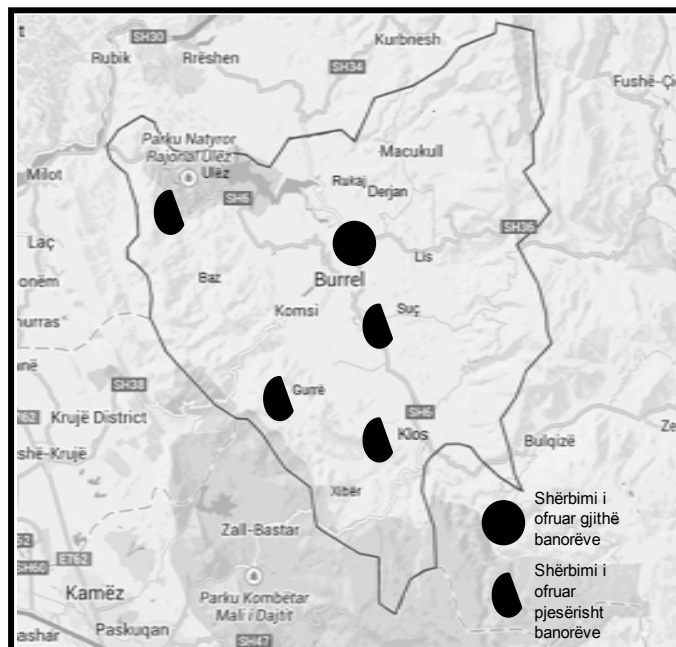

Figure 34: Aksesin në rrjetin e kanalizimeve në ZF

Burimi: Intervista me zyrtarë publikë dhe specialistë viti 2014

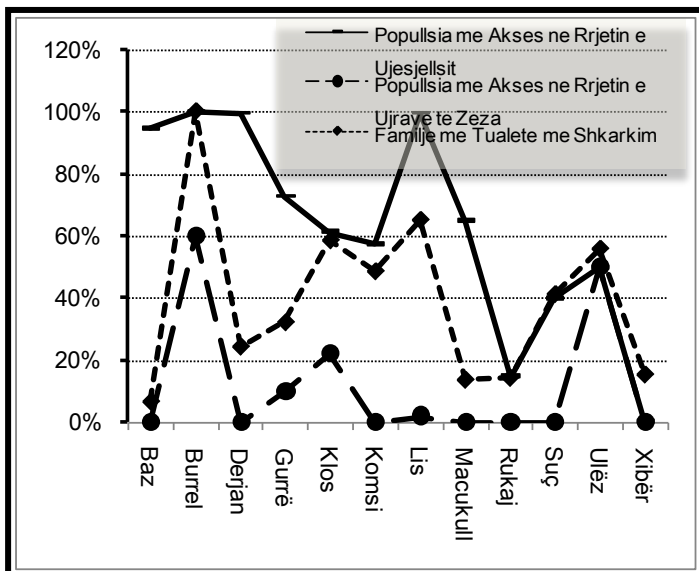

Figure 35: Aksesi ne sistemin e kanalizimeve dhe %e familjeve ne ZF me WC me shkarkim
Burimi: Intervista me me zyrtarë publikë dhe specialistë viti 2014 dhe CENSUS 2011

Grafiku në të majtë tregon mospërputhjen mes aksesit së popullatës në sistemin e ujit dhe rrjetit të kanalizimit por gjithashtu edhe mes tyre dhe % e familjeve me WC shkarkues. Vija e fundit është gjithmonë e njëjtë ose mbi vijën e aksesit në sistemin e kanalizimeve të ujërave të zeza. Nëse zyrtarët publikë lokalë të NJQV-ve mbështesin zhvillimin e qëndrueshëm, veçanërisht në Sektorin e Shërbimeve, investimet

në të dy këta komponentë janë vendimtarë. Nga informacionet e mbledhura në terren vetëm bashkia Burrel ka një entitet të

bazuar në aksionerë sic është " SH.A Ujësjetës Kanalizime Burreli"; ky entitet është përgjegjës për menaxhimin e sistemeve të ujit dhe ujërave të zeza. NJQV si Derjan, Macukull, Koms, Klos etj kanë vetë përgjegjësinë për menaxhimin dhe financimin e mirëmbajtjes së sistemit të ujit dhe kanalizimeve.

Nga informacionet e mbledhura, për të gjitha NJQV përveç Burrelit, Lis dhe Koms bilanci përfundimtar i të ardhurave dhe shpenzimeve për shërbimin e Ujit, është negativ. Në fakt nga të gjitha këto NJQV, vetëm Burreli, Lisi dhe Klosi kanë shkallën e arkëtimit të tarifave të ujit më shumë se 50%.

Burreli dhe Lis aplikojnë tarifën për m³ ndërsa komuna Koms aplikon tarifën për m³ dhe tarifë fikse. Gjëja më e rëndësishme që vëhet re është, fakti se të tre këto NJQV së bashku me Ulëzën (qendra e Komunës) kanë matës (sahat) uji të instaluar, por ende jo tërësisht për të gjithë banorët. Struktura e tarifave dhe masa e mbulimit për orë janë paraqitur në grafikun në të djathtë (Figura 36). Vëhet re se tarifa fikse e aplikuar për Klosin, Gurrën, Ulëzën, Macukullin janë përkthyer në ekuivalent të tarifave / m³ duke supozuar se çdo familje konsumon mesatarisht 1 m³ në ditë. Mesatarisht ZF Mat, ka 14 orë mbulimi me shërbim në ujë të pishëm në 24 orë, për pjesën e popullsisë e cila ka akses në rrjetin e ujësjetës.

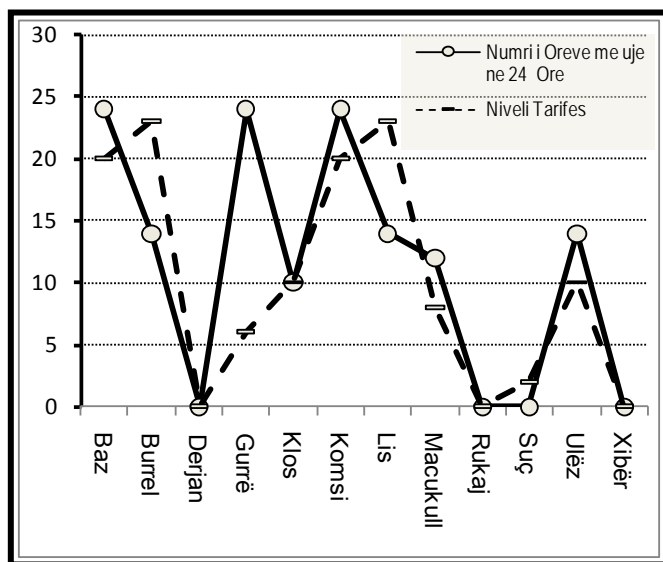
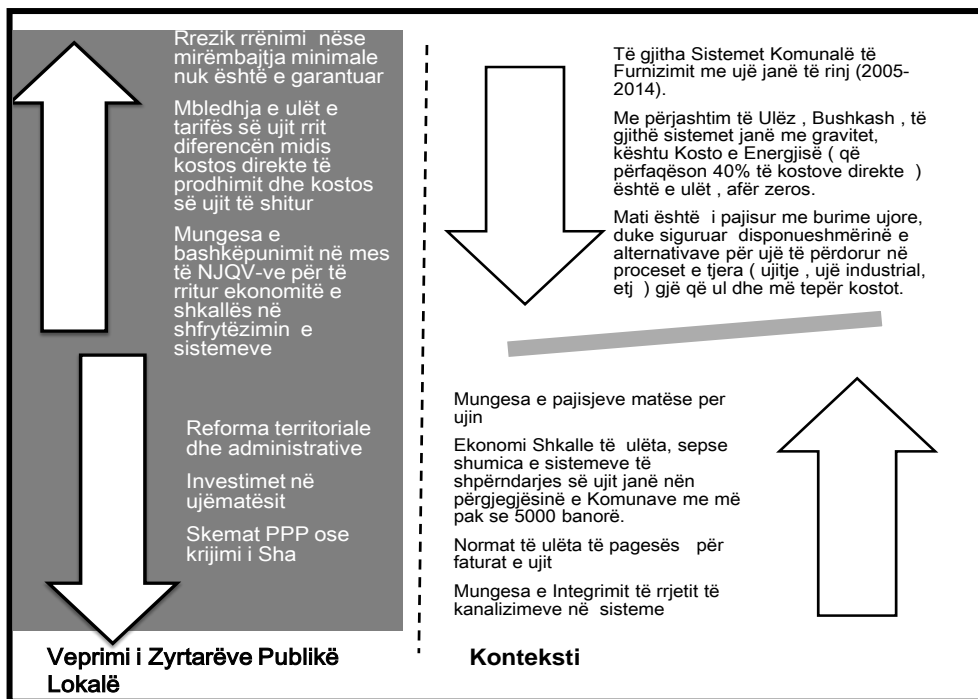

Figure 36: Tarifa ne Lek/m³ dhe mbulimi ne % per 24 ore
Burimi: Intervista me zyrtarë publikë dhe specialistë viti 2014

Pjesa më e madhe e investimeve në sistemet e ujësjellsit janë të reja dhe të realizuara kryesisht nga FSHZH si ujësjellsat në komunat Ulëz, Gurrë, Baz, Koms në një total rreth **199 ml lekë**. Investimet e tjera janë kryer me grantet konkurruese (FZHR) janë në proces realizimi ujësjellsi i Klosit, Derjan etj

Përsa i përket sistemit të kanalizimeve të ujërave të zeza në bashkinë e **Burrelit mbulohe 60% e banorëve, në komunën Ulëz 100 familje, bashkia Klos 90 familje**, pjesa tjetër e banorëve të ZF kanë vetëm gropa septike. Investimi në sistemin e kanalizimeve të ujërave të zeza nga FSHZH, FZHR dhe burime të tjera të financimi kanë qenë pothuajse zero në 5 vitet e fundit.

Si rregull i përgjithshëm dhe i bazuar në udhëzimet e benchmark të Ministrisë së Transportit dhe Punë Publike komponenti i tarifës mesatare / m³ është diferenca midis koston së drejtpërdrejtë të prodhimit dhe koston së

Figure 37: Veprime te zyrtarëve publikë per te permiresuar sistemin e ujit ne kontekstin e ZF
Burimi: Analiza e ekipit dhe te dhena nga DPUK dhe situatë ne ZF

shitjes.

Në Shqipëri komponentet me peshë më të lartë specifike në koston e drejtpërdrejta janë koston e energjisë Elektrike me (40%) dhe koston e Punës me (42%)¹. Në krahasim me pjesën tjetër të vendit, Mati është në pozitë të mirë përsa i përket tarifave, për shkak të investimeve relativisht të reja në këtë sektor për pasojë amortizimi është i vogël dhe tarifave pak a shumë të larta; duhet që kjo situatë të mbahet me veprimet e duhur nga autoritetet e ZF . Figura 37 këtu sipër jep kontekstin dhe faktorët që ndikojnë në nivelin aktual të tarifave të aplikuara në ZF. Në të majtë është ajo çfarë rekomandohet për zyrtarët publikë dhe dministraten Lokale në aspektin e veprimeve të mëtejshme që ata nuk duhet të bëjnë (në pjesën e sipërme) dhe atë për çfarë ata janë të inkurajuar për të bërë (në pjesën e poshtme të skemës).

¹ " 5 Vjet Benchmarking" Drejtoria e Pergjithshme e Ujesjelles Kanalizime, Tirane 2011

3.2 Rrugët dhe transporti publik

ZF e Burrelit dhe e Klosit ndodhet në pjesën qendrore të Shqipërisë së sipërme, në një distancë pak a shumë të barabartë nga kryeqyteti i vendit (Tirana), pika kufitare veri lindore (Bllatë) e Shqipërisë me Maqedoninë dhe dalje në det në pjesën perëndimore detare (Porti i Shëngjinit). Zona funksionale lidhet me të gjitha këto pika nëpërmjet rrugëve që janë pjesë e rrjetit kombëtar rrugor. Gjatësia dhe trajektorja e segmenteve kombëtare përgjatë dhe jashtë ZF tregohet një figurën në të djathtë.

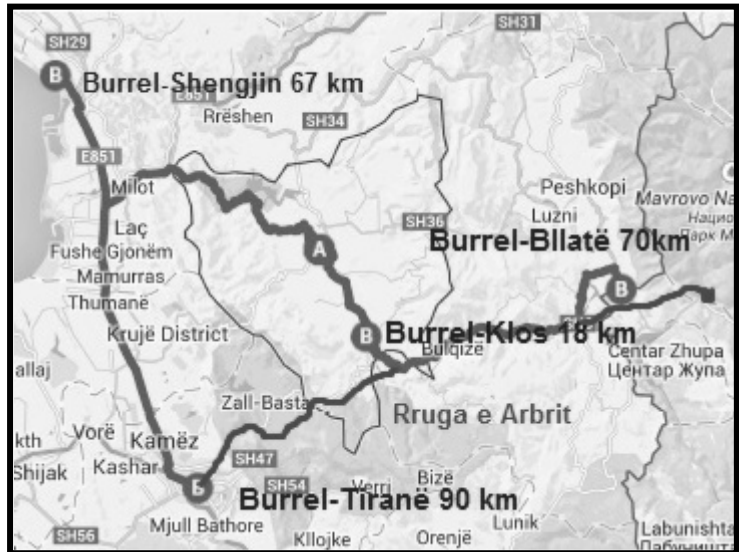

Figura 38: Rrjeti kryesor rrugor kombëtar n ZF dhe gjatësitë respective në Km.

Popullsia dhe produktet e ZF mund të arrijnë tregjet rajonale, në pjesën lindore dhe perëndimore të Shqipërisë për më pak se 2 orë me automjete. Segmentet e rrugëve kombëtare edhe pse nuk janë autostrada të klasit të parë, përgjithësisht janë në gjendje të mirë dhe të mirëmbajtura. Pjesë e këtij rrjeti kombëtar rrugor është edhe segmenti Burrel-Klos që lidh qendrat kryesore të ZF. Është pjesë e rrugës kombëtare

që të çon në Dibër dhe në pikën kufitare lindore të Bllatës. Në të ardhmen ZF-ja do të ketë akses (nëpërmjet Klosit) në autostradën kryesore veri-lindore “Rruga e Arbrit” që do të lidh Tiranën me Dibërën në Maqedoni, që është **programuar për t’u tenderuar nga Qeveria Shqiptare**.

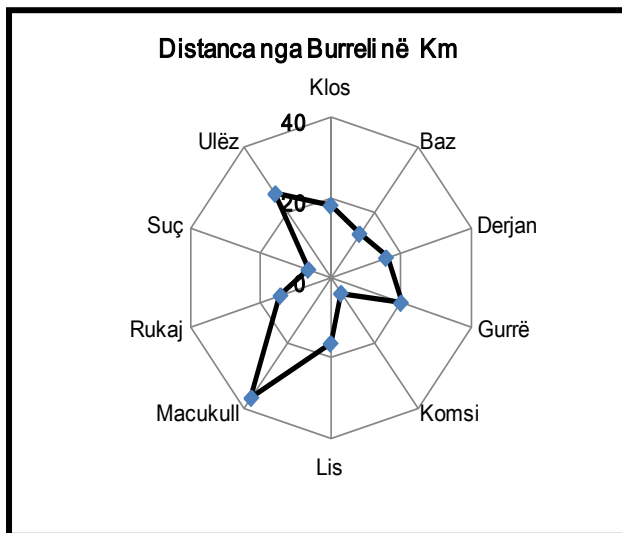

Figure 39: Gjatësia e Rrugëve Lokale që lidhin NJQV-të e ZF me Burrelin

Ky investim, që për momentin është programuar të implementohet nëpërmjet financimit të huaj, do të shkurtojë kohën dhe të lehtësojë aksesin e popullsisë të ZF në tregjet lindore, rajonale dhe të huaj.

Rrjetet rrugore sekondare konsistojnë në rrjetet rurale rajonale dhe lokale. Të gjitha NJQV-të janë të lidhura me Burrelin nëpërmjet rrugëve lokale, gjatësia e të cilave jepet në grafën e Figurës 39. Macukulli është pika më e largët, ndërsa Komsî është NJQV-ja më e afërt.

Rrjeti i rrugëve dytësore përbëhet nga afërsisht 255 km rrugë lokale. 135 Km konsiderohen rrugë rajonale dhe mirëmbahen nga “Ndërmarrja Rajonale e Mirëmbajtjes së Rrugëve” (NRMR) në Mat. Pjesa tjetër, 120 km rrugë janë rrugë rurale lokale dhe mirëmbahen nga secila NJQV, nëpërmjet nën-kontraktorëve privatë, përmes procedurave të hapura të tenderimit, që lançohen çdo vit përmes sistemit të qendëruar të prokurimit publik.

Më shumë se 75% e këtyre rrugëve rurale janë me zhavorr dhe pjesa tjetër është ose asfalt ose e pashtuar. Sipas intervistave me zyrtarët përgjegjës në NJQV, punonjësit dhe personeli teknik i NRMR Mat, rreth 70% e këtyre rrugëve lokale janë në gjendje të keqe, veçanërisht rrugët me zhavorr dhe të pashtuara, të cilat kërkojnë të paktën mirëmbajtje minimale (e cila konsiston kryesisht në blerjen vjetore të

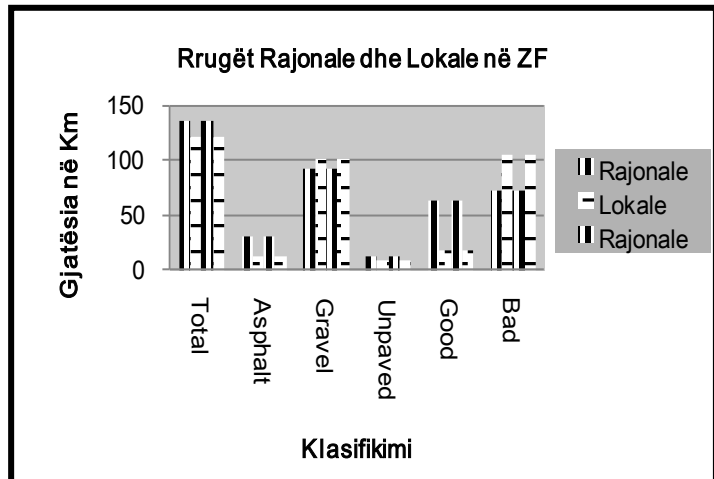

Figure 40: Struktura dhe Gjendja e Rrugëve Rurale

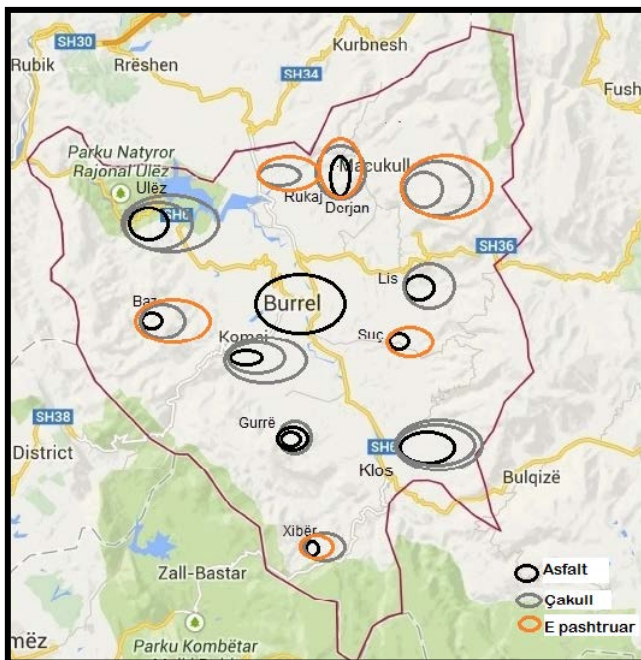

Figure 41: Hartë e Strukturës së Rrugëve në ZF.

zhavorrit dhe vendosjen përgjatë rrugës për riparime thelbësore të vazhdave dhe gropave). Nuk është parashikuar rivlerësim apo ri-shtrim me zhavorr. Operacioni normal i ri-shtrimit me zhavorr është zëvendësuar efektivisht nga zëvendësimi i vazhdueshëm i zhavorrit me rregullime të vogla të rrugës së shtruar. Grafi i Figurës 40, përmbledh informacionin, i cili prezantohet në mënyrë më të detajuar në Aneksin me numrin rendor përkatës të këtij dokumenti, ndërsa harta e Figurës 41 tregon të njëjtin informacion për secilën zonë dhe NJQV. Rrjeti ekzistues i rrugëve është i

mjaftueshëm për garantimin e aksesit në arsim, shëndetësi dhe shërbime

administrative në të gjithë ZF, megjithëse cilësia e tyre ka nevojë të vazhdueshme për përmirësim nëpërmjet mirëmbajtjes dhe investimeve të reja.

Financimi i operacioneve të mirëmbajtjes për rrugët rurale lokale realizohet nëpërmjet buxhetit individual të çdo NJQV-je. Investimet e reja dhe mirëmbajtja e

rrugëve rajonale bëhet ose nga fondet rajonale të rajonit Dibër si dhe nga Fondi Shqiptar i Zhvillimit (FSHZH). Përsa i përket rrugëve lokale, pa përjashtim, fondet e

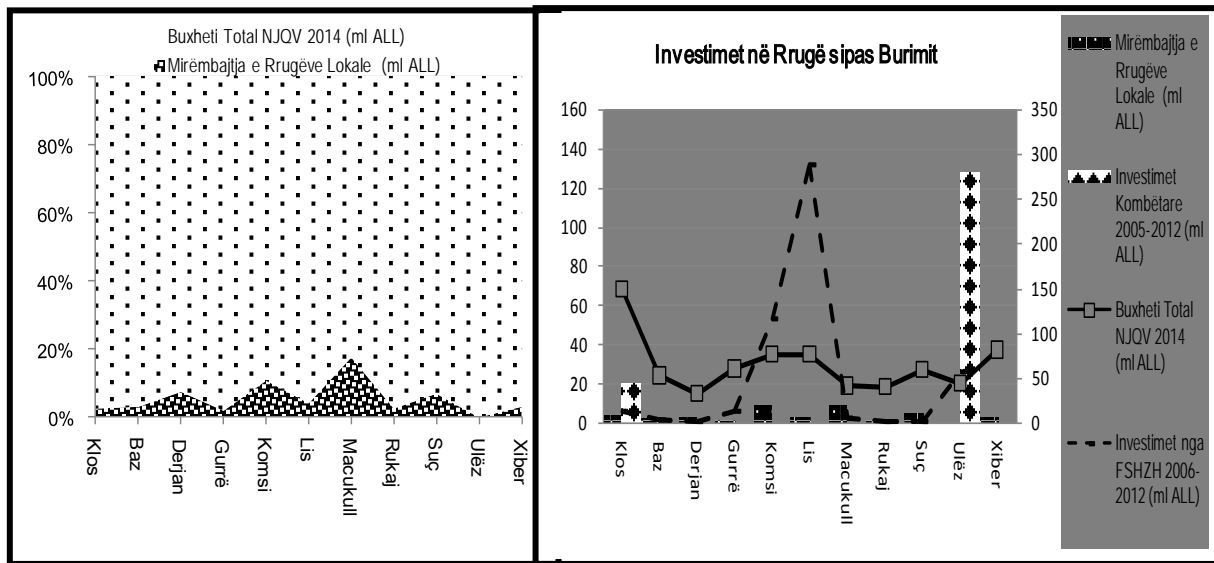

Figura 42: Mirëmbajtja e Rrugëve Lokale dhe Investimet e Reja në milionë Lekë në Rrugët Lokale dhe Rajonale sipas burimeve të ndryshme

Burimi: Llogaritjet tona bazuar në informacionin e marrë nga zyrtarët e ZF.

buxhetuara arrijnë mesatarisht 5% të buxhetit total të çdo NJQV-je, gjë që mjafton vetëm për një nivel minimal mirëmbajtjeje, duke ia lënë kështu FSHZH-së barrën e investimeve të reja. E njëjta gjë është e vërtetë për NRMR dhe rrugët rajonal. Pjesë e arsyeve që shpjegojnë këtë situatë lidhet gjithashtu me faktin që prej 2008, Qeveria Shqiptare kërkoi të centralizojë investimet kryesore publike për rrugët rajonale dhe lokale së pari nëpërmjet Fondit të Zhvillimit të Rajoneve (FZHR) dhe pastaj së bashku me FSHZH, për të rritur efikasitetin e investimeve nëpërmjet konceptit të ekonomive të shkallës. Në rastin e ZF duket se kjo strategji ka funksionuar vetëm për disa prej NJQV-ve si p.sh. (Lis, Gurë, Koms, Klos) dhe më pak për të tjerat.

Incidenca e investimeve publike kombëtare është më e pabarabartë. Edhe pse ZF e Matit ka përfituruar më shumë nga investimet për frymë krahasuar me Dibërën, si në investimet rajonale dhe kombëtare, incidenca e investimeve midis NJQV-ve, sic mund të jetë parë më sipër në Figurën 41, është e pabarabartë ku Klosi, Koms, Lisi dhe Xiber kanë nivelet më të larta.

Përsa i përket shërbimit të transportit, i gjithi organizohet nga furgona dhe autobuza private, dhe sipas intervistave tona në dy vitet e fundit informaliteti në sektor (shërbim i pa licencuar) është më shumë se 35%¹.

¹ Nga krahasimi i numrit të licencave të lëshuara në 2011, 2012, 2013 mund të dallohet një rritje në nivelin e të ardhurave nga tarifat për secilën NJQV, kjo shifër shkon në zero për disa NJQV si Gurra and Klosi.

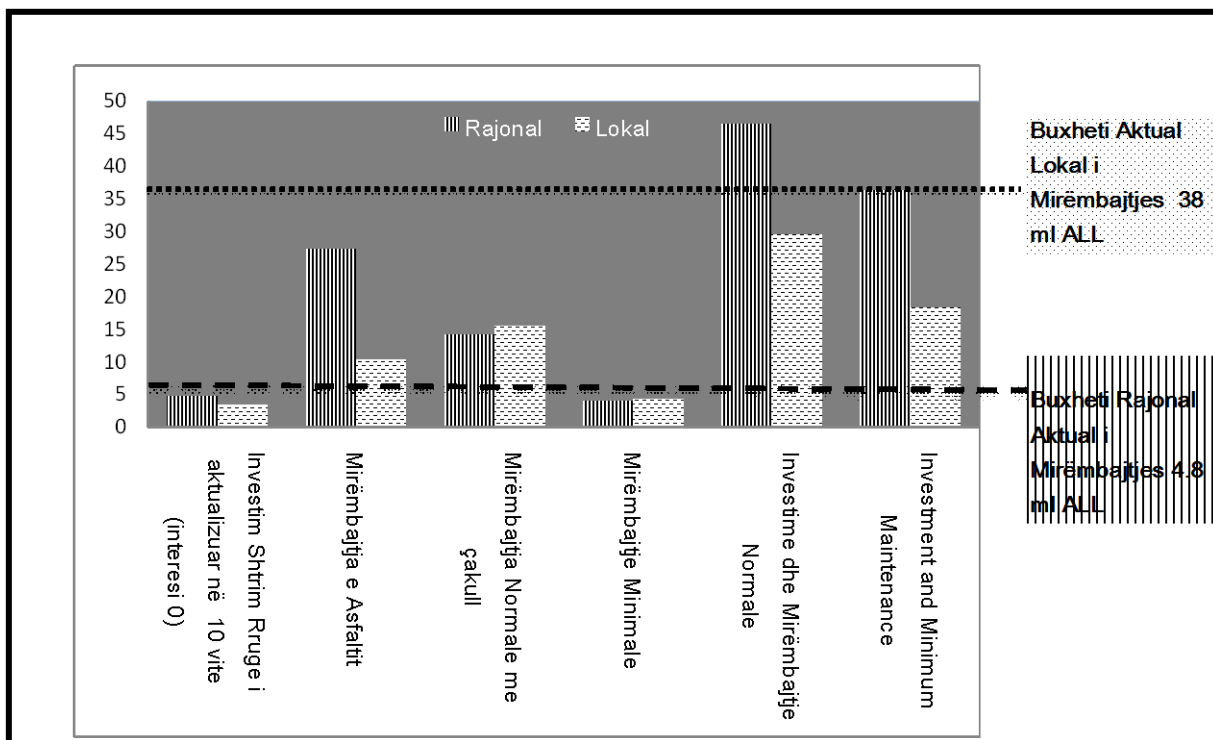

Figura 43: Nevoja për investime dhe mirëmbajtje në shkallë rajonale dhe lokale në Lekë nën supozimin e normave minimum dhe normale të investimeve (mirëmbajtje parciale në minimum - mbushja e gropave dhe nivelimi, mirëmbajtja minimale dhe korrektimi i carjeve, nivelimi i sipërfaqeve dhe mbushjeve etj.)
 Burimi: Llogaritjet tonat bazuar në informacionin e marrë nga zyrtarët e ZF.

Kur marrim parasysh nevojat e popullsisë dhe aktivitetet ekonomike të ZF, veçanërisht bujqësinë dhe turizmin, siç u shpjegua në seksionin e analizës ekonomike, për rrugë rurale të përshtatshme, për të dalë në tregjet rajonale dhe kombëtar, konsideratat kryesore të vendimmarrjes dhe veprimit të politikave, do të ishin si më poshtë:

Drejtimi i parë i Politikave dhe veprimtarisë së autoriteteve publike: Është e nevojshme që NJQV-të të sigurojnë fonde të mjaftueshme për të përmirësuar cilësinë e rrugëve rurale dhe për të mundësuar tranzicionin nga gjendja e keqe në të mirë. Përveç kësaj, shtrimi i rrugëve të pashtuara veçanërisht i atyre rajonale duhet të adresohet në afatin e mesëm. Sipas etapave të specifikuar në Aneksin e dokumentit me numër rendor këtë seksion, edhe pse ka fonde të mjaftueshme për të mbuluar mirëmbajtjen e rrugëve lokale **ekziston një hendek në financim prej rreth 35 milionë Lekë në vit**, minimalisht (referojuni Figurës 42 me poshtë), për investimet e reja dhe mirëmbajtjen e rrugëve rajonale. Alternativat për mbushjen e këtij hendeku të financimit do të ishin:

- Në periudhë afatmesme deri në afatgjatë rritja e investimeve nga entitetet e ZF në rrjetet rajonale do të arrihet nëpërmjet kursimeve nga shkrirja e NJQV-ve të vogla në ato më të mëdha. Këtu Reforma Administrative Territoriale përbën një hap në drejtimin e duhur. Në një skenar më pak optimist, kur të ardhurat e NJQV të reja janë më të ulta se sa pritet, atëherë alternativa mbetet të jetë skema e bashkëpunimit midis NJQV-ve dhe PPP (partneriteti-publik-privat) për investime.

- Në afat mesëm hendeku rajonal i financimit për investimet mund të mbushet nga instrumenta si FSHZH ose mundësi të tjera që priten të krijohen si një mekanizëm barazimi midis NJQV të varfra dhe të pasura që do të shoqërojë reformën administrative territoriale.

Drejtimi i dytë i Politikave dhe veprimtarisë së autoriteteve publike: Për momentin i gjithë shërbimi i transportit (lokal rural, rajonal, urban dhe interurban) ofrohet nga operatorë privatë përmes liçensave të lëshuara nga NJQV-të përkatëse. Është e paqartë se si do të jetë në të ardhmen strategjia rajonale dhe kombëtare e transportit publik, dhe si do të prekë ajo NJQV-të e reja më të mëdha. Megjithatë krijimi i njësive më të mëdha (Klos dhe Burrel) do të krijojë më shumë mundësi për optimizimin e të drejtave të liçensave dhe operatorëve privatë, meqenëse do të ndiqen më shumë itinerare dhe do të shërbehet një numër më i madh popullsie. Planifikimi i transportit në këto entitete të reja do të përbëjë një prej sfidave me të cilat do të përballen zyrtarët e rinj të ZF. Nuk ka zgjidhje të gatshme por një këshillë e mirë do të ishte që të ndiqej një metodologji sa më e thjeshtë (keep it simple (KIS)). Çdo entitet duhet të identifikojë fillimisht gjatësinë totale të rrugëve që do të jenë në strukturën e tij dhe nën përgjegjësinë e tij për t'u menaxhanuar sipas qëllimit të tyre

	Farm	Household/ Sub-village	Village	Market Center	District Headquarters	Regional Headquarters	Capital/ Port
Typical Transport Infrastructure		Path	Path/Track	Track/ Earth Road	Earth Road/ Gravel Road	1-2 lane Gravel / SD* Road	2 lane AC** Road
Typical Traffic		Porterage	NMT	NMT	NMT	>100VPD	>1500VPD
Typical Distance		1-5 km	1-10 km	5-20 km	10-50 km	20-100 km	50-200 km
Share of Asset Value							
Share of Network Length							
Typical Ownership/ Responsibility			Community	Local Government		Provincial/Central Government	
Type of Network		Rural Transport Infrastructure			***	National and/or Provincial Road Network	

* Surface
** Asphalt Concrete
*** Part of either RTI or the Provincial Network

Figura 44: Prezantim Skematik i Metodologjive të Transportit dhe Aksesit të Rrugëve

Burim: Dizajnimi dhe Vlerësimi I Infrastrukturës së Transportit Rural: Sigurimi i Aksesit Bazik për Komunitetet Rurale, Jerry Lebo, Dieter Schelling, Dokumenti Teknik I Bankës Botërore
Shënimet e Infrastrukturës, Transporti, Uji dhe Zhvillimi Urban, Banka Botërore 1999

(qasje në tregje, qasje në shkolla, ambulanca ose shërbime administrative etj.). Do të shihet se se rrjeti lokal dhe Infrastruktura Rajonale e Transportit (IRT) e ZF pavarësisht gjatësisë më të madhe të rrjetit ka trafikun më të ulët (këtu më poshtë të quajtur si sasia e Mjeteve në Ditë që mund të jenë Lloje të Transportit të Motorizuar ose Jo të Motorizuar) krahasuar me rrjetet rajonale ose kombëtare.

Hapi i radhës mund të ishte të planifikohet për qasjen bazë, të thjeshtë dhe të plotë të komuniteteve dhe të dizenohen trajetoret lokale, të cilat do të shërbehen mirëmbahen nga sektori privat ose nga ai publik. Si hap paraprak dhe i rëndësishëm për të kaluar në këtë planifikim do të jetë vlerësimi i Ashpërsisë së Rrugëve mbi bazën e kriterëve subjektive ose objektive si:

- Sipërfaqja e rrugës
- Gropat
- Kthesat
- Çarjet
- Etj.

Bazuar në ashpërsinë e rrugëve të vlerësuar me koefiçentë si në figurën e mëposhtme, do të mund të kryhej planifikimi i niveleve të ndryshme të shpejtësisë sipas niveleve respektive të ashpërsisë që i korrespondon teknologjive të makinave të përdorura në Shqipëri për mjetet e transportit privat, në fund të viteve '90 dhe në

Shpejtësia Maximum si Funksion i Ashpërsisë së Rrugës (Km/Ore)							Indeksi i Ashpërsisë
Vetura	Mjete Ndhimese	Auto buse	Kamiona te Vegjel	Kamiona Mesem/ Rende	Kamiona Specializuar		
106	105	105	105	94	84	6	
80	78	78	78	71	63	8	
64	63	63	63	57	50	10	
53	52	52	52	47	42	12	
46	45	45	45	40	36	14	
40	39	39	39	35	31	16	
35	35	35	35	31	28	18	
32	31	31	31	28	25	20	

Figura 45: Tablela e raporteve Ashpërsi e rrugëve/Shpejtësi të mjeteve
Burimi: Shënimet e Infrastrukturës, Transporti, Uji dhe Zhvillimi Urban, Banka Botërore 1999

fillim të viteve 2000. Pasi është gjetur në këtë mënyrë shpejtësia mesatare e llojeve të ndryshme të mjeteve, duke njohur distancat, të dhënat mesatare të trafikut, dhe nevojat e komunitetit, është e thjeshtë të **vlerësohen kostot e niveleve të ndryshme të transportit për të përcaktuar tarifat e licencave ose për të buxhetuar mirëmbajtjen dhe investimet** në rrugët lokale për 5 deri në 10 vitet e ardhshme.

Në përgjithësi potencialet e larta të përfitimeve të ekonomive të shkallës për operatorët privat pritet të kompensojnë kostot e rritura të standardeve më të larta për shërbimet e transportit nga NJQV-të e reja, trajektoret dhe investime shtesë nëse është e nevojshme; për pasojë nevojat për shërbime transporti më cilësore dhe të favorshëm nga pikpamja e perspektivave të zhvillimit të ZF do të trajtohen dhe do të plotësohen më mirë.

3.3 Menaxhimi i mbetjeve

Shërbimi i menaxhimi të mbetjeve në NJQV pjesë e ZF në të ardhmen, është i ngjashëm me shërbimin e ofruar nga këto NJQV për menaxhimin e sistemit të ujërave të zeza.

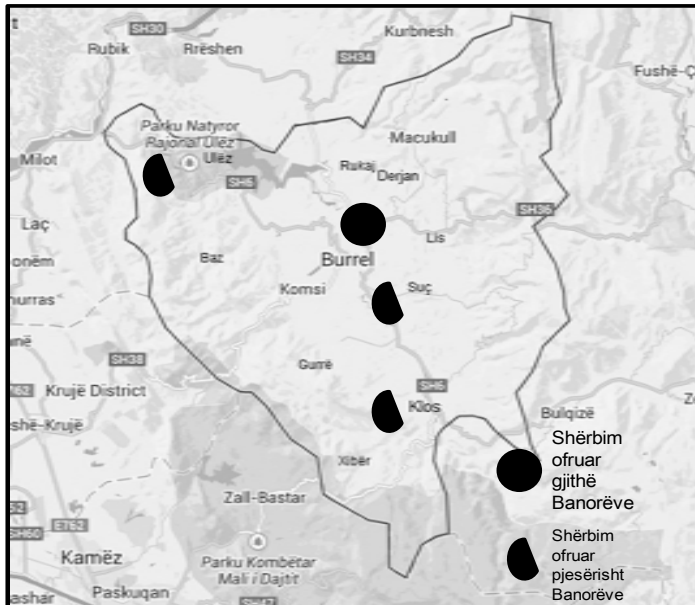

Figura 46: Harta e shërbimit të mbetjeve në ZF

Vetëm bashkia **Burrel** ofron mundësin e **mbulimit të plotë** të popullsisë me këtë shërbimin; Bashkia Klos mbulon vetëm 30% të popullsisë, komuna Ulëz 50% dhe komuna Suç 80% të sipërfaqes totale të banuara siç tregohet në hartën në të majtë. Shërbimi përfshin të dyja kategoritë, mbetjet urbane dhe mbetjet inerte. Në tre prej këtyre NJQV shërbimi realizohet nga **nënkontraktorët private** duke përdorur kazanë metalikë për mbeturina (në rastin e Burrelit dhe Klosit) dhe në formën e venddepozitimi prej betoni (për komunën Suç).

Burreli dhe Klosi mbledhin tarifat e pastrimit nga banorët në mënyrë që të financojnë këtë shërbim;

- Burrel ka një nivel tarife **788** dhe Ulëza **800 lekë /banor /vit.**
- Klos **500 lekë/banor /vit.**

Bizneset janë të detyruar të paguajnë 40% më shume në të treja këto NJQV. Komuna Suç nuk aplikon asnjë me asnjë tarifë për financimin e këtij shërbimi. Në rastin e Klosit bizneset e vogla janë detyruar të paguajnë 14 herë më shumë, ndërsa për bizneset e mëdha niveli i tarifës është 240 herë më shumë .

Në të gjitha NJQV-ve e tjera, familjarët i mbledhin dhe grumbullojnë vetë mbeturinat që prodhohen prej tyre. Si rregull i përgjithshëm në ZF çfarë është mbetje organike kompostohet, por ende asnjë nga NJQV nuk saktëson ndonjë përgjigje të saktë në lidhje me shtrirjen e këtij aktiviteti të riciklimit, i cili si i tillë kryhet në mënyrë informale. Për pjesën tjetër të mbetjeve banorët mund të bëjnë si të duan. E njëjta gjë ndodh edhe me mbeturinat inerte. Është e vetëkuptueshme se nuk ka ndarje apo klasifikim të mbeturinave dhe kjo është e vërtetë jo vetëm për mbeturinat urbane por edhe për mbeturinat industriale dhe ato spitalore. Bashkia Burrel për shembull nuk kryen ndarjen e mbetjeve spitalore nga mbetjet urbane, kështu që nuk dihet saktë sasia e mbetjeve e të dy këtyre grupeve. E njëjta gjë është e vërtetë për të dy bashkitë Burrel dhe Klos. Nuk ka statistika të rregullta mbi mbetjet inerte të ndara në mbetje inerte industriale dhe urbane.

Sic dhe e kemi përmendur norma e mbledhjes së tarifës në bashkinë Burrel është 60% dhe në Klos vetëm 30%. Bashkia Klos mbledh pothuajse 100% tarifat nga bizneset. Duke pasur parasysh pamjaftueshmërinë e të dhënave të besueshme e vetmja alternativë për planifikimin e tarifave të mbeturinave / banor / vit ish përdorimi i një modeli simulimi bazuar në metodologjinë e DLDP sipas supozimeve të mëposhtme:

- Burreli është konsideruar të jetë një zonë urbane, pra, sasia e mbeturinave për banor në ditë supozohet të jetë 0,75 kg në ditë. Frekuenca e shërbimit supozohet të jetë 7 herë / javë
- Klos dhe të gjitha zonat e tjera janë konsideruar të jenë rural dhe sasia e mbeturinave sasia e mbeturinave është në intervalin 0,2-0,3 kg / banor në ditë; Klos ka vlerën më të lartë të mbeturinave nga të gjithë me një frekuencë shërbimi që supozohet të jetë prej 2 herë / javë
- Supozimet për distancat që mbulohen janë llogaritur bazuar në të dhënat e sipërfaqes së përgjithshme të komunave, më konkretisht sa dyfishi i rrenjës katrore të sipërfaqes në m² dhe distanca (hipotetike) e vend-depozitimit është konsideruar të jetë midis 2-5 km.

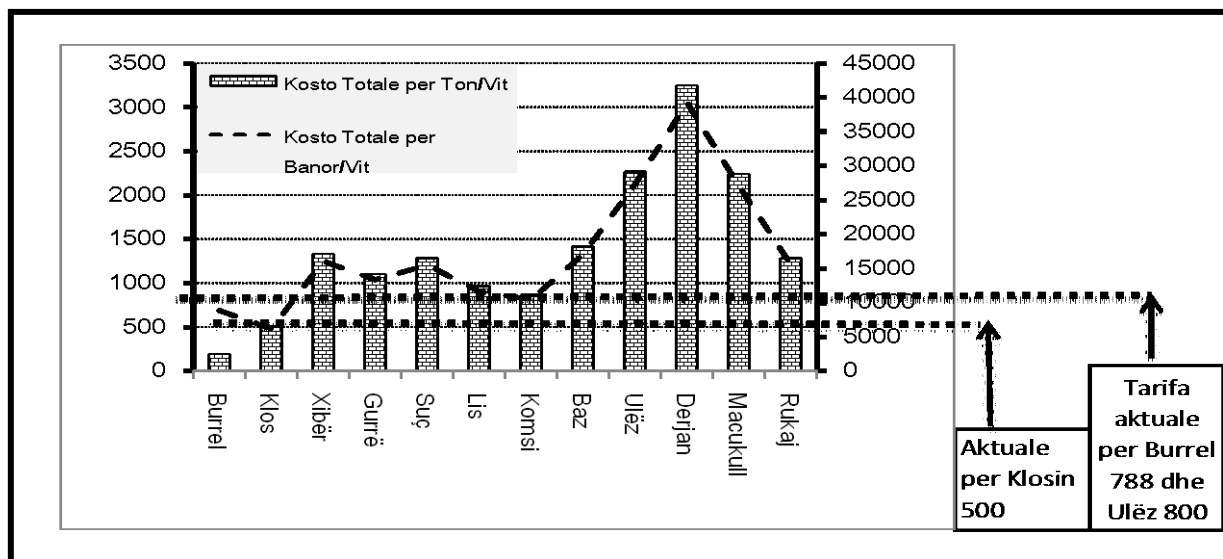

Figure 47: Kostoja në lekë për banor / vit (në aksin e majtë) dhe për ton / vit (në aksin e djathtë)
 Burimi: Simulimi i tarifave i bazuar në modelin dl dp për llogaritjen e koston për njësi dhe nivelin e tarifës së shërbimit të mbeturinave
 Shënim: Kostoja përfshin të gjitha shpenzimet e mbledhjes së mbeturinave dhe depozitimi, por jo koston e përpunimit në Lanfield pasi nuk ka një zonë të tillë; pra kjo lloj kosto e fundit për momentin është e panjohur.

Rezultatet e simulimit sipas territoreve japin vlerat e paraqitura në Figurën 47 për të dy llojet e tarifave kosto për ton dhe për banor në vit; përfundimet që mund të nxirren mund të shërbejnë gjithashtu edhe si rekomandime, për politikat dhe veprimet që mund të ndjekin zyrtarët e ardhshëm të ZF si më poshtë:

Gjetje dhe Rekomandim 1: Në të dy rastet e bashkive Burrel dhe Klos tarifa duket e mjaftueshme për të mbuluar shpenzimet administrative dhe ato operacionale të aktivitetit të grumbullimit të mbetjeve duke supozuar që të dyja NJQV-të duhet të arrijnë të mbledhin tarifën në masën 100%.

Gjetje dhe Rekomandimi 2: Prija është që sa më e lartë popullsia që i shërbehet aq më e ulët është kosto, gjë që që penalizon komunën Ulëz, pavarësisht faktit të të paturit të një niveli më të lartë të tarifës se Burreli dhe Klosi. E njëjta gjë vlen edhe për çdo NJQV tjetër që ka nivel të ulët të popullsisë. Kjo do të thotë se ka një argument të fortë në favor të bashkëpunimit mes zonave të banuara në këtë ZF, për krijimin e marrëveshjeve për menaxhim dhe mbledhjen e mbeturinave si aktivitet në tërësi.

Duke qënë se ky konkluzion përsëritet jo vetëm për këtë shërbim publik por edhe për furnizimin me ujë dhe sistemin e ujërave të zeza, transportin dhe mirëmbajtjen e rrugëve, ne mund të theksojmë se **procesi i reformës administrative- territoriale është një lëvizje në drejtimin e duhur**; megjithatë hapat e **nevojshëm të reformës duhet të**

perditësohen me informacionin përkatës dhe korrekt.

Mbetje Urbane Inerte	Ton	Burrel	Klos	Komsi
		210	400	1200
Mbetje Urbane nga Minierat		m ³	751,700	
		Ton	1,653,740	

Tabela 8: Sasia e Mbetjeve në Ton

Burimi: intervista me zyrtar publikë lokalë dhe gjetjet e grupit përgjegjës për strategjinë rajonale të menaxhimit të mbetjeve 2013 për rajonin e Dibrës

Gjetje dhe Rekomandimi 3: Simulimi i mësipërm ka një mangësi; ajo nuk përfshin koston e vëndit të përpunimit. Kjo është një mangësi që mund të demtojë zbatimin e dy

rekomandimeve të mëparshme sepse dëmi i shkaktuar nga mbeturinat e krijuara

dhe të pamënaxhuara është i pallogatitshëm. Të dhënat e mbledhura nga ekipet në terren përgjegjës për strategjinë e mjedisit në nivel rajonal për Dibrën në lidhje me sasinë e mbeturinave industriale dhe minerale në rajonin e Matit jepen në tabelën në të majtë. Menaxhimi në nivele të tilla i mbeturinave **shkon përtej përgjegjësisë të zyrtarëve të**

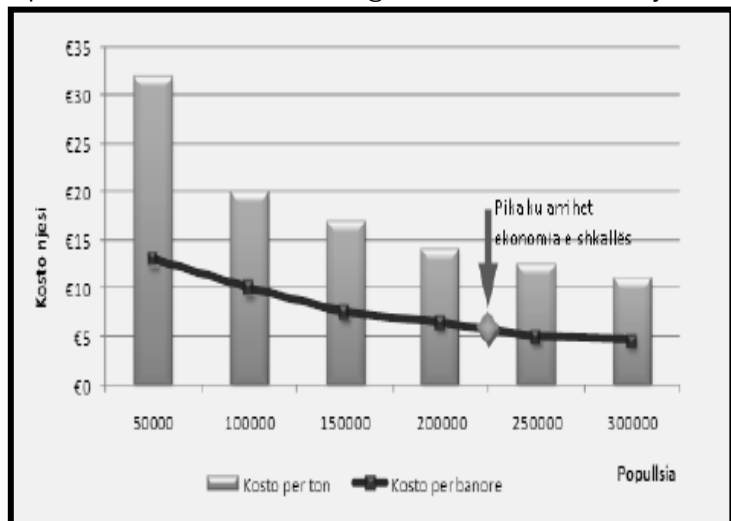

Figure 48: Ekonomitë e shkallës në kostot operative të vëndeve të përpunimit

Burimi: Gjetjet e grupit përgjegjës për strategjinë rajonale të menaxhimit të mbetjeve 2013 për rajonin e Dibrës.

ardhshem publike të ZF. Nxjerrja dhe aktivitetet e përpunimit të mineraleve janë nën

përgjegjësinë e aktiviteteve kombëtare dhe gjithashtu organeve rajonale. Në anën tjetër të dhenat tregojnë se vend-depozitimet kanë kosto shumë më të larta se mundësit e ofruara brenda kufijve të ZF sipas studimit (jo më shumë se 60.000 banorë). Të dhënat tregojnë se një vend-depozitim duhet të ndërtohet në mënyrë të tillë që ai t'i shërbejë nevojave jo vetëm ZF të Matit, por edhe për Dibren dhe më gjerë, në mënyrë që të shfrytëzohen përfitimet nga ekonomitë e shkallës. Përsa me siper, **ky perfundim është një argument i fortë në favor të skemave të bashkëpunimit** në këtë fushë jo vetëm ndërmjet NJQV-ve në ZF Mat, por dhe përtej zonës së tyre.

4. ANALIZA ORGANIZATIVE E NJËSIVE NË ZF, BURREL-KLOS

4.1. Analiza e Strukturave Organizative.

Strukturat organizative të njësive të qeverisjes lokale aktuale janë uniforme përveç Bashkisë Burrel ku dhue numri i zyrtarëve publikë lokalë është më i madh. Në figurën

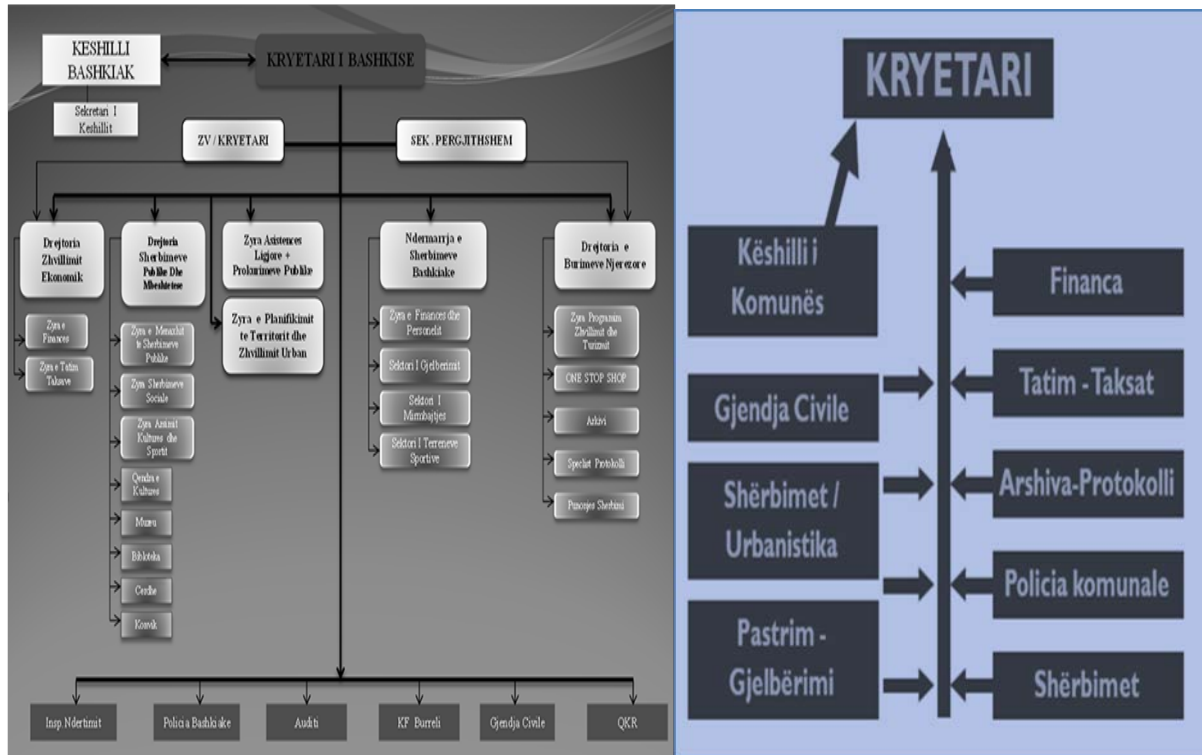

Figure 49 : Struktura organizative e Bashkisë Burrel dhe Struktura Organizative e Bashkisë Klos dhe e njësive të tjera ekzistuese e ilustruar këtu me strukturën organizative të NJQV Ulëz.

Burimi: Të dhëna nga Kryetarët e njësive vendore.

e mësipërme struktura organizative e Bashkisë Burrel paraqitet në krah të majtë kurse në krah të djathtë jepet sruktura e njësive organizative e njësive të tjera përfshirë dhe Klosin.

Ajo që mund të vihet re është një strukturë tipike vertikale ku roli i Kryetarëve të bashkisë apo Komunës është i pazëvendësueshëm në kuptimin që kryetarët e njësive bashkiake kanë jo vetëm autoritetin kryesor të vendimarrjes por edhe përgjegjësinë për drejtimin e përditshëm për shumicën e funksioneve të qeverisjes në nivelin vendor. Kjo situatë duket se favorizohet nga madhësia e vogël e njësive të qeverisjes vendore gje që nuk pritet të ndryshojë me shkrirjen e njësive ekzistuese në njësi më të mëdha. Nënkuptohe që ky ndryshim pritet të rrisë më tepër **domosdoshmërinë e organigramave më funksionale dhe rolin e nënkryetarëve** në krye të drejtimin të përditshëm të këtyre ndarjeve funksionale.

Në terma të burimeve njerëzore në kushtet kur të gjitha strukturat organizative janë të ngjashme ajo që mund të sigurojë kursime në burime është **inxhinieringu i shërbimeve në nivel lokal me tipet e projekteve** të Zyrave të shërbimeve me një ndalesë. Të tilla shërbime që mund të përfitonin nga kjo mënyrë e re e ofrimit të shërbimeve do të ishin :

- Shërbimi i gjëndjes civile,
- Shërbimi i arkivave
- Shërbimi i sektorit të të ardhurave sidomos ai që lidhet me faturimin e shërbimeve të ujësjellësit dhe kanalizimeve, pastrimit dhe gjelbërimit. ë
- Shërbimi i lejeve dhe liçensave
- Shërbimi i urbanistikës

Kursimet në burime njerëzore të llogaritura do të ishin në nivelin **10-25%** në nivel total gjithnjë duke garantuar cilësinë e shërbimit¹. Megjithatë rekomandohet që kursimet në

NJQV	Totali i Zyrtarëve Lokalë Publike
Burrel	130
Klos	29
Baz	13
Derjan	10
Macukull	12
Rukaj	9
Suç	9
Ulëz	9
Xibër	12
Total	233

Tabela 9 : Numri aktual i zyrtarëve publik lokalë

burimet njerëzore nga procesi i shkrirjes së NJQV të shkojë **paralelisht me procesin e projekteve të zhvillimit në ZF** në mënyrë që të garantohet **punësimi i burimeve njerëzore të lira dhe cilësia e ofertës së punës** në këto zona. Si aktivitete të tilla fare mirë mund të shërbenin aktivitetet e shërbimeve ose turizmit, shoqatat e fermerëve dhe operatorëve të shërbimeve. Keto projekte, një pjesë e të cilave paraqiten dhe në seksionin e projekteve të këtij materiali do të duhet të mbështeten me një program intensiv trainimi për të bërë të mundur punësimin në kushte dhe aktivitetet e reja. Një mundësi tjetër punësimi do të ish

zgjerimi i **ofertës së shërbimeve në nivel lokal** që synohet në strategjinë e re të ndihmës dhe përkrahjes sociale 2013-2020. Kjo do të thotë që përveç shërbimit të përkrahjes sociale shërbime të tjera që mund të ofrohen në nivel lokal nëpërmjet mekanizmit të transfertave të kushtëzuara do të ishin dhe ai i **kujdesit për jetimët, moshën e thyer, tetrapelgjikët dhe invalidët** etj. Deri tani këto shërbime janë mbuluar nëpërmjet të tretëve. Në të ardhmen dhe me strategjinë e re synohet që shërbime të tilla të institucionalizohen në struktura të qeverisjes vendore.

Riorganizimi i shërbimeve të ujësjellës kanalizime dhe mbetjeve nëpërmjet bashkupimit të njësive vendore apo ofrimit të shërbimeve në terriore më të mëdha për të përfituar nga ekonomitë e shkallës **nuk ka mundësi të sjellë kursime** të mëdha në burime njerëzore për aq kohë sa punësimi në këto shërbime në nivel komunal është shumë i ulët ose joekzistent².

¹ Duke llogaritur kursimin me një person për çdo zyrë në nivel komune përgjegjës për këto shërbime për 10 komuna të shkrira në njësitë e ardhshme Mat dhe Klos do të arrinim në një kursim total jo më pak se 50 zyrtarë publikë një kursim deri në 25% të numrit të përgjithshëm të zyrtarëve publikë aktualë.

² Shumica e ujësjellësve në komunat e ZF janë me rrjedhje të lirë si pasojë të punësuarit në komuna për këtë shërbim janë ose të ngarkuar me faturimin ose me kontrollin e linjave dhe instalimeve. Në rast shkrirje në njësi më të mëdha të ofrimit të shërbimit, burimet njerëzore të punësura me kontrollin dhe matjen e konsumit do të duhet të jenë përsëri të angazhuara në këto qendra lokale kurse kursimet nga shërbimet e faturimit janë përllogaritur në

4.2. Funkcionet e Pushtetit Lokal dhe Programi i F

Funksionet aktuale të qeverisjes vendore në ZF Burrel, Klos ndjekin përgjithsisht modelin e funksioneve në territoret e tjera të vendit. Në menyrë të përmbledhur ato janë :

- Shërbimet e përgjithshme qeveritare
- Arsimi
- Shëndetsia
- Shërbimet Sociale
- Shërbimet Lokale (Ruajtje, Administrim dhe Planifikim Territori, Pastrim gjelbërim, Mbledhje dhe Manaxhim Mbetjesh, Ujësjellës dhe Kanalizime, Rrugë)
- Gjendja Civile
- Zhvillimi Ekonomik

Megjithatë nga analiza e shërbimeve në nivel lokal vihet re që disa prej **shërbimeve që duhet të ekzistojnë në nivel lokal janë inekzistente** ose mbulojnë në mënyrë të pamjaftueshme banorët e ZF. Më konkretisht shërbimi i mbledhjes dhe manaxhimit të mbeturinave ofrohet vetëm në Burrel, Klos, Ulëz dhe Suç, shërbimi i ujësjellës kanalizimeve ofrohet në një shkallë më të ulët se mesatarja e vendit pavarësisht faktit se zona e Matit është e pasur me burime ujore. Arsyet kanë të bëjnë së pari me **paaftësinë e NJQV lokale për të rritur masën e të ardhurave lokale** për të mbuluar shpenzimet¹ që nevojiten për të siguruar. Kjo paaftësi është dhe në burim të pamundësisë për të planifikuar në afat të mesëm ose afatgjatë përtej nivelit të shpenzimeve operative. Kursimi i shpenzimeve operative si pasojë e kursimeve të përshkruara në seksionin e mëparshëm do të krijojë perspektiva më të mirë për planifikim buxhetor afatmesëm dhe afatgjatë. Të dyja këto zhvillime në të ardhmen do të lehtësoheshin nëse zyrtarët lokalë do të kishin aftësitë e duhura në planifikimin strategjik dhe në planifikimin buxhetor afatmesëm. Aktualisht këto aftësi mungojnë dhe rrjedhimisht rekomandohet që programet e tranimit të administratës publike lokale në të ardhme të përqëndrohen dhe në këto drejtime.

inxhinieringun e shërbimeve me projektin e ZMNJN. Për shërbimin e mbledhjes dhe manaxhimit të zonave urbane ky shërbim nuk ofrohet pothuajse fare në NJQV aktuale me përjashtim të Burrelit, Klosit, Ulëz dhe Suç.

¹ Nga konsultimet me NJQV shifrat e planifikuara të buxhetit asnjëherë nuk janë realizuar në nivel NJQV për të gjitha njësitë.

5. PROJEKTE TË ZHVILLIMIT TË ZF BURREL-KLOS.

5.1. Baza metodologjike për përzgjedhjen dhe propozimin e projekteve

Në konceptimin e projekteve të zhvillimit të ardhshëm të ZF, grupi i punës është mbështetur në analizën ekonomike dhe të shërbimeve dhe në kombinimin e veprimeve të aktorëve publikë dhe privatë për të adresuar mangësitë ose përfituar nga shanset për zhvillim të FA mbi bazën e avantazheve konkurruese të identifikuara në seksionet e analizës funksionale ekonomike dhe të shërbimeve.

Qëllimi i këtyre projekteve është që të realizohet një vizion i zhvillimit të ZF i cili megjithse pritët të identifikohet ende në kohën e zgjedhjes së zyrtarëve publikë vendorë të njëjësive të reja do duhet të përfshinte me doemos ;

- Rritjen e mbulimit të popullatës së rajoneve me shërbime publike më efektive (si pasojë e ekonomive të shkallës) dhe cilësore.
- Garantimin e ruajtjes së nivelit aktual të ofertës së shërbimeve publike pavarësisht shkrirjes së NJQV aktuale në njësi më të mëdha vendore.
- Zhvillimin ekonomik dhe të qëndrueshëm në FA nëpërmjet shfrytëzimit të avantazheve krahasuese të identifikuara.
- Respekt i ambientit, kulturës dhe traditës lokale

Skematikisht problematika dhe tipologjia e projekteve do të paraqiteshin si më poshtë :

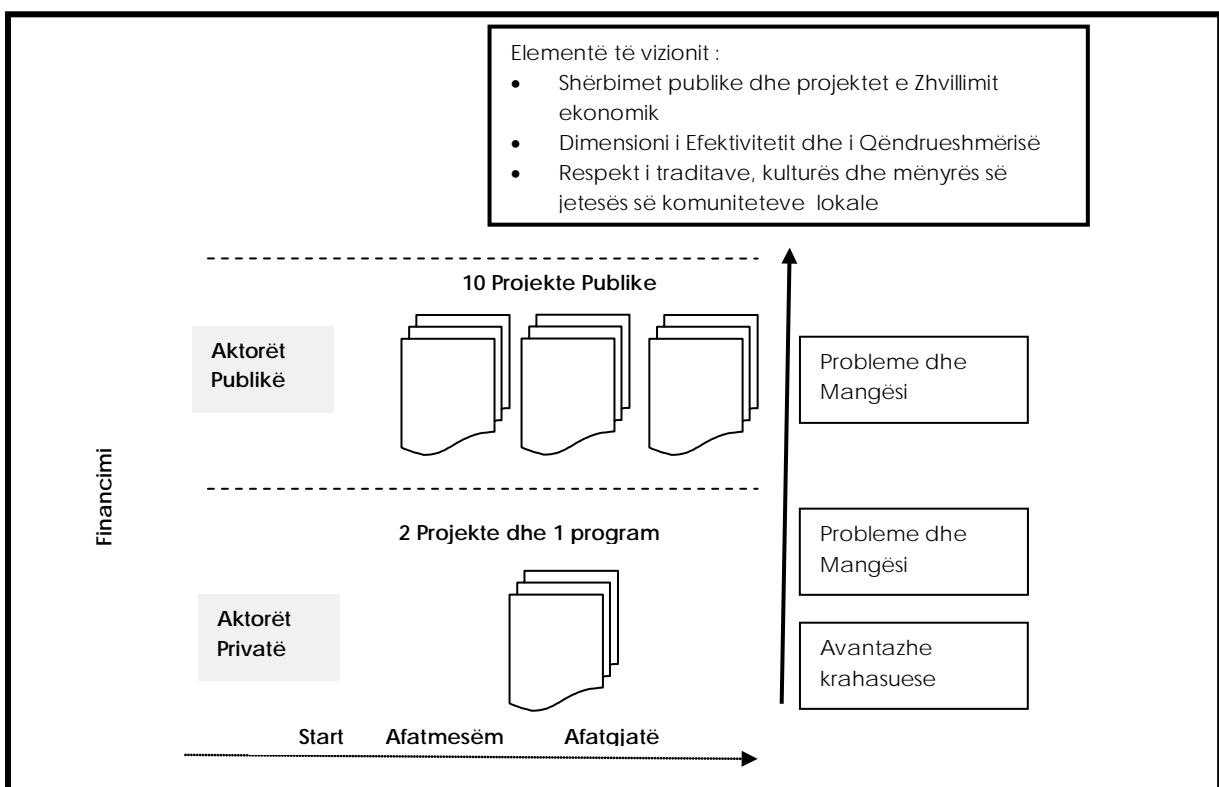

Figure 50 : Paraqitje Skematike e Tipologjisë së projekteve të hartuara nga konsulenti

5.2. Projektet

PROJEKTI 1

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	<i>Zyra e Sherbimeve me Një Ndalesë -ZSHNJN (Bashkia Mat)</i>
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Burrel, Komsj, Lis, Macukull, Baz, Ulëz, Rukaj, Derjan,</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	<i>Për tu Percaktuar por jo më Jo më pak se 25,000,000 lekë</i>

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dalë nga shkrirja dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhjeve bazë të synuara. Ruajtja e stadit të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirsimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Aktualisht shërbimet publike në Burrel ofrohen me sistemin e OSSH. Ky sistem duhet të shtrihet dhe të integrohet me njësitë e tjera që do shkrihen me bashkinë e Burrelit konkretisht *Komsj, Lis, Macukull, Baz, Ulëz, Rukaj, Derjan*. Kjo është më e rëndësishme sidomos për shërbimet e mbështetjes së zhvillimit ekonomik (dhënie licensash, lejesh për ushtrim aktiviteti, pagime tarifash dhe taksash lokale, planifikimi urban, mirëmbajtja e pyjeve etj) si dhe shërbime të tjera të karakterit administrativ (gjëndja civile, përkrahja sociale) etj. Ofrimi i shërbimeve me një zyrë mbështetëse dhe disa zyra pararojë në secilen nga njësitë shkrira do të rrisë efektivitetin e shërbimit duke ruajtur shkallën e shërbimit të arritur.

3. Objektivat Specifike të Projektit

ZSHNJN do të sigurojë shërbimet publike në zonat e shkrira në mënyrë më efektive dhe me cilësi më të lartë duke rritur transparencën e publikut. .

4. Rezultatet e Pritura dhe Indikoret e Projektit

- Rritja e efektivitetit të shërbimeve publike për qytetarët e bashkisë Mat: total i popullsisë më tepër se 27000 banorë,
- Zvogëlimi i kostos së shërbimeve publike për banorë si pasojë e zvogelimit të kostos së personelit dhe të kohës së harxhuar për njësi shërbimi (më tepër se 30%)
- Rritjen e transparencës dhe cilësisë së shërbimeve publike nëpërmjet futjes së praktikës së shërbimeve të hapura (100%)

5. Aktivitetet e Projektit

- Prezantim i konceptit dhe përfitimet e një ZSHNJN
- Rinovimi dhe adaptimi i ambientit ZSHNJN
- Kompletimi i ZSHNJN Pajisjet bazë

- ZSHNJN, Punësim personeli, trajnimi dhe testimi
- Zhvillimi i materialeve promocionale (ZSHNJN logo, shenja, fletushka, kuti postare për qytetarët, komentet dhe ankesat).

6. Maturiteti i Projektit

Ka një praktikë ekzistuese në bashkinë e Burrelit e cila duhet të shtrihet në bashkitë e tjera që do të shkrihen në kuadrin e njësisë së re Mat.

Ekziston një projekt pilot i zhvilluar nga program Dldp për njësinë Lezh, Kallmet që mund të zbatohet në këto zona.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Transferta e Pakushtëzuar
- Donatorët
- Fond i Mbështetjes së Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Mat
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- Donatorë: UNDP, OSBE, BE

8. Kosto e Projektit

Prezantim i konceptit dhe përfitimet e një ZSHNJN	
Rinovimi dhe adaptimi i ambjentit ZSHNJN	
Kompletimi i ZSHNJN Pajisjet bazë	
ZSHNJN, Punësim personeli, trajnimi dhe testimi	
Zhvillimi i materialeve promocionale (ZSHNJN logo, shenja, fletushka, kuti postare për qytetarët, komentet dhe ankesat)	
Total:	Jo më pak se 25,000,000 lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	<i>Zyra e Shërbimeve me Një Ndalesë -ZSHNJN (Bashkia Klos)</i>
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Klos, Suç, Xibër, Gurrë</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	<i>Për tu Përcaktuar por jo më Jo më pak se 13,000,000 lekë</i>

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkëmbimi dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhësive bazë të synuara. Ruajtja e stadit të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirësimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Aktualisht nuk ka asnjë praktikë të shërbimeve të këtij lloji në komunat që duhet të shkrihen kështu që duhet nisur nga e para. Kjo është më e rëndësishme sidomos për shërbimet e mbështetjes së zhvillimit ekonomik (dhënie licensash, lejesh për ushtrim aktiviteti, pagime tarifash dhe taksash lokale, planifikimi urban, mirëmbajtja e pyjeve etj) si dhe shërbime të tjera të karakterit administrativ (gjëndja civile, përkrahja sociale) etj. Ofrimi i shërbimeve me një zyrë mbështetëse dhe disa zyra pararojë në secilën nga njësitë shkëmbim do të rrisë efektivitetin e shërbimit duke ruajtur shkallën e shërbimit të arritur.

3. Objektivat Specifike të Projektit

ZSHNJN do të sigurojë shërbimet publike në zonat e shkëmbim në mënyrë më efektive dhe me cilësi më të lartë duke rritur transparencën e publikut.

4. Rezultatet e Pritura dhe Indikatorët e Projektit

- Rritja e efektivitetit të shërbimeve publike për qytetarët e bashkisë Klos: total i popullsisë më tepër se 16000 banorë,
- Zvogëlimi i kostos së shërbimeve publike për banorë si pasojë e zvogelimit të kostos së personelit dhe të kohës së harxhuar për njësi shërbimi (më tepër se 30%)
- Rritjen e transparencës dhe cilësisë së shërbimeve publike nëpërmjet futjes së praktikës së shërbimeve të hapura (100%)

5. Aktivitetet e Projektit

- Prezantim i konceptit dhe përfitimet e një ZSHNJN
- Rinovimi dhe adaptimi i ambjentit ZSHNJN
- Kompletimi i ZSHNJN Pajisjet bazë
- ZSHNJN, Punësim personeli, trajnimi dhe testimi

- Zhvillimi i materialeve promociionale (ZSHNJN logo, shenja, fletushka, kuti postare për qytetarët, komentet dhe ankesat).

6. Maturiteti i Projektit

Aktualisht nuk ka asnjë praktikë të shërbimeve të këtij lloji në komunat që duhet të shkrihen kështu që duhet nisur nga e para.

Ekziston një projekt pilot i zhvilluar nga program Dldp për njësinë Lezh, Kallmet që mund të zbatohet në këto zona.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit te Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Transferta e Pakushtëzuar
- Donatorët
- Fond i Mbështetjes se Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Klos
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- Donatorë: UNDP, OSBE, BE

8. Kosto e Projektit

Prezantim i konceptit dhe përfitimet e një ZSHNJN	
Rinovimi dhe adaptimi i ambientit ZSHNJN	
Kompletimi i ZSHNJN Pajisjet bazë	
ZSHNJN, Punësim personeli, trajnimi dhe testimi	
Zhvillimi i materialeve promociionale (ZSHNJN logo, shenja, fletushka, kuti postare për qytetarët, komentet dhe ankesat	
Total:	Jo më pak se 13,000,000 lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	<i>Krijimi i Zyres së Arkivave dhe Bazës së të dhënave për bashkinë Mat dhe Klos</i>
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Bashkia Mat dhe Klos,</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	4,000,000 lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrija dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhjeve bazë të synuara. Ruajtja e stadi të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirsimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Pavarësisht mënyrës së ofrimit të shërbimeve publike informacioni mbështetës (regjistra popullsie, asete, tatimpagues, biznese etj) duhet të jetë i integruar dhe kjo nënkupton integrimin e arkivave fizike në njësitë e reja që do të krijohen nga bashkimi i njesive ekzistuese dhe të bazave të të dhënave dhe krijimin e bazave të të dhënave të integruara fizike dhe elektronike për të dy njësitë bashkiake Mat dhe Klos. Kjo nënkupton po ashtu dhe instalimin e një sistemi informacioni të brëndshëm të përdorur për mirembajtjen dhe aksesin në këto të dhëna nga njësitë e shërbimeve.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Krijimi i bazave të të dhënave të integruara të të dhënave fizike dhe elektronike për njësitë e Bashkisë Klos dhe Mat.

4. Rezultated e Pritura dhe Indikoret e Projektit

- Krijimi i bazës së të dhënave fizike dhe elektronike për njësitë bashkiake Mat dhe Klos (Zyrat e Arkivave Qëndrore dhe lokale, Sistemi i Klasifikimit dhe Formatit leter, elektronik dhe fotografik, Dosjet dhe Raftet, Ndriçimi dhe Ruajtja e regjistrave, Manuali i aksesit dhe transferimeve të të dhënave)
- Konceptimi i arkitekturës dhe skemës së përdorimit të të dhënave nga njësitë e shërbimeve (Serverat Qendrore, Serverat lokale, Koha e migrimit të të dhënave dhe formati)
- Zgjedhja e software dhe e licensave për përdorimin e të dhënave nga njësitë e shërbimeve (open source apo sistem i thjeshtë i bazës së të dhënave Access apo My SQL)
- Trainimi i personelit dhe krijimi i manualeve për përdorimin e të dhënave (Nga një kurs trainimi për njësi të shkrirë dhe një manual të përbashkët trainimi)

5. Aktivitetet e Projektit

- Prezantim i konceptit dhe përfitimet e një Arkivave të integruara,
- Studimi dhe përzgjedhja e Konceptit,
- Tenderimi dhe zgjedhja e kompanisë zbatuese
- Rinovimi dhe adaptimi i ambjenteve, pajisje kundër zjarrit dhe lagështisë

- Blerja e pajisjeve: Servera dhe liçensat e përdorimit, makina fotokopjuese me skanera të integruara, Dosje, Rafta, pajisje ajrimi për arkivat,
- Instalimi i programit të shfrytëzimit të të dhënave dhe sistemit të përdorimit të brëndshëm
- Zhvillimi i Manualeve të përdorimit
- Punësim personeli, trajnimi dhe testimi

6. Maturiteti i Projektit

Nuk ka një studim fillestar. Do të duhet të adaptohen studime paraprake nga njësi të tjera vendore të asistuar nga njësi më të përparura të qeverisjes lokale

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Transferta e Pakushtëzuar
- Donatorët
- Fond i Mbështetjes së Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Mat
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- AKSH
- Donatorë: UNDP, OSBE, BE

8. Kosto e Projektit për Bashkitë Mat, Klos dhe të gjitha njësitë që do të shkrihen

<ul style="list-style-type: none"> • Prezantim i konceptit dhe përfitimet e një Arkivave të integruara, • Studimi dhe përzgjedhja e Konceptit, • Tenderimi dhe zgjedhja e kompanisë zbatuese 	500,000
<ul style="list-style-type: none"> • Rinovimi dhe adaptimi i ambjenteve, pajisje kundër zjarrit dhe lagështisë • Blerja e pajisjeve: Servera dhe liçensat e përdorimit, makina fotokopjuese me skanera të integruara, Dosje, Rafta, pajisje ajrimi për arkivat 	3,000,000
<ul style="list-style-type: none"> • Instalimi i programit të shfrytëzimit të të dhënave dhe sistemit të përdorimit të brëndshëm • Zhvillimi i Manualeve të përdorimit 	500,000
Punësim personeli, trajnimi dhe testimi	Të përfshira në zërin e mësipërm
Total:	4,000,000 lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Krijimi i Faqeve të Internetit të Njësive Bashkiake Mat Klos
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Bashkia Mat dhe Klos,</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	1,000,000 lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrija dhe amalgimi i njësive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhësive bazë të synuara. Ruajtja e stadit të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirsimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Krijimi i faqeve të Internetit për aksesin në kohë reale të informacionit mbi shërbimet publike, kostot dhe rezultatet e organeve të pushtetit lokal do të rrishte transparencën dhe efektivitetin e këtyre shërbimeve. Keto faqe mund të depozitoheshin dhe të mirëmbaheshin nga serverat qendrorë që do të krijoheshin nga sistemi i integruar i të dhënave sipas fishës së projektit Nr. 3.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Krijimi i Faqeve të Internetit të Bashkisë Mat dhe Klos dhe mirëmbajtja e tyre me informacion të përditësuar mbi shërbimet publike

4. Rezultatet e Pritura dhe Indikatorët e Projektit

- Krijimi i faqeve të Internetit për bashkinë Mat dhe Klos (Faqe efektive me komunikim direkt me serverat qendrorë të këtyre bashkive)
- Informacion i përditësuar në Faqet e Internetit të Bashkive (Shërbimet publike të ofruara, Taksat, tarifat, licensat, burimet turistike, aktivitetet kulturore), rezultatet e aktiviteteve të zyrtarëve publikë Serverat lokalë, Koha e migrimit të të dhënave dhe formati)
- Rritja e transparencës dhe llogaridhënies së funksionarëve publikë lokalë (prezenca në site e planeve strategjike të zhvillimit ekonomik, plan buxheteve vjetore dhe afatmesme, raporteve tremujore, gjashtmujore të zbatimit të buxheteve, vendimet e këshillit bashkiak dhe planet e dëgjësive publike, rezultatet e prokurimeve dhe kontratave, rezultatet e auditimeve dhe zbatimet e rekomandimeve)

5. Aktivitetet e Projektit

- Prezantim i konceptit dhe formatit të faqeve të internetit
- Aprovimi dhe Zhvillimi i Kodit
- Trainimi i personelit mirëmbajtës
- Popullimi i Faqes së internetit dhe mirëmbajtja

6. Maturiteti i Projektit

Aktualisht Bashkia e Burrelit ka një sit funksional që duhet të pasurohet dhe të integrohet me njesitë e tjera që do t'i bashkohen këto site. Kodi dhe formati ekziston dhe behet fjale vetëm për pasurimin e tij.

Faqja e Internetit të Bashkisë Klos mund të zhvillohej me të njëjtin koncept dhe format duke minimizuar kostot

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit te Projektit.

Burimet e Financimit:

- Donatorët projekti Start
- Fond i Mbështetjes se Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Mat dhe Klos
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- AKSH
- Donatorë: UNDP, OSBE, BE

8. Kosto e Projektit per Bashkitë Mat, Klos dhe të gjitha njesitë që do të shkrihen

Prezantim i konceptit dhe formatit të faqeve të internetit	0 (duke u nisur nga replikimi i faqes ekzistuese të Internetit të Burrelit)
Aprovimi dhe Zhvillimi i Kodit	20,000
Trainimi i personelit mirëmbajtës	20,000
Popullimi i Faqes së internetit dhe mirëmbajtja	Do të jenë pjesë e aktiviteteve të personave të punësuar me mirmbajtjen e rrjetit të informacionit të brëndshëm
Total:	40,000 lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	<i>Sherbimi i integruar i mbledhjes, grumbullimit dhe Manaxhimit të Mbetjeve Urbane (Bashkia Mat)</i>
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Burrel, Komsí, Lis, Macukull, Baz, Ulëz, Rukaj, Derjan,</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	900,000+ Pjesën e investimeve të specifikuar nga Studimi

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrirja dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhjeve bazë të synuara. Ruajtja e stadit të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirsimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Sherbimi i mbledhjes së mbetjeve urbane është i organizuar aktualisht vetëm në Burrel (100% e popullatës) dhe Ulëz (50% e popullatës). Ish komunat e tjera nuk ofrojnë këtë shërbim, i cili është i nevojshëm për të përmirësuar cilësinë e jetesës së qytetarëve dhe përmirësuar perspektivat e zhvillimit ekonomik për atë që ato janë të lidhura me cilësinë e një mjedisi më të pastër. Projekti ka një rëndësi të veçantë dhe për arsye se Burreli ka një spital rajonal, mbetjet e të cilit ende nuk trajtohen të ndara Krijimi i një sistemi të integruar të mbledhjes dhe manaxhimit të mbetjeve urbane mund të bëhet më cilësor dhe efektiv në kushtet e rritjes së sipërfaqes nën mbikqyrjen e Bashkisë Mat. Kostot e shërbimit do të ishin më të ulëta dhe për rrjedhojë dhe tarifën e shërbimit.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Krijimi i një sistemi të integruar të mbledhjes, grumbullimit dhe manaxhimit të mbetjeve urbane për qytetarët dhe banorët e Bashkisë Mat dhe të rrethinave

4. Rezultatet e Pritura dhe Indikatorët e Projektit

- Rritja e efektivitetit të shërbimit të mbledhjes dhe përpunimit të mbetjeve urbane për qytetarët e bashkisë Mat dhe rrethinave: (total i popullsisë më tepër se 27000 banorë, përqindja e mbulimit me shërbimin mbi 75% në fund të projektit)
- Krijimi i vënddepozitimeve cilësore për të gjitha territoret nën autoritetin e Bashkisë Mat (8 vend/depozitime).
- Krijimi i një sistemi të llogaritjes së kostos së shërbimit të integruar (kosto për banor dhe pasojë tarifë e njëjtë për të gjithë banorët e mbuluar me shërbimin)
- Memorandum bashkpunimi me njësitë e tjera rajonale për krijimin e një landfield rajonal të përpunimit të mbetjeve.

5. Aktivitetet e Projektit

- Studimi për sistemin e integruar të mbledhjes dhe depozitimit të mbetjeve urbane në bashkinë e Matit dhe kostimi i komponentëve.
- Aprovimi në Këshillin Bashkiak dhe hapja e prokurimit për investimet dhe shërbimin. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga

Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak.

- Projekt Memorandumi i hartuar dhe i diskutuar për ndërtimin e landfill rajonal të përpunimit të mbetjeve.
- Përzgjedhja e fituesit për investimin, kontraktimi dhe organizimi i shërbimit nga Bashkia ose nga nënkontraktori.
- Zhvillimi i materialeve promocionale për promovimin dhe modalitetet e shërbimit (fletëpalosje)

6. Maturiteti i Projektit

Ka një praktikë ekzistuese në bashkinë e Burrelit dhe Ulëzës për ofrimin e këtij shërbimi e cila duhet të shtrihet në bashkitë e tjera që do të shkrihen në kuadrin e njësisë së re Mat.

Ekziston një projekt pilot i zhvilluar nga program Dldp për njësitë e qeverisje lokale Shkodër dhe Lezhë që mund të zhvillohet dhe zbatohet në këto zona.

Ka një projekt të suportuar nga BE në nivel rajonal për krijimin e landfill (Qarku Dibër) i cili mund të lehtësojë procesin e përgatitjes dhe nënshkrimit të memorandumit të bashkunimit me NJQV e tjera për të minimizuar kostot.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Transferta e Pakushtëzuar
- Të ardhurat e veta nga tarifa
- Donatorët
- Fond i Mbështetjes së Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Mat
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- Donatorë: UNDP, OSBE, BE, Berzh

8. Kosto e Projektit

Studimi për sistemin e integruar të mbledhjes dhe depozitimit të mbetjeve urbane në bashkinë e Matit dhe kostimi i komponentëve	800,000
Aprovimi në Këshillin Bashkiak dhe hapja e prokurimit për investimet dhe shërbimin. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak	0
Projekt Memorandumi i hartuar dhe i diskutuar për ndërtimin e landfill rajonal të përpunimit të mbetjeve	0
Përzgjedhja e fituesit për investimin, kontraktimi dhe organizimi i shërbimit nga Bashkia ose nga nënkontraktori.	Kosto do të jetë definitive pas studimit

	dhe menyrës së zgjedhur për shërbimin
Zhvillimi i materialeve promociionale (2000 copë)	100,000
Total:	900,000+ Pjesën e investimeve të specifikuar nga Studimi

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	<i>Sherbimi i integruar i mbledhjes, grumbullimit dhe Manaxhimit të Mbetjeve Urbane (Bashkia Klos)</i>
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Klos, Suç, Xibër, Gurrë</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	900,000+ Pjesën e investimeve të specifikuar nga Studimi

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrirja dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhojave bazë të synuara. Ruajtja e stadit të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirsimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Sherbimi i mbledhjes së mbetjeve urbane është i organizuar aktualisht vetëm në Klos (30% e popullatës) dhe Suç 80% e popullatës). Ish komunitat e tjera nuk ofrojnë këtë shërbim, i cili është i nevojshëm për të përmirësuar cilësinë e jetesës së qytetarëve dhe përmirësuar perspektivat e zhvillimit ekonomik për atë sa ato janë të lidhura me cilësinë e një mjedisi më të pastër. Krijimi i një sistemi të integruar të mbledhjes dhe manaxhimit të mbetjeve urbane mund të behet më cilësor dhe efektiv në kushtet e rritjes së sipërfaqes nën mbikqyrjen e Bashkisë Klos. Kostot e shërbimit do të ishin më të ulëta dhe për rrjedhojë dhe tarifat e shërbimit.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Krijimi i një sistemi të integruar të mbledhjes, grumbullimit dhe manaxhimit të mbetjeve urbane për qytetarët dhe banorët e Bashkisë Klos dhe të rrethinave

4. Rezultatet e Pritura dhe Indikatorët e Projektit

- Rritja e efektivitetit të shërbimit të mbledhjes dhe përpunimit të mbetjeve urbane për qytetarët e bashkisë Mat dhe rrethinave: (total i popullsisë më tepër se 16000 banorë, përqindja e mbulimit me shërbimin mbi 75% në fund të projektit)
- Krijimi i vënddepozitimeve cilësore për të gjitha territoret nën autoritetin e Bashkisë Klos (4 vend/depozitime).
- Krijimi i një sistemi të llogaritjes së kostos së shërbimit të integruar (kosto për banor dhe pasojë tarifë e njëjtë për të gjithë banorët e mbuluar me shërbimin)
- Memorandum bashkpunimi me njësitë e tjera rajonale për krijimin e një landfield rajonal të përpunimit të mbetjeve.

5. Aktivitetet e Projektit

- Studimi për sistemin e integruar të mbledhjes dhe depozitimit të mbetjeve urbane në Bashkinë e Klosit dhe kostimi i komponentëve.
- Aprovimi në Këshillin Bashkiak dhe hapja e prokurimit për investimet dhe shërbimin. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak.

- Projekt Memorandumi i hartuar dhe i diskutuar per ndërtimin e landfill rajonal të përpunimit të mbetjeve.
- Përzgjedhja e fituesit për investimin, kontraktimi dhe organizimi i shërbimit nga Bashkia ose nga nënkontraktori.
- Zhvillimi i materialeve promocionale për promovimin dhe modalitetet e shërbimit(fletëpalosje)

6. Maturiteti i Projektit

Ka një praktikë ekzistuese në bashkinë e Klosit dhe Suç për ofrimin e këtij shërbimi e cila duhet të shtrihet në bashkitë e tjera që do të shkrihen ne kuadrin e njësisë së re Klos.

Ekziston një projekt pilot i zhvilluar nga program Dldp për njësitë e qeverisje lokale Shkodër dhe Lezhë që mund të zhvillohet dhe zbatohet në këto zona.

Ka një projekt të suportuar nga BE në nivel rajonal për krijimin e landfill (Qarku Dibër) i cili mund të lehtësojë procesin e përgatitjes dhe nënshkrimit të memorandumit të bashkunimit me NJQV e tjera për të minimizuar kostot.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit te Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Transferta e Pakushtëzuar
- Të ardhurat e veta nga tarifa
- Donatorët
- Fond i Mbështetjes se Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Mat
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- Donatorë: UNDP, OSBE, BE, Berzh

8. Kosto e Projektit

Studimi për sistemin e integruar te mbledhjes dhe depozitimit të mbetjeve urbane në bashkinë e Matit dhe kostimi i komponentëve	800,000
Aprovimi në Këshillin Bashkiak dhe hapja e prokurimit për investimet dhe shërbimin. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak	0
Projekt Memorandumi i hartuar dhe i diskutuar per ndërtimin e landfill rajonal të përpunimit të mbetjeve	0
Përzgjedhja e fituesit për investimin, kontraktimi dhe organizimi i shërbimit nga Bashkia ose nga nënkontraktori.	Kosto do të jetë definitive pas studimit dhe menyrës së

	zgjedhur për shërbimin
Zhvillimi i materialeve promociionale (2000 copë)	100,000
Total:	900,000+ Pjesën e investimeve të specifikuar nga Studimi

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Riorganizimi dhe Zgjerimi i rrjetit të Ujësjellësit dhe i Kanalizimeve (Bashkia Klos)
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Klos, Suç, Xibër, Gurrë</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	900,000 lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrirja dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhojave bazë të synuara. Ruajtja e stadit të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirsimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Shërbimi i Ujësjellësit dhe Kanalizimeve të Ujrave të zeza në Bashkinë Klos mbulon vetëm pjesërisht popullatën kurse aksesit ndaj rrjetit të kanalizimeve është dhe më i ulët. Të dyja shërbimet janë të manaxhuara nga vetë komunat ku mbledhja e tarifave është nën nivelin e 50%. Krijimi i një entiteti të ri si bashkia Klos bën të nevojshëm riorganizimin e shërbimeve dhe investimet shtesë për të rritur shkallën e shërbimit dhe nivelin e aksesit në këto dy shërbime bazë krahasimisht me nivelet kombëtare.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Riorganizimi i shërbimit të ujësjellës kanalizimeve dhe investimeve shtesë për të rritur aksesin e banorëve në nivele të krahasueshme (jo më pak se) me normat mesatare kombëtare të publikuara nga Ministria e Punëve Publike dhe Transportit

4. Rezultatet e Pritura (dhe Indikatorët e Projektit)

- Riorganizimi i shërbimit të ujësjellësit dhe kanalizimeve të ujrave të zeza për të përfshirë të gjitha njësitë e amalguara në një entitet të vetëm të shërbimit që u shërben gjithë banorëve: (një entitet shërbimi i organizuar si korporatë publike, total i popullsisë për tu shërbyer më tepër se 16000 banorë, përqindja e aksesit në rrjetin e ujësjellësave më tepër se 85% dhe për ujrave të zeza më tepër se 50%)
- Vendosja e tarifave unike të shërbimit për furnizimin me ujë dhe kanalet e ujrave të zeza në gjithë territorin e bashkisë Klos (Tarifa e publikuar dhe përfshirë në paketën fiskale të miratuar nga Bashkia Klos ose brenda taksës së gjelbërimit).
- Krijimi i një sistemi të llogaritjes së kostos së shërbimit të integruar furnizim me ujë dhe rrjet kanalizime ujra të zeza (kosto për banor dhe pasojë tarifë e njëjtë për të gjithë banorët e mbuluar me shërbimin).
- Rritja e nivelit të arkëtimit nga njësia e shërbimit (bilanci i veprimtarisë së njësive të shërbimit jonegativ).

- Investimet të reja për të përmirësuar aksesin e banorëve në këto shërbime të realizuara nga Bashkia Klos (plane dhe zbatimimi i projekteve të investimit nga Bashkia Klos).
- Investime për rritjen e efektivitetit të shërbimit dhe faturimit të shërbimit dhe pakësuar humbjet (investimet në aparate matëse, kalimi nga tarifimi mbi shume fikse në tarifë për m³).

5. Aktivitetet e Projektit

- Studimi për sistemin e shërbimit të integruar të ujesjellësit dhe ujrave të zeza dhe mënyrën e organizimit të entitetit të shërbimit (shoqëri aksionare apo bashkia).
- Rishikimi i planeve dhe projekteve të ish njësive për investime dhe kanalizime dhe krijimi i një plani të integruar të këtyre investimeve në kordinim me strukturën përgjegjëse në nivel qendror (Ministria e Punëve Publike dhe Transportit)
- Harmonizimi i rregullores dhe statutit të njësisë që ofron shërbimin me ligjin mbi decentralizimin dhe financat lokale.
- Aprovimi në Këshillin Bashkiak e plan projekteve të investimeve dhe kërkesave për financim nga donatorë ose FSHZH apo Fondi Rajonal i Zhvillimit.
- Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak.
- Zhvillimi i materialeve promovionale për promovimin dhe modalitetet e shërbimit(fletëpalosje)

6. Maturiteti i Projektit

Aktualisht shërbimi i furnizimit me ujë në njësitë që do të bashkohen për formimin bashkisë Klos ofrohet nga bashkia ose komunat. Studimi pritet ta validojë ose të rekomandojë mënyrën e shërbimit nëpërmjet shoqërive aksionare.

Ekzistojnë shume plan projekte investimesh në zonë nga ish komunat apo bashkia Klos të cilat duhet të ripunohen për t'iu përshtatur realitetit të ri të punës të funksionimit të bashkisë Klos.

Ligji i ri Organik i Decentralizimit, Financave Lokale pritet të specifikojë kompetencat dhe mënyrën e organizimit të shërbimit të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve nga njësitë e qeverisjes vendore.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Fondi Shqiptar i Zhvillimit
- Transferta e Pakushtëzuara
- Të ardhurat e veta nga tarifa
- Donatorët
- Fond i Mbështetjes së Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Mat
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- Donatorë: BE, Berzh, Kwf

8. Kosto e Projektit

Studimi për sistemin e shërbimit të integruar të ujesjellësit dhe ujrave të zeza dhe mënyrën e organizimit të entitetit të shërbimit	800,000
Aprovimi në Këshillin Bashkiak dhe hapja e prokurimit për investimet dhe shërbimin. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak	0
Rishikimi i planeve dhe projekteve të ish njësive për investime dhe kanalizime dhe krijimi i një plani të integruar të ketyre investimeve në kordinim me strukturën përgjegjëse në nivel qendror (Ministria e Punëve Publike dhe Transportit) Harmonizimi i rregullores dhe statutit të njësisë që ofron shërbimin me ligjin mbi decentralizimin dhe financat lokale	0
Aprovimi në Këshillin Bashkiak e plan projekteve të investimeve dhe kerkesave për financim nga donatorë ose FSHZH apo Fondi Rajonal i Zhvillimit. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak.	0
Zhvillimi i materialeve promocionale (2000 copë)	100,000
Total:	900,000

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Riorganizimi dhe Zgjerimi i rrjetit të Ujësjetës dhe i Kanalizimeve (Bashkia Mat)
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike</i>
Vendi i Projektit	<i>Burrel, Komsí, Lis, Macukull, Baz, Ulëz, Rukaj, Derjan,</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	900,000 lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrija dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhojave bazë të synuara. Ruajtja e stadit të arritur në shërbimet aktuale dhe përmirsimi i mëtejshëm janë tendencat që duhet të ecin paralelisht. Shërbimi i Ujësjetës dhe Kanalizimeve të Ujrave të zeza në Bashkinë Burrel është 100 % dhe për ujrën e zeza së paku 60% kurse për komunat e tjera aksesin i banorëve në skemat e furnizimit me këto shërbime është dhe më i ulët. Në qytetin e Burrelit shërbimi është i organizuar si shoqëri aksionere kurse në pjesën e mbetur të territorit të dyja shërbimet janë të manaxhuara nga vetë komunat ku mbledhja e tarifave është në nivelin e 50%. Krijimi i një entiteti të ri të zgjeruar si bashkia Burrel bën të nevojshëm riorganizimin e shërbimeve dhe investimet shtesë për të rritur shkallën e shërbimit dhe nivelin e aksesit në këto dy shërbime bazë krahasimisht me nivelet kombëtare.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Riorganizimi i shërbimit të ujësjetës kanalizimeve dhe investimeve shtesë për të rritur aksesin e banorëve në nivele të krahasueshme (jo më pak se) me normat mesatare kombëtare të publikuara nga Ministria e Punëve Publike dhe Transportit

4. Rezultatet e Pritura (dhe Indikatorët e Projektit)

- Riorganizimi i shërbimit të ujësjetës dhe kanalizimeve të ujrave të zeza për të përfshirë të gjitha njësitë e amalguara në një entitet të vetëm të shërbimit që u shërben gjithë banorëve: (një entitet shërbimi i organizuar si korporatë publike, total i popullsisë për tu shërbyer më tepër se 27000 banorë, përqindja e aksesit në rrjetin e ujësjetësave më tepër se 85% dhe për ujrën e zeza më tepër se 50%)
- Vendosja e tarifave unike të shërbimit për furnizimin me ujë dhe kanalet e ujrave të zeza në gjithë territorin e bashkisë së re Mat (Tarifa e publikuar dhe përfshirë në paketën fiskale të miratuar nga Bashkia Mat ose brënda taksës së gjelbërimit).
- Krijimi i një sistemi të llogaritjes së kostos së shërbimit të integruar furnizim me ujë dhe rrjet kanalizime ujra të zeza (kosto për banor dhe pasojë tarifë e njëjtë për të gjithë banorët e mbuluar me shërbimin).
- Rritja e nivelit të arkëtimit nga njësia e shërbimit (bilanci i veprimtarisë së njësive të shërbimit jonegativ).

- Investimet të reja për të përmirësuar aksesin e banorëve në këto shërbime të realizuara nga Bashkia Klos (plane dhe zbatimimi i projekteve të investimit nga Bashkia Mat).
- Investime për rritjen e efektivitetit të shërbimit dhe faturimit të shërbimit dhe pakësuar humbjet (investimet në aparate matëse, kalimi nga tarifimi mbi shume fikse në tarifë për m³).

5. Aktivitetet e Projektit

- Studimi për sistemin e shërbimit të integruar të ujesjellësit dhe ujrave të zeza dhe mënyrën e organizimit të entitetit të shërbimit (shoqeri aksionare apo bashkia).
- Rishikimi i planeve dhe projekteve të ish njësisive për investime dhe kanalizime dhe krijimi i një plani të integruar të këtyre investimeve në kordinim me strukturën përgjegjëse në nivel qendror (Ministria e Punëve Publike dhe Transportit)
- Harmonizimi i rregullores dhe statutit të njësisë që ofron shërbimin me ligjin mbi decentralizimin dhe financat lokale.
- Aprovimi në Këshillin Bashkiak e plan projekteve të investimeve dhe kërkesave për financim nga donatorë ose FSHZH apo Fondi Rajonal i Zhvillimit.
- Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak.
- Zhvillimi i materialeve promociionale për promovimin dhe modalitetet e shërbimit(fletëpalosje)

6. Maturiteti i Projektit

Aktualisht shërbimi i furnizimit me ujë në njësitë që do të bashkohen për formimin bashkisë Burrel ofrohet nga komunat në ndryshim nga bashkia e Burrelit ku shërbimi ofrohet nga nje shoqeri aksionere. Studimi pritet ta validojë ose të rekomandojë mënyrën e shërbimit nëpërmjet shoqërive aksionare.

Ekzistojnë shume plan projekte investimesh në zonë nga ish komunat apo bashkia Klos të cilat duhet të ripunohen për t'iu përshtatur realitetit të ri të punës të funksionimit të bashkisë Mat.

Ligji i ri Organik i Decentralizimit, Financave Lokale pritet të specifikojë kompetencat dhe mënyrën e organizimit të shërbimit të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve nga njësitë e qeverisjes vendore.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Fondi Shqiptar i Zhvillimit
- Transferta e Pakushtëzuara
- Të ardhurat e veta nga tarifa
- Donatorët

- Fond i Mbështetjes së Decentralizimit

Partnerët:

- Bashkia Mat
- Qeveria Qëndrore dhe Qarqet
- Donatorë: BE, Berzh, Kwf

8. Kosto e Projektit

Studimi për sistemin e shërbimit të integruar të ujesjellësit dhe ujrave të zeza dhe mënyrën e organizimit të entitetit të shërbimit	800,000
Aprovimi në Këshillin Bashkiak dhe hapja e prokurimit për investimet dhe shërbimin. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak	0
Rishikimi i planeve dhe projekteve të ish njësisë për investime dhe kanalizime dhe krijimi i një plani të integruar të këtyre investimeve në kordinim me strukturën përgjegjëse në nivel qendror (Ministria e Punëve Publike dhe Transportit) Harmonizimi i rregullores dhe statutit të njësisë që ofron shërbimin me ligjin mbi decentralizimin dhe financat lokale	0
Aprovimi në Këshillin Bashkiak e plan projekteve të investimeve dhe kërkesave për financim nga donatorë ose FSHZH apo Fondi Rajonal i Zhvillimit. Aprovimi i tarifës së shërbimit si pjesë e paketës fiskale të aplikuar nga Bashkia dhe përfshirja e të ardhurave/shpenzimeve në plan/zbatimin e buxhetit bashkiak.	0
Zhvillimi i materialeve promociionale (2000 copë)	100,000
Total:	900,000

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Përmirsimi i Shërbimit të Planifikimit të shërbimit public të transportit (Bashkia Mat)
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike + Quick Start</i>
Vendi i Projektit	<i>Burrel, Komsj, Lis, Macukull, Baz, Ulëz, Rukaj, Derjan,</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	100,000 lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrija dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhojave bazë të synuara. Shërbimi i transportit publik dhe mirembajtjes së rrugëve janë të lidhura me njësitë lokale përgjegjëse për mirëmbajtjen e rrugëve lokale dhe nxjerrjen e licensave për transport publik atje ku ky kryhet nga privatët. Rritja e cilësisë së shërbimit publik varet jo vetëm nga rregullimi i aktivitetit të transportit publik me anë të një sistemi efektiv licensash por edhe nga aftësia e njesive të qeverisjes lokale për të gjeneruar mjaftueshmerisht të ardhura për të përmirësuar infrastrukturën rrugore si pasojë e rritjes së aktivitetit formal të transportit publik dhe eliminimit të informalitetit. Rritja e aftësive të planifikimit të kostove/trafikut/licensave dhe investimeve në infrastrukturën rrugore në bashkinë e re të Matit janë pra të ndërlidhura dhe i shërbejnë synimit final të përmirimit të cilësisë së shërbimit të transportit publik.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Përmirsimi i aftësive të planifikimit të transportit publik dhe investimeve në infrastrukture si parakusht për të përmirësuar cilësinë e transportit publik në Bashkinë Mat.

4. Rezultated e Pritura (dhe Indikatoret e Projektit)

- Inventarizimi i rrugëve lokale të Bashkisë Mat dhe i kushteve të tyre teknike: (kategorite dhe gjatësia, ashpërsia dhe kushtet teknike, volumi i trafikut dhe lloji i automjeteve, banoret që kanë akses)
- Instalimi i modelit të planifikimit rrugor në Excel sipas modelit të thjeshtuar të bankës botërore për të përcaktuar koston e transportit dhe planifikimin e investimeve (përcaktimi i parametrave të modelit dhe perlllogaritja e kostove të tipeve të ndryshme të transportit publik sipas gjendjes së rrugës, planifikimi i investimeve dhe mirembajtjes së rrugëve si pjesë e buxheteve afatshkurtra dhe afatgjata)
- Vendosja e licensave unike dhe të kombinuara për transportin publik në Bashkinë Mat (Licensa e publikuar dhe përfshirë në paketën fiskale të miratuar nga Bashkia Mat).
- Rritja e nivelit të arkëtimit nga njësia e shërbimit dhe ulja e nivelit të informalitetit në sektor (arkëtimet nga shitja e licensave dhe volumi i automjeteve që ushtrojnë aktivitetin në mënyrë informale).

- Investimet të reja për të përmirësuar infrastrukturën lokale të Bashkisë Mat (plane dhe zbatim të projekteve të investimit nga Bashkia Mat).

5. Aktivitetet e Projektit

- Inventari i Rrugëve, trafikut dhe automjeteve.
- Instalimi i Software dhe Modullit të planifikimit sipas versionit të thjeshtuar dhe falas të BB.
- Përkthimi i Modullit dhe Trainimi i Përdoruesve të Modelit
- Perlogaritja e Licensave të reja për Bashkinë Mat dhe shitja e tyre
- Planet e reja të investimit dhe mirëmbajtjes së infrastrukturës rrugore në buxhetet afatshkurtra dhe afatmesme të Bashkisë Mat.

6. Maturiteti i Projektit

Nuk ka asnjë modul dhe program të instaluar në nivel bashkie për momentin.

Nga ana tjetër modeli është falas dhe përkthimi dhe instalimi i tij mund të bëhet direkt nga punonjësit e bashkisë.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Transferta e Pakushtëzuara
- Të ardhurat e veta nga licenca e transportit

Partnerët:

- Bashkia Mat

8. Kosto e Projektit

Inventari i Rrugëve, trafikut dhe automjeteve.	0
Instalimi i Software dhe Modullit të planifikimit sipas versionit të thjeshtuar dhe falas të BB.	0
Përkthimi i Modullit dhe Trainimi i Përdoruesve të Modelit	100,000
Perlogaritja e Licensave të reja për Bashkinë Mat dhe shitja e tyre	0
Planet e reja të investimit dhe mirëmbajtjes së infrastrukturës rrugore në buxhetet afatshkurtra dhe afatmesme të Bashkisë Mat.	0
Total:	100,000 Lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Përmirsimi i Shërbimit të Planifikimit të shërbimit public të transportit (Bashkia Klos)
Tipi i Projektit	<i>Shërbimet Publike + Quick Start</i>
Vendi i Projektit	<i>Klos, Suç, Xibër, Gurrë</i>
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	0 lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Në situatën e re të dale nga shkrirja dhe amalgimi i njesive lokale të qeverisjes lokale në njësi më të mëdha, ofrimi i shërbimeve publike efektive pritet të jetë një prej rrjedhëve bazë të synuara. Shërbimi i transportit publik dhe mirëmbajtjes së rrugëve janë të lidhura me njësitë lokale përgjegjëse për mirëmbajtjen e rrugëve lokale dhe nxjerrjen e licensave për transport publik atje ku ky kryhet nga privatët. Rritja e cilësisë së shërbimit publik varet jo vetëm nga rregullimi i aktivitetit të transportit publik me anë të një sistemi efektiv licensash por edhe nga aftësia e njesive të qeverisjes lokale për të gjeneruar mjaftueshmerisht të ardhura për të përmirësuar infrastrukturën rrugore si pasojë e rritjes së aktivitetit formal të transportit publik dhe eliminimit të informalitetit. Rritja e aftësive të planifikimit të kostove/trafikut/licensave dhe investimeve në infrastrukturën rrugore në bashkinë e re të Klosit janë pra të ndërlidhura dhe i shërbejnë synimit final të përmirimit të cilësisë së shërbimit të transportit publik.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Përmirsimi i aftësive të planifikimit të transportit publik dhe investimeve në infrastrukture si parakusht për të përmirësuar cilësinë e transportit publik në Bashkinë Klos.

4. Rezultatet e Pritura (dhe Indikatorët e Projektit)

- Inventarizimi i rrugëve lokale të Bashkisë Klos dhe i kushteve të tyre teknike: (kategorite dhe gjatësia, ashpërsia dhe kushtet teknike, volumi i trafikut dhe lloji i automjeteve, banoret që kanë akses)
- Instalimi i modelit të planifikimit rrugor në Excel sipas modelit të thjeshtuar të bankës botërore për të përcaktuar koston e transportit dhe planifikimin e investimeve (përcaktimi i parametrevë të modelit dhe perlllogaritja e kostove të tipeve të ndryshme të transportit publik sipas gjendjes së rrugës, planifikimi i investimeve dhe mirëmbajtjes së rrugëve si pjesë e buxheteve afatshkurtra dhe afatgjata)
- Vendosja e licensave unike dhe të kombinuara për transportin publik në Bashkinë Klos (Licensa e publikuar dhe përfshirë në paketën fiskale të miratuar nga Bashkia Klos).
- Rritja e nivelit të arkëtimit nga njësia e shërbimit dhe ulja e nivelit të informalitetit në sektor (arkëtimet nga shitja e licensave dhe volumi i automjeteve që ushtrojnë aktivitetin në mënyrë informale).

- Investimet të reja për të përmirësuar infrastrukturën lokale të Bashkisë Klos (plane dhe zbatim të projekteve të investimit nga Bashkia Klos).

5. Aktivitetet e Projektit

- Inventari i Rrugëve, trafikut dhe automjeteve.
- Instalimi i Software dhe Modulit të planifikimit sipas versionit të thjeshtuar dhe falas të BB.
- Përkthimi i Modulit dhe Trainimi i Përdoruesve të Modelit
- Perlogaritja e Licensave të reja për Bashkinë Klos dhe shitja e tyre
- Planet e reja të investimit dhe mirëmbajtjes së infrastrukturës rrugore në buxhetet afatshkurtra dhe afatmesme të Bashkisë Klos.

6. Klosuritë e Projektit

Nuk ka asnjë modul dhe program të instaluar në nivel bashkie për momentin. Nga ana tjetër modeli është falas dhe përkthimi dhe instalimi i tij mund të bëhet direkt nga punonjësit e bashkisë.

7. Burimet e Financimit dhe Partnerët e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Transferta e Pakushtëzuara
- Të ardhurat e veta nga licenca e transportit

Partnerët:

- Bashkia Klos

8. Kosto e Projektit

Inventari i Rrugëve, trafikut dhe automjeteve.	0
Instalimi i Software dhe Modulit të planifikimit sipas versionit të thjeshtuar dhe falas të BB.	0
Përkthimi i Modulit dhe Trainimi i Përdoruesve të Modelit	0
Perlogaritja e Licensave të reja për Bashkinë Klos dhe shitja e tyre	0
Planet e reja të investimit dhe mirëmbajtjes së infrastrukturës rrugore në buxhetet afatshkurtra dhe afatmesme të Bashkisë Klos.	0
Total:	0 lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Krijimi i shoqatave të prodhuesve të produkteve frutore: Rrush, Gështenja, Mollë, Dardhë, etj (Bashkia Klos dhe Mat)
Tipi i Projektit	Zhvillim ekonomik nëpërmjet zgjerimit të të ardhurave nga produktet vendore
Vendi i Projektit	Te gjitha komunat gjatë luginës së Matit
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	1,030,000,000 Lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Lugina e Matit ka kushte të favorshme për kultivimin e shumë drurëve frutorë dhe sidomos rrushit. Disa nga varietetet lokale janë të njohura në Mat dhe më tej (Tajga e Bardhë, e Kuqe, Cërruja etj). Megjithatë përfitimet nga prodhimi dhe tregëtimi i këtyre produkteve mbeten të kufizuara për shkak të aftësisë së ulët të investimeve në teknologjitë e prodhimit dhe të përpunimit si pasojë e madhësisë së kufizuar të fermave bujqësore dhe blektorale. Nxitja e formave të koperimit nëpërmjet krijimit të shoqatave të prodhuesve ose pëpunuesve me status juridik do të rriste aftësinë kredimarrëse dhe përfitimet nga ekonomitë e shkallës.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Zhvillim ekonomik i qëndrueshëm duke shfrytëzuar avantazhet krahasuese dhe konkurruese vendore.

4. Rezultatet e Pritura (dhe Indikatorët e Projektit)

- Krijimi i shoqatave të prodhuesve dhe përpunuesve të drurëve frutorë me status juridik : (të pakten 5 shoqata të krijuara me anëtare me kontribute në asete ose kuotë antëtarësie, me borde dhe llogari bankare dhe aftësi për të hyrë në transaksione financiare me të tretë në dobi të anëtarëve të saj).
- Rritje e volumeve të shitjeve dhe të të ardhurave për fermerët vendas nga tregëtimi i produkteve vendase të akorduara nga këto shoqata në tregun lokal, rajonal dhe kombëtar (volumet e shitjeve dhe të të ardhurave në shkallë vendore më të larta se në tre vitet e fundit para krijimit të këtyre shoqatave).
- Investimi në pika grumbullimi të shoqatave respektive dhe në pajisje frigoriferike (çdo shoqatë në fund të periudhës trevjeçare të aktivitetit të ketë në pronësi të paktën një ngrehinë grumbullimi dhe magazinimi frigoriferik të produktit përkatës)
- Zhvillimi i markave lokale të regjistruara të produkteve vendore (secila nga shoqatat të ketë markën e vet të produktit përkatës).
- Lidhja me institutet rajonale dhe kombëtare të bujqësisë për mbështetjen me programe formimesh në teknologji dhe metodat pëpunimi moderne dhe në përputhje me kushtet klimatike të zonës (lidhje dhe memorandume të bashkpunimit të nënshkruara me institutin e bujqësisë BIO, të rrushit dhe të fidanëve, universitetin e Kamzës etj.)

5. Aktivitetet e Projektit

- Krijimi i shoqatave dhe vënia në veprim e tyre me një status juridik (bord, statut, administrate, seli dhe llogari bankare në bazë të legjislacionit shqiptar).
- Fillimi dhe zgjerimi i aktivitetit të ndërmjetësimit të kontratave të shitblerjes apo të përpunimit të produkteve bujqesore me të tretë në tregje lokale, rajonale, kombëtare apo nderkombëtare. Krijimi i portaleve on line/telefonikë të tregëtimit të këtyre produkteve.
- Zgjerimi i aseteve të shoqatave nëpërmjet kontributeve në pjesë, kuota nga anëtarët kundrejt pjesmarrjes në fitime apo nëpërmjet financimit me kredi me kushte lehtësuese të paguara me normat e fitimeve nga aktiviteti.
- Krijimi i markave lokale të produktit vendor dhe e sistemit të çertifikimit të këtyre markave nga shoqata përkatëse.
- Trainimi i fermerëve në metoda moderne të rritjes dhe përpunimit të produkteve bujqesore gjithmonë në respekt të ambientit dhe të traditave vendore.
- Aktivitete promovionale dhe informuese për të rritur shkallën e pjesmarrjes dhe anëtarësise në këto shoqata

6. Maturiteti i Projektit

Nuk ka një koncept fillestar dhe fazë paraprake të këtij projekti.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Fond i Zhvillimit të Rajoneve
- Fondi Shqiptar i Zhvillimit
- Të ardhurat e veta nga kuotat e anëtarësisë ose Asetet e pjesmarrësve në shoqatë
- Donatorët
- Bankat dhe Institucionet

Partnerët:

- Bashkia Mat dhe Klos
- Ministria e Bujqësisë, Drejtoritë rajonale të bujqësisë institucionet e varësisë
- Donatorë: BE, BB, USAID, GIZ
- Banka: BERZH, ProCredit, Institutet e Mikrofinances

8. Kosto e Projektit (per 5 shoqata te tilla)

Krijimi i shoqatave dhe vënia në veprim e tyre	20,000,000
Fillimi dhe zgjerimi i aktivitetit të ndërmjetësimit të kontratave të shitblerjes apo të përpunimit të produkteve bujqesore me të tretë në tregje lokale, rajonale, kombëtare apo nderkombëtare. Krijimi i portaleve on line/telefonikë të tregëtimit të këtyre produkteve	0
Zgjerimi i aseteve të shoqatave nëpërmjet kontributeve në pjesë, kuota nga anëtarët kundrejt pjesmarrjes në fitime apo nëpërmjet financimit me kredi me kushte lehtësuese të paguara me normat e fitimeve nga aktiviteti	1,000,000,000

Krijimi i markave lokale të produktit vendor dhe e sistemit të çertifikimit të këtyre markave nga shoqata përkatëse	10,000,000
Trainimi i fermerëve në metoda moderne të rritjes dhe përpunimit të produkteve bujqesore gjithmonë në respekt të ambientit dhe të traditave vendore. Aktivitete promovionale dhe informuese për të rritur shkallën e pjesëmarrjes dhe anëtarësisë në këto shoqata	0 (të përfshira në shpenzimet e veprimtarisë së shoqatave)
Total:	1,030,000,000 Lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Krijimi i entiteteve të përpunimit të produkteve blegtorale (Bashkia Klos dhe Mat)
Tipi i Projektit	Zhvillim ekonomik nëpërmjet zgjerimit të të ardhurave nga produktet vendore
Vendi i Projektit	Te gjitha komunat e FA Mat Klos
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	31,800,000 Lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Zona eMatit dhe e Klosit dallohet për cilësinë e veçantë të produkteve blegtorale për arsye të klimës, bimësisë dhe ujrave të bollshme. Megjithatë kjo zonë aktualisht nuk ka asnjë impiant të përpunimit të këtyre produkteve gjë që bën që nënproduktet të mbeten në tregun lokal për shkak të mospërbushjes të standarteve së cilësisë për të kaluar në tregje kombëtare dhe ndërkombëtare. Investimet në këto impiante do të rrisin cilësinë e produkteve, mundësitë për eksportim dhe të ardhurat familjare në FA.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Zhvillim ekonomik i qëndrueshëm duke shfrytëzuar avantazhet krahasuese dhe konkurruese vendore në produktet blegtorale.

4. Rezultatet e Pritura (dhe Indikatorët e Projektit)

- Investimi në njësi të përpunimit të produkteve blegtorale në territorin e bashkive Mat dhe Klos me kapacitet deri në 1 ton në ditë për njësitë e përpunimit të qumështit dhe 800 kg në ditë për mishin (2 baxho dhe 1 sallameri të ndërtuara në territorin e FA)
- Rritje e volumeve të shitjeve dhe të të ardhurave për fermerët vendas nga tregëtimi i produkteve vendase nga këto shoqata në tregun lokal, rajonal dhe kombëtar (volumet e shitjeve dhe të të ardhurave në shkallë vendore më të larta se në tre vitet e fundit para ngritjes së këtyre njësive).
- Zhvillimi i markave lokale të regjistruara të produkteve vendore (secila nga shoqatat të ketë markën e vet të produktit përkatës).
- Lidhja me institutet rajonale dhe kombëtare të bujqësisë/blegtorisë për mbështetjen me programe formimesh në teknologji dhe metodat pëpunimi moderne dhe në përputhje me kushtet klimatike të zonës (lidhje dhe memorandume të bashkpunimit të nënshkruara me Ministrinë e bujqësisë dhe institutet e varësisë)

5. Aktivitetet e Projektit

- Studimi i Fizibilitetit të investimeve dhe kërkesë për kredi.
- Negocimi i kredisë me kushte lehtësuese pranë një institucioni financues (donator, bankë apo institucion mikrofinance).
- Akordimi i Kredive dhe fillimet e investimeve. Vënia në punë e njësive përkatëse dhe tregëtimi i mallrave të përpunuara.

- Krijimi i markave lokale të produktit vendor dhe e sistemit të çertifikimit të këtyre markave nga Institutet e Garantimit të cilësisë.

6. Maturiteti i Projektit

Nuk ka një koncept fillestar dhe fazë paraprake të këtij projekti.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit të Projektit.

Burimet e Financimit:

- Donatorët
- Bankat dhe Institucionet

Partnerët:

- Ministria e Bujqësisë, Drejtoritë rajonale të bujqësisë institucionet e varësisë
- Donatorë: BE, BB, USAID, GIZ
- Banka: BERZH, ProCredit, Institutet e Mikrofinances

8. Kosto e Projektit (per 5 shoqata te tilla)

Studimi i Fizibilitetit të investimeve dhe kërkesë për kredi	800,000
Negocimi i kredisë me kushte lehtësuese pranë një institucioni financues (donator, bankë apo institucion mikrofinance).	0
Akordimi i Kredive dhe fillimet e investimeve. Vënia në punë e njësive përkatëse dhe tregëtimi i mallrave të përpunuara	30,000,000
Krijimi i markave lokale të produktit vendor dhe e sistemit të çertifikimit të këtyre markave nga Institutet e Garantimit të cilësisë.	1,000,000
Total:	31,800,000 Lekë

1. Të Dhëna të Përgjithshme

Titulli i Projektit	Krijimi i skemave të kreditimit për operatorët turistikë familjarë (Bashkia Klos dhe Mat)
Tipi i Projektit	Zhvillim ekonomik nëpërmjet zgjerimit të të ardhurave nga aktivitetet e Shërbimeve
Vendi i Projektit	Bashkia Klos dhe Mat
Buxheti Total (Vlerësim Paraprak)	100,000,000 + pjesa për tu vlerësuar Lekë

2. Situata dhe Analiza e Problemit.

Territori i bashkisë Mat dhe Klos është i pasur me resurse turistike. Megjithatë infrastruktura turistike pranë këtyre zonave është e pazhvilluar ose joekzistente. Për pasojë turizmi familjar mund të jetë një alternative tërheqëse dhe konkuese me ndikim të menjëhershëm në të ardhurat e ekonomive familjare. Për të arritur në këtë rezultat ka nevojë të investohet në përmësimin e ambienteve të brëndshme të shtëpive private që të shërbejnë si njësi pritëse për turistët individualë në njësitë malore. Disponueshmëria e një fondi kreditimi të hapur ndaj kreditimit të këtij lloji shërbimi do të përmironte cilësinë dhe rriste standartin e shërbimit në këtë drejtim.

3. Objektivat Specifike të Projektit

Zhvillim ekonomik i qëndrueshëm duke shfrytëzuar resurset turistike lokale dhe rritur cilësinë e shërbimit.

4. Rezultatet e Pritura (dhe Indikatorët e Projektit)

- Krijimi i një fondi dhe skeme financimi të investimeve me qëllim turizmin familjar me kredi me kushte lehtësuese (një fond prej 100,000,000 Lekë) i dokumentave dhe procedurave për aplikim nga operatorët familjarë.
- Të paktën një e treta e operatorëve turistikë të identifikuar shërbehen ose rimburohet çdo vit nga fondi i kreditimit (një e treta e njësive familjare të identifikuar të shërbyera).
- Rritje e turizmit familjar dhe të ardhura të shtuara vendore (numri i turistëve familjarë dhe i të ardhurave në shkallë vendore nga turizmi më i lartë se në tre vitet e fundit para krijimit të shoqatës).

5. Aktivitetet e Projektit

- Krijimi i fondit dhe skemës së financimit në bashkpunim me donatorët ose institucionet kredituese.
- Aplikimi dhe marrja e kredive apo rimbursimit për investimet në ekonomitë familiare me qëllim final turizmin familiar.
- Investimet familjare në funksion të rritjes së cilësië së shërbimit.
- Aktivitete promovionale dhe informuese mbi mundësitë e shërbimit nga shoqata e operatorëve të hotelierisë dhe restoranterisë.

6. Maturiteti i Projektit

Nuk ka një koncept fillestar dhe fazë paraprake të këtij projekti.

7. Burimet e Financimit dhe Partneret e Zbatimit te Projektit.

Burimet e Financimit:

- Ministria e Bujqësisë, e Turizmit, Ekonomisë Sipërmarrjes dhe Zhvillimit Ekonomik
- Donatorët.
- Banka, Institucione Mikrofinance

Partnerët:

- Bashkia Mat dhe Klos
- Ministria e Bujqësisë, Ministria e Turizmit, Ministria e Ekonomisë.
- Donatorë: BE, BB, USAID, GIZ
- Banka: BERZH, ProCredit, Institutet e Mikrofinances

8. Kosto e Projektit (per 5 shoqata te tilla)

Krijimi i fondit dhe skemës së financimit në bashkpunim me donatorët ose institucionet kredituese	100,000,000
Aplikimi dhe marrja e kredive apo rimbursimit për investimet në ekonominë familjare me qëllim final turizmin familjar	0
Investimet familjare në funksion të rritjes së cilësisë së shërbimit	Pjesa e pjesmarrjes nga operatorët familjarë për tu vlerësuar
Aktivitetet promovionale dhe informuese mbi mundësitë e shërbimit nga shoqata e operatorëve të hotelerisë dhe restorantisë	Për tu vlerësuar në funksion të mënurës dhe mediumit të shpërndarjes
Total:	100,000,000 + pjesa për tu vlerësuar Lekë

6. ANEKS

Përlllogaritje e të Ardhurës nga Fabrikat e Përpunimit të Mishit/Sallameria

Sallameri	800 kg/dite, Investimi per linjen dhe paketimin 20000\$	Normat e Interesit	Kredia	Principal	Interes	Total	Vit	
	520,000	E ardhura nga Shitja Sale	10%	2,000,000	400,000	200,000	600,000	1
	420,170	Kosto	10%	1,600,000	400,000	160,000	560,000	2
	315,000	<i>Mish</i>	10%	1,200,000	400,000	120,000	520,000	3
	52,500	<i>Dhjame</i>	10%	800,000	400,000	80,000	480,000	4
	20,000	<i>Ereza dhe Konservante</i>	10%	400,000	400,000	40,000	440,000	5
	23,500	<i>Mbushje dhe Akesore</i>						
	3,200	<i>Punonjes</i>						
	2,000	<i>Ekonomist</i>						
	2,000	<i>Makine</i>						
	1,970	<i>Kosto e Kredise</i>						
	99,830	Marzhi/Dite						
		Ne nivel te Komuniteteve						
	105,030	Lokale						
	27,727,920	E ardhura/Vit						
		Potenciali i Rritjes se te Ardhures nga Produktet e Perfunduara						
	8.96%							
						2,600,000 Total		
						520,000 Mesatare		

Përlllogaritje e Investimeve minimale dhe normale te rrugeve duke perdorur normat e aplikuar nga Ministria e Transporteve

	Investim Shtrim Rruge i aktualizuar në 10 vite (interesi 0)	Mirëmbajtja e Asfaltit	Mirëmbajtja Normale me çakull	Mirëmbajtje Minimale	Investime dhe Mirëmbajtje Normale	Investment and Minimum Maintenance	Buxheti Aktual i Disponueshëm (2014)
Rajonal	4.8	27.45	14.34786	4.07524	46.60	36.32524	5
Lokal	3.48	10.44	15.5955	4.42	29.52	18.34	38

Përlllogaritje e Kostos së Grumbullimit dhe Manaxhimit të Mbetjeve (Model i Dldp)

	Burrel	Klos	Xibër	Gurrë	Suç	Lis	Komsi	Baz	Ulëz	Derjan	Macukull	Rukaj
Kosto Totale per Banor/Vit	688	482	1250	1038	1207	904	815	1329	2128	3050	2104	1207
Kosto Totale per Ton/Vit	2514	6603	17124	14221	16534	12390	11166	18207	29155	41777	28817	16529

Kosto Totale per Banor/Vit	Burrel	Klos	Xibër	Gurrë	Suç	Lis	Komsi	Baz	Ulëz	Derjan	Macukull	Rukaj
Mbledhja	217	48	72	59	70	51	46	77	125	181	124	70
Transport	45	12	12	10	11	8	7	12	20	29	20	11
Mirembajtja	67	104	313	257	301	222	199	333	542	783	536	301
Personeli	229	193	582	479	561	414	370	620	1009	1457	997	561
Amortizimi	129	126	272	233	264	209	193	286	432	600	427	264
Total perfshire te Ardhuren Neto dhe Shpenzime Administrative	688	482	1250	1038	1207	904	815	1329	2128	3050	2104	1207

Kosto Totale per Ton/Vit	Burrel	Klos	Xibër	Gurrë	Suç	Lis	Komsi	Baz	Ulëz	Derjan	Macukull	Rukaj
Mbledhja	793	656	990	814	954	704	630	1055	1717	2479	1696	954
Transport	166	159	160	132	154	114	102	171	277	401	274	154
Mirembajtja	245	1419	4282	3524	4128	3045	2726	4566	7426	10725	7338	4127
Personeli	838	2641	7968	6556	7681	5666	5071	8495	13818	19955	13654	7679
Amortizimi	472	1727	3724	3195	3616	2861	2638	3921	5917	8217	5855	3616
Total perfshire te Ardhuren Neto dhe Shpenzime Administrative	2514	6603	17124	14221	16534	12390	11166	18207	29155	41777	28817	16529

7. BIBLIOGRAFI

A new Classification of Rural/Urban 2015

Automated Albanian Treasury System Data Cash and Accrua 2011-2015

Benchmarks for Waters and Sewage Networks, Ministry of Transport and Public Works 2013

Census, Instat 2011, All Statistics and Maps 2014

Draft i Programit te Zhvillimit Rural IPA 2011-2013

Environment Assessment, Municipality of Burrel, 2012

Functional Area Studies and Statistics, Ministry of Local Issues 2014 and 2015

Instat GIS 2013

Open Data Albania 2011-2014

Parimet bazë te bujqesisë, Albina Buci, Evan Rroço, Marita Zissi, 2013

Plan i Menaxhimit të Basenit te Lumit Mat, 2010

Raportet e Prodhimit Bujqesor, Ministria e Bujqesise 2012

Raporti i Zonave Funktionale, UNDP 2013

Regional Growth Accounts 2012, Instat 2014

Reports from Ministry of Energy and Mines on Extracting Industries in the framework of Initiative for Transparency 2013

Statistics on Employment, Agriculture, Trade, Industry , Instat 2014

Strategic Development Plan Burrel, Xibër, Lis, Macukull, Ulëz, Klos, Rukal, Koms, Derjan, Baz, Gurrë, 2009-2014

Strategic Development Plan, Region of Dibra, 2009-2014

Strategjia rajonale të menaxhimit të mbetjeve për rajonin e Dibrës, 2013

Waste Management Model , Dldp Programme 2013

Local Government Data on Budgets and Revenues 2001-2014, Ministry of Finance, 2014